

ఓం:

శ్రీరస్తు,

శ్రీమాయ శ్రీ వాయునమః

శ్రీమన్నహామహాపాథ్యాదుగదాధరభట్టాచార్య

విరచితా పక్షతా

శ్రీమత్కృష్ణభట్టవిరచిత వ్యాఖ్యాసహితా
కతిపయవిద్వదభ్యధికతేన తరగతీర్థోపాఖ్యేన
కస్తూరీరక్తాచార్యైః పరిశోధ్య పరిష్కృతా
శ్రీమన్నహాశూరపురీ మధ్యవివృతమానదివ్యరత్న
సింహాననారూఢశ్రీమచ్చమురాజేంద్రాక్షితేన

ధర్మాధికారిచక్రవర్త్యయ్యంగా ర్యేణ

మహేశూరపురీమధ్యవర్తినామ్

విద్యాతరగ్గీర్ణ్యాఖ్యానాం స్వయం

ముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రాపితాసతీవిజయతేతమామ్

ఇదానీమేతన్నాల్పం సపాదరూప్యద్వయం.

సక ౧౮౯౦.

అత్యైదానీం సిద్ధస్యతపుస్తక క్రియక్రియః

రూ. ఆ

విషయ వాక్యదీపికా-వేదాంతవిషయా	3	౪
రామకృష్ణదీక్షితీయ వ్యాఖ్యానహితా అద్వైతపరిభాషా	౧	౪
హేమాద్రిప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయః	3	౦
వైశ్యనాథీయ ప్రాయశ్చిత్తకాండః	౧	౪
సకృష్ణభట్టీయ గదాధరీయ పంచలక్షణీ	౧	౪
సామాన్యనిరుక్తి బంగాళపత్రాణి	౨	౦
కృదంతాంత తత్వబాధినీ స్వరవైదిక సుబోధిన్యాసహ	౪	౦
సవ్యాఖ్యాన చంద్రాలూక శతాలంకారప్రకరణం	౦	౫
శ్రీవాల్మీకిసూత్రాద్వితీయా పద్యాపాదపదీకా	౨	౪
శ్రీకాత్యాయనసూత్రవ్యాఖ్యా ప్రాకృతమంజరీ	౦	౬
సతీకాచ్ఛాయాప్రక్రియం ప్రద్యుమ్ననందనాటకం	౧	౦
సతీకాచ్ఛాయా ప్రక్రియం వేణీసంహారనాటకం	౧	౪
సవ్యాఖ్యానం ముద్రారాక్షసనాటకం	౧	౦
సచ్ఛాయం భారతమంజర్యాఖ్య ప్రాకృతకావ్యం	౦	౫
సతీకారిశాలఫాలమౌళికటాచార్యకృత త్తరచంపూః	౦	౫
సతీక వరదాభ్యుదయాఖ్య హస్తీగిరిచంపూః	౦	౪
సవ్యాఖ్యాన పట్నగఽయాదవాభ్యుదయ మహాకావ్యం	౧	౪
సవ్యాఖ్యాన పట్నగఽనైషధమహాకావ్యం	౦	౪
సవ్యాఖ్యాన హంసనందేశకావ్యం	౦	౪
ప్రథమాది త్తశమసగాఁత రఘువంశమూలం	౦	౪
ఏకాదశాద్యేకోనవింశతసగాఁతరఘువంశమూలం	౦	౪
సప్రమాణ సమాన చక్రవర్త్యాఖ్యగ్రంథః	౦	౨
సప్రమాణ ముగ్ధరథశాంతి కల్పత్రయం	౦	౪
సప్రమాణ సర్వప్రాయశ్చిత్త మహాసంకల్పా	౦	౪
కిర్నాటక భాషాశ్లేక కృష్ణకథాసారసంగ్రహః	౭	౪
శ్రీమద్రామాయణం సప్తకాండం సమహిమాదిగ్రంథం	౬	౦
సీతాకల్యాణ వట్టాభిషేక చిత్రపటసహితం		
సకృష్ణభట్టీయ చతుర్దశలక్షణీ సతీక పూర్వకాదంబరీ-అద్వైతవిశిష్టాద్వైత		
భాష్యాదియతాడపనిషత్తత్వ సంముద్ర్యం తే.		

౧౦

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

— శ్రీ అథ తత్త్వచిన్తామణౌ పక్షతావాదః శ్రీ —

వ్యాప్త్యనంతరం పక్షధర్మతానిరూప్యతే । తత్తనతావత్సందిగ్ధసా
 ఘ్యధర్మత్వం పక్షత్వం. సందేహోహీన విశేషణం పరామర్శపూర్వం లింగద
 ర్శనవ్యాప్తిస్థరణాదినా తస్య నాశాత్. నాప్యవలక్షణం. అవ్యావర్తకత్వా
 వత్తే. నాపి సాధకబాధకమానాభావః. ఉభయాభావస్యప్రత్యేకంశత్యైపిన
 త్వాత్. నావ్యభావద్వయంతథా. బాధకమానాభావస్య. వ్యథకత్వాత్. హృ
 దాదేవక్షత్వేపి బాధమేత్వ సిద్ధ్యాదేరావశ్యకత్వేనానుమిత్యనుత్పాదాత్.
 నాపిసాధకమానాభావః. శ్రోతవ్యమస్తవ్యానిదిధ్యాసితవ్యౌఽతి శ్రుత్యాన
 మానవిషయకశ్రవణానంతరం మననబాధనాత్. ప్రత్యక్షదృష్టేప్యనుమానద
 ర్శనాత్. ఏకలిక్ష్ణావగతేపి లింగాంతరేణ తదనుమానావప్య. శ్రోతవ్యశ్శ్రు
 తివాక్యేభ్యో మస్తవ్యశ్చైవపత్తిభిః ॥ ఇతి స్థరణాత్. అథసిమాధయమితసా

— అథ పక్షతాదీధితిః —

అనుమితలక్షణైకకార్యానుకూలత్వసంగత్యావ్యాప్త్యనంతరం పక్షధర్మ
 తాం నిరూపయతుమాహ *వ్యాప్తీతి* సందిగ్ధేతి *యత్రసాధ్యవ్యయాదృశ
 సంబంధావగాహిర్ణయనివర్త్యయస్సంశయః స తత్త్రితేనసంబంధేన సా
 ధ్యానుమితౌ పక్షతైస్యథాః. తేనసపక్షసాధ్యవిశేష్యకసంశయాననుగమః.
 నవాసంబంధాంతరేణసందేహే నితీతసంబంధేన పక్షత్వం. నవాతమః ప్రభృ
 తిమసమవాయేనాకాశాదిసాధనేతద్వైకల్యమ్. సంశయయోగ్యతాం నిర
 స్యతి*శాపీతి*సాధకబాధకమానే*సిద్ధిబాధౌ. కవలాన్వయినీచపక్షనిష్ఠాభావ
 ప్రతియోగిత్వధీరేవ ములభోబాధః. నను తత్రాపిపునరనుమిత్యాతతః పరా
 మర్శాంతరం స్థరణాత్తకాద్వాపరామర్శాదనుమితీప్తసాధనతావిషయకాదను
 మిత్యాతతోనుమితిరితిఫలబలాత్కల్పనీయమిత్యతలహ *సిమాధయమేతి* న
 చానుమితినకేచ్ఛేనపక్షతాసాచక్వవిత్సవిష్టేననర్వలేశ్వరనిష్ఠైవములభే
 తివాచ్యం. తస్మానిత్యత్వేన సిద్ధానత్యానుపిపక్షతాప్రసంగాత్. నవతస్యాస్త

ధ్యధర్మాధర్మీ పక్షః. తథాహి ముముక్షోశ్చబ్రాహ్మణాదాత్మావగమేపి వాననస్య
మోక్షోపయోగిత్వేన సిద్ధివిషయానుమితీచ్ఛయాఽత్తానుమానం. అత
ఏవ, పృత్యక్షవరికలితమప్యథామనుమానైవ బుభుత్సంతేతరగ్రహసింహాః, న
హికరిణీస్పృష్టే చీతాగ్రహేణ తమనుమితైఽనుమాతారః, ఇతి వాచస్ప
తి మిశ్రీపవనయో రవిరొధః. అనుమిత్యాతద్విరహాభ్యాం తదువపత్రైరితిచె
న్న. సందేహవత్పరామర్శః పూర్వసంసిధాయమాయాతిభావాల్ యోగ్య
తాయాశ్చ నిరూపణాల్. సిహధయిషావిరహోపి ఘనగజః తేనమేఘా
నుమానాల్. స్వకారణాధీన తృతీయనింగపరామర్శబలేన అనపేక్షితా
నుమానాచ్ఛ | ఉద్యతే | సిహధయిషావిరహా నహకృతసాధకమానాభావో
యత్రనపక్షః. తేన సిహధయిషావిరహానహకృతసాధకప్రమాణంయత్రాస్తి
ససపక్షః. యత్రసాధకప్రమాణేసత్యసతివా సిహధయిషా యత్ర చోభయా
భావః తత్రవిశిష్టాభావాల్ పక్షత్వమితి. యద్యపి పక్షత్వస్య కేవలాన్వ
యిత్యాల్ క్షానస్యభేదకత్వం తథాపి పక్షవదప్రప్యత్తినిమిత్తమిదమక్తం |

— శ్రిః శత్రుచిన్తానాం పక్షతావాదః శ్రిః —

నీంనతజ్ఞానకత్వం తద్ధిసయోగ్యతాఅనపాయాల్. నతదుపధానం. అనుమితేః
పూర్వంతదభావాల్. నతత్సానుగ్రీనమవధానం. కారణమాత్రస్య పక్షతా
కుక్షినిత్యేన ప్రసంగాల్. శేషవైయథ్యాల్. తదానీంసానుగ్రీవిరహా ప్ర
యోజకవ్యతిరేక ప్రతియోగినః కారణాంతరస్య వక్తవ్యత్వాపాతాచ్ఛ
* సిహధయిషేతి * యత్రానుమిత్యానంతరం సాధ్యతద్వాప్యవ్యవిశిష్ట పక్షస్తర
ణం అనుమితీష్టసాధనతావిషయక తాదృశ స్తరణాద్వానుమిత్యా అనుమ
త్సాపూర్వకాలాత్పన్నవిశేషా స్తరణాద్వా సుమిత్యా కాలాత్పన్నేంద్రియ
సన్నికర్షణ సహితాత్సాధ్యతద్వాప్యవ్య విశిష్టపక్షప్రత్యక్షమ్ తదనంతరం
చానుమితి స్తత్రపక్షతాసంపత్రయే సహకృతాంతం సాధకమానవిశేషణం.
సిహధయిషాచ తత్సాధ్యవిశిష్టతత్పక్షవిషయకత్వ ప్రకారకానుమితి విష
యకేచ్ఛా. యతిగ్రంథిద్వీచరంజ్ఞానంజాయతామితీచ్ఛాయామపిసిద్ధిసత్వేన్
ఽనుమిత్యనుత్పాదాల్. అనుమితిత్వాద్యప్రకారికాయామపి ప్రత్యక్షాద్య
తిరిక్తం పర్వతేపహ్నిజ్ఞానంజాయతామితిచ్ఛాయాం ప్రత్యక్షోద్భవంతే

రం అనుమిత్యుత్పాదాచ్చ యాదృశయాదృశేచ్ఛాసత్త్వే సిద్ధాశత్యానుమి
తి స్తత్తదభావనముదాయస్య విశేషణత్వా దిచ్ఛాయా అనుగమేపి నక్ష
తిః. ధూమేన వహి-మనుమిన్ముమీతీచ్ఛాయా మాలోకపరామర్శాదన
త్యానుపిసిద్ధో యదినానుమితిః తదా తదవ్యమాత్ర లింగకసిద్ధీచ్ఛా కామి
జ్ఞాసావత్పుత్రకృతిబంధికా. యదీద తత్రానుమితిః తదాసిద్ధిసత్త్వే త
త్రానుమితివారణాయ తల్లింగకానుమితీచ్ఛా తదవ్యమాత్రలింగకానుమితీ
చ్ఛాతిరిక్తానుమితీచ్ఛావావాచ్యా. లింగవిశేషణాపి నియంత్రితం పక్ష
త్వం. తల్లింగకానుమితౌ సిద్ధికాలీన తల్లింగకానుమితీచ్ఛా విరహవిశిష్టాన్య
లింగకానుమితీచ్ఛైవవా ప్రతిబంధికా*సాధకమానం*సాధ్యనిశ్చయః. పాషా
ణమయత్వాదినా వర్వతే తేజస్తాదినా వహ్నిఃసిద్ధావపి వర్వతత్త్వేన తత్ర
వహ్నిత్వేన తస్యానుమితేధా ర్హిత్య సాధ్యత్వయోరవచ్ఛేదకావను ప్రవేశనీ
యా. యదీద వర్వతత్వ సామానాధికరణ్యేన ఏకత్ర సాధ్యసిద్ధావపి వినా
నుమిత్యాం అన్యత్ర తాదృశానుమితి రానుభావికీ తదాధర్మవిశేషాపి ని
వేశ్యః. నాన్యథా. పక్షతావచ్ఛేదకస్యసామానాధికరణ్యేన సాధ్యసిద్ధౌ న
త్యానుపి తదవచ్ఛేదేనానుమితి దర్శనాల్ పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన అ
నుమితిం ప్రతితదవచ్ఛేదేనసిద్ధేః తత్సామానాధికరణ్యేనానుమితీం ప్రతి
తు సిద్ధిమాత్రస్యైవ విరోధిత్వం. ఏవం చ లింగభేదన్యాయోప్యనుసరణీ
యః. సాధ్యవిశేష్యక సిద్ధ్యనంతరం పక్షవిశేష్యకానుమితేః ప్రామాణికత్వే
తాం ప్రతిపక్షవిశేష్యకైవ సిద్ధిర్విరోధినీ. ఏవం చ పక్షవిశేష్యక సిద్ధ్యనంత
రమపి సాధ్యవిశేష్యకానుమితీజ్ఞాయతే. తుల్యవ్యాయాల్ సమానాకారక
సిద్ధేః ప్రతిబంధకత్వే పర్యవసానాల్. తాదృశానుమితిం ప్రతిసిద్ధి మాత్రం
విరోధి. సాధ్యప్రసిద్ధి రేవచ. అతఏవప్రసిద్ధసాధ్యకస్థితే పక్షవిశేష్యకైవాను
మితిరనుభూయతీతి. అత్ర చ వ్యాప్తిస్థగణానాం పూర్వానుమిత్యా నాశే
వరావర్తకాలేచ సిద్ధిసత్త్వేననుమిత్యా స్తరోత్పత్త్యైవ అనుమితిః తదైవకా
రణీభూతస్య విశిష్టాభావస్య సంపత్తే రిత్యుపాధ్యాయః. అన్యేతుద్వితీక్ష
ణాంతరితాయా మవ్యనుమిత్యాం మనుమితి దర్శనాల్ అనుమిత్యా
యోగ్యతావాచ్యా సా చ నస్వోత్పత్త్యనంతరంస్వవిషయసిద్ధ్యనుత్పాదః త్వి

నుమిత్సోత్తరం అంతరానుమిత్యనుత్పాదే దివసాదివిశంబే నందియాదిశా
 నిజీకాలేపి సాధ్యేలింగపరామర్శాదినానుమితి ప్రసంగాత్. కిన్త్వనుమి
 త్సానంతరం లింగదర్శనాదికృమేణ యావతాకాలేనోత్పన్నతః పరామ
 శోకజాయతే తావానేవకాలః. ఫలబలైవతథాకల్పనాత్. అథవానుమి
 త్సోత్పత్త్యనంతరం అనుమిత్సానాశేపి సిద్ధాపత్యాం యావతాకాలమధ్యే
 ౭నుమితిజాయతే తావానేవకాలా౭నుమిత్సయోవలక్షితః. యదీచ సి
 ధ్యనంతరంతన్నాశే ద్విత్రిక్షణమధ్యేవినానుమిత్సా మనుమిత్యనుత్పా
 దోనుభవసిద్ధః తదాసిద్ధ్యాపి తావానేవకాల ఉపలక్షణీయః. విశిష్టక్షణని
 యమస్తు అనహితైః కరణీయ ఇతివదన్తి || అత్రచ సాధ్యనిజాయేచ్ఛా
 నంతరం పూర్వోక్తన్యాయేన సాధ్యతద్వాన్యవ్య విశిష్టపక్షప్రత్యక్షం స్థర
 ణంవా యత్రసాధ్యతద్వాన్యవ్య ధర్మతాదృశవ్యాప్యధర్మాస్తరవిశిష్టపక్షస్య త
 త్పక్షక తత్సాధ్యతద్వాన్యవ్యవత్తానుమిత్సోరిష్టసాధనతాయాశ్చైవకం స్థర
 ణం తతస్తయోరనుమిత్సా తతః సాధ్యతద్వాన్యవ్యవత్తానుమితిః తత్రతదన
 స్థరమనుమితిప్రసంగః యోగ్యతావివక్షణోదమతరామేవేతితదిచ్ఛావిషయసి
 ధ్యనుపహితత్వంతద్విశేషణం. పక్షసాధ్యభేదేనచ పక్షతాయాభేదాత్పుథ
 క్పుథగేవ కార్యకారణభావః తథాచయత్రసిద్ధ్యనంతరం కదాప్యనుమితిర్న
 జాతా తత్రసిద్ధ్యభావమాత్రం కారణం నతు తత్రేచ్ఛానివేశోపి గౌర
 వాత్ప్రయోజనాభావాత్. తేనయత్పక్షకయత్సాధ్యకానుమితౌకస్యాపీచ్ఛా
 నజాతా తతోక్తిసాధారణ్యమాత్రసంపాదనాయేశ్వరేచ్ఛానివేశనాయా
 సోనాపాదేయః. యత్తు సేషాధయిషావిరహవిశిష్ట స్వక్షణావ్యవహితౌత్ర
 రక్షణోత్పత్తికానుమితకభిన్నాయాసిద్ధిః సేషాధయిషావిరహవిశిష్టాయాస్త
 స్యా అభావఃపక్షతా అథ త్వరీయక్షణవ్యవధాయక ద్వితీయక్షణవీచ అ
 వ్యవహితత్వ పర్యవసాశాత్ యత్రా విరళక్రమేణ సిద్ధి సేషాధయిషానుమి
 తయః తత్ర ద్వితీయక్షణే పక్షతాసంపత్రయే ద్వితీయస్సేషాధయిషావిర
 హో విశేషణమస్తుసిద్ధేః ప్రాగ్భమికస్తుస్వక్షణస్యకేవధానుమితీచైత్రికృ
 మేణసేషాధయిషా ప్రాగ్భమికసిద్ధి పరామర్శానుమితయః తత్రత్వరీయ
 క్షణే పక్షతాసమ్మత్యర్థానుమితి || తన్న.యత్రానుమిత్సా నాశకాలేప్రాగ్భమిక

కసిద్ధిః అథ పరామర్శానుమితీ తత్ప్రపక్షతావిరహా ప్రసంగాత్. అథవ్యభి-
 మక్షణమపెక్ష్య ద్వితీయస్యేవ ద్వితీయక్షణమపెక్ష్యత్ప్రతీయక్షణస్యావ్యవ్యవ-
 హితోత్తరత్వం స్వధ్వంసాధికరణ కాలధ్వంసానధికరణత్వేనతిస్వాధికరణ-
 కాలధ్వంసాధికరణత్వం వా తత్రావ్యవహితోత్తరత్వం వాద్యం తథావయ-
 త్రిక్రమేణ సిద్ధిసిహధయిమానుమితయః తత్ప్ర ప్రథమక్షణే పక్షతావారణా-
 యోత్తరక్షణే 'విశేషణంప్రథమవిశిష్టాంతం ద్వితీయస్తుసిద్ధే నైత్రైవద్వితి-
 యక్షణే పక్షతానంపత్రయే యది పునరిచ్చాజనికాసామగ్ని ప్రతిబద్ధా-
 త్యనుమితిం తదానుమిత్యవ్యవహితపూర్వవృత్తి సిద్ధిభిన్నసిద్ధ్యభావమాత్రం-
 పక్షతేతి చెల్—తాదృశసిద్ధీనాం తత్తవ్యక్తిత్వేనాభావకారణం? నిరుక్త-
 రూపవిశిష్టత్వేనవా? నాద్యః. అనంతకార్యకారణభావప్రసంగాత్. తాదృశ-
 సకలసిద్ధౌ అనుమిత్యావిరహరూపవిశేషణదానవైయథ్యాత్. తత్తత్ప్రమయ-
 సంబంధవ్యక్తీనాంతత్తత్ప్రమయావచ్ఛిన్నతత్తత్సయోగాదీనాంవాప్రతిబం-
 భకత్వ ప్రసంగాచ్చ. నాంత్యః. సత్యపి పరామర్శాదాకస్యాశ్చిత్తిద్ధరనంత-
 రమనుమితిః కస్యాశ్చిన్నేత్యత్రవియామకాభావాత్. నవాకారణతావ-
 చ్ఛేదకావచ్ఛిన్న సమాజాధీనంకారోత్పాదాదికం కారణతావచ్ఛేదకా-
 తోవిశతే. తథాసత్యుత్పత్తికాలావచ్ఛిన్నత్వ విశేషితేన స్వక్షణావ్యవహి-
 తోత్తరక్షణోత్పత్తిక స్వసమానాధికరణానుమితినవిషయకత్వేన స్వస-
 మానాధికరణానుమిత్యవ్యవహితపూర్వక్షణోత్పన్న సవిషయకత్వేన స్వక్ష-
 ణావ్యవహితోత్తరక్షణానుత్పత్తిక స్వసమానాధికరణానుమితక భిన్నసవిష-
 యకత్వేనవా కింవా స్వసమానాధికరణానుమిత్యవ్యవహితపూర్వక్షణ వృ-
 త్తిత్వవిశిష్టజ్ఞానత్వాదివా కారణత్వం స్యాత్. అవ్యవహితోత్తరశ్చద్వితీయక్ష-
 ణవీచితినాతిప్రసంగః. నచాదిమేమత్రిమపరామర్శాస్థితిక్షణేయత్రవిరోధసి-
 ధ్ధినాశః తతోత్తరక్షణేనుమితి ర్నస్యాత్పరామర్శాస్యా తథాత్వాదివా-
 త్యం. అనుమితి సామగ్యావిరోధిన్యాః విరహేణ తదానీముత్పన్నదేవా-
 ను వ్యవసాయాదేరంతతస్సంసారాద్వాతత్సంభవాత్. సంసారజన్యత్వేన-
 స్మృతిత్వస్య ప్రాగేవ నిరాసాత్. స్యాద్వాస్వసమానాధికరణానుమిత్యవ్యవ-
 హిత పూర్వక్షణవృత్తి భిన్నత్వేన స్వసమానాధికరణాను మిత్యవ్యవహిత

పూర్వత్వానధికరణక్షణవృత్తిత్వ విశిష్టత్వేన న్వనమానాధికరణాను మిత్యుత్పత్త్యనధికరణ సమయావ్యవహిత పూర్వక్షణవృత్తిత్వ విశిష్టత్వేన నా ప్రతిబంధకత్వం. తత్తదన్యవహితపూర్వత్వంవ తమత్వ త్రిక్షణోత్పత్తి కధ్వంస ప్రతియోగిత్వం. నచాత్రీద్రవమేయత్ర సిద్ధ్యాత్తకవరామర్పా నంత రం సిహధయిమాయా ఉత్పాదకాలే తత్పురుషీయస్యకస్యాపి భర్తస్యనవి వాళః అనంతరంపునరనుమితిః తత్ర తమత్వాదసమయేపి సాస్యాత్తిత్వా త్వకాలీనానాం సర్వేషాం తాదృశపూర్వవృత్తిత్వేనా విరోధిత్వాత్ ఇతివా చ్యం. అనవరత పరిస్పందమానా పరిమితవచనాది పరమాణుచేతన సంయో గసంతానాంతకిపాతివృత్తీనా మవిరతమేవోపరమాత్ . ఫలానుత్పాదబ లేన తాదృశకల్పనా సంభవాత్. కారణాంతరకల్పనా కారవాత్. అన్వ యవ్యభిచారసం దేహస్యకారణత్వ గ్రహవిరోధిత్వాత్. ఉపాదీయంతాంవా త తదాత్మ సమయవిశేషసంబంధా ఏవతాదృశపూర్వవృత్తిభిన్నాః. భవే త్వా త తత్పురుషీయానుమితిం ప్రతి త త్తదీయానుమిత్యన్యవహితపూర్వక్ష ణత్వాది నా తాదృశక్షణవృత్తిత్వ విశిష్టత్వాదినావాకారణత్వం. తథాచోప మానాదేః ప్రమాణాంతరత్వంభ జ్యేత. సర్వత్రానుమితి సామగ్రిసంభవాత్. విలీయేతనపరామశ్చత్వాదినా కారణత్వంచాధత్వాదినాచప్రతిబంధకత్వం. అనయైవోత్తా కార్యాంతరేష్వపిక్లృప్తానాంకారణానాం ప్రతిబంధకానాం చాతథాత్వం అక్లృప్తానాంచ తథాత్వంప్రసజ్యతే. అతఏవనద్వితీయోపిప్రకా రః. వైయథ్యా వ్యసిద్ధేః. సిహధయిమా విరహవిశిష్టస్యసిద్ధ్యనుమానాతిరి క్తసాధకమానయోరన్యతరస్యాభావః కారణమితి కేచిత్. తన్న. సాధక మానంహి సిద్ధిస్వయాసయోగ్యం తదుపహితం తత్సామగ్రివా. నాద్యః. చ. తురూదిసర్వే వినానుమిత్యాం అనుమిత్యభావప్రసంగాత్ నద్వితీయః. సి ధ్దేఃపూర్వంతమపహిత త్వాభావేన ప్రత్యక్షసామగ్రిన త్వేష్యనుమిత్యావత్తేః, అనుమానాతిరిక్తేత్యస్య వైయథ్యా వ్య. నతృతీయః. అనుమితి సామగ్రి భావత్వేన ప్రత్యక్షకారణత్వం అనుమిత్యావిరహవిశిష్ట ప్రత్యక్షసామగ్రి భావత్వేన చానుమితి కారణత్వమిత్యన్యోన్యాశ్రయాత్. స్థాణుత్వాభావ వ్యాప్యదశానక్షణే ప్రతియోగ్యారోపవిరహాణాభావ ప్రత్యక్షసామగ్రివిర

హాత్ పక్షతానలై స్థామి శ్వాసోపక్షణే తదభావానుమిత్యాపత్తేర్వేత్తపి
 కేచిత్. వస్తుతస్తుస్వతస్తా స్వయమ్యతిరేకశాలిత్వాన్నియమేనప్రథమముపస్థిత
 తత్వాల్లాఘవాచ్చ ప్రత్యేకమేవ తథాత్వం. అన్యథాబాధా దెరవ్యత్రైవా
 న్నిర్భావ ప్రసంగాత్. నచానుమిత్యావిరహస్యప్రత్యేకవిశేషణత్వే గౌరవం.
 శబ్దసిద్ధాంతత్యా మశబ్దజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాయామనుమితే రుత్వా
 దాల్ సిద్ధావనుమితీ విషయకేచ్ఛావిరహస్య ప్రత్యక్షసామగ్రి సత్వేవ తా
 దృశేచ్ఛాయామనుమితేః అనుత్పాదాల్ సాధకమానేఅనుమితీత్వాదిప్రకార
 కేచ్ఛా విరహస్య పృథగేవ విశేషణతాయా స్వయాపి వాచ్యత్వాత్.
 స్వనితకప్రత్యక్షాదిసామగ్రి సమవహితాన్యశ్వానాచ తాదృశేచ్ఛ
 యోరనుగమేతిగౌరవం. అన్యతరత్వ ఘటకాన్యోన్యభావయోర్నితీ
 విశేషణవిశేష్య భావేవినిగమనాభావాచ్చ. ఆత్మనిర్వృత్త సమవాయేన సి
 ధ్ధరభావః కారణం భిన్నభిన్నైనచ సంబంధేన తత్తదసాధారణ కారణయా
 పాయాస్తత్సామగ్రిః మణివిశిష్టవ్య వహ్నిరివ ఇతర విశిష్ట మనాయో
 గాదేః ప్రతిబంధకత్వాయోగాల్ తథావ కథమనుగతయాపేణ తయోర
 భావః కారణం ఏవంసిద్ధేస్సిమాధయిమా విరహేణసమంత్రైష్ట్యం ఏకకాలా
 వచ్ఛేదేన ఏకాత్మవృత్తిత్వం ప్రత్యక్షాదికారణచతుస్సంయోగాదే స్వ
 న్యాదృశమితి. సామగ్రి విశేషభావస్య హేతుత్వేపిలాఘవా త్సిద్ధ్యభావవి
 వ పక్షతావ్యవహారనిమిత్తం. ఏతదేవాభిసంధాయ 'ప్రవృత్తినిమిత్తముక్త
 మితిపత్న్యతి' ఫలానుపహితసిద్ధిచ్ఛావిరహవిశిష్టసిద్ధ్యభావాపేక్షయా బా
 ధాభావస్య లఘుత్వేపిసిద్ధసాధనస్థలై పక్షవ్యవహారవిరహేణ తాదృశసిద్ధ్య
 భావస్యావశ్యకత్వేభాదాభావాననివేష్యతేగౌరవాల్. విశిష్టసిద్ధ్యభావస్య
 చాత్మనిర్వృత్తేనహేతుత్వేపి తస్యవరంపరాసంబంధాదేవ వర్వతాతా పక్ష
 వ్యవహారఇతిధ్యేయం ॥ ఏకస్య పుంసోనుమిత్యా సత్వేపి అన్యస్య తద్విర
 హిణః ప్రత్యక్షాదిసామగ్రి సత్వేఅనుమిత్యనుత్పాదాల్ తత్పురుషీయాను
 మితిం ప్రతి తత్పురుషీయానుమిత్యా విరహశాలీన. తత్పురుషీయసిద్ధినా
 మగ్రివిశేషవిరహో నన్యగతికత్వేన హేతురుపేతవ్య. ఇతివదన్తి. అథసి
 ద్యసంతరానుమితౌ సిమాధయిమా హేతురస్తు. నచైవం మన్యాదిస్థలీయదా

హం పశ్యేత్తేజకస్య హేతుత్వాపత్తిః. ఉల్లేజకానామననుగతత్వాల్
తావదభావవిశిష్టమణ్యాద్యభావస్యానుగతత్వానితీచేత్ ఇహావ్యవధికతా
సనుగమస్సిషాధయిషాః. సిద్ధ్యుత్తరానుమితీత్వంచానుగతానతిప్రసక్తం
దుర్వచం. సిద్ధిస్థితికాలీనాం స్వేతరసిద్ధికాలీనాంవానుమితం ప్రతిహేతు
త్వకల్పనే వినాసిషాధయిషాం సిద్ధినాశకాలేనుమిత్యుత్పాదోదుర్వారః.
ఏకస్య పుంసస్సిద్ధినత్వే అన్యస్యసిషాధయిషాశూన్యస్యానుమిత్యనుత్పాదప్ర
సంగః. అపిచ సిద్ధానత్యాంవినాపి సిషాధయిషాం సామాన్యసామగ్రితో
మమితి సామాన్యోత్పత్తిప్రసంగః. నహీద్యకవిశేష సామగ్రింవినాసామా
న్యసామగ్రి ఇనుమితిజనకత్వం నాస్తి. నచాన్యత్రాపి తద్విశేష సామ
గ్రింతరమస్తి. తత్కల్పనేచాతిశయం. ఇహ జాయమానాసాసిద్ధ్యుత్త
మేవస్యాల్ సాచనజాయతే తత్కారణాభావాదితి చేత్ సామాజనిష్టఅను
మితిసామాన్యంతు స్యాదేవ కార్యానుత్పాదన్యవినా కారణాభావమన
వ్యుచాత్. కరణవ్యాపారత్వేన అవశ్యకకారణభావన్యపరామశాన్యకారణ
తావచ్ఛేదికాపక్షతానకారణమితితుభిమః. ప్రతిబంధకాంతరాభావవచనస్స
యన్యతిరేకశాలిత్వేన హేతుత్వాల్. అన్యథాయథానంభవం నిమిత్త
కారణన్య సనువాయికారణత్వాద్యవచ్ఛేదకత్వప్రసంగాల్. అథానుమి
తిసాధారణసిద్ధిః ప్రతిబంధకత్వే తదభావన్య మణ్యాద్యభావవత్ ప్రతిబంధ
కాభావత్వేన కార్యకాలవృత్తైరేవ హేతుత్వాల్ అనుమితికాలే తదనంభ
వాత్సానోత్పద్యేతేతిచెన్న. యన్యమణ్యభావాదేః కార్యసనుకాలతయా
స్వయన్యతిరేకత్వం తస్మైవ తథాత్వేన హేతుత్వం నతుసర్వ
న్య. గౌరవాల్. అన్యథాననువాయికారణన్య కార్యసహవృత్తిత్వేన హేతు
త్వాతాంతరణ మాత్రన్య తథాత్వప్రసక్తౌ ప్రాభాకరాపవ విజయేరన్నితి.
ప్రాభాకరాస్తు వినాన్యనుమిత్యాం క్వచిత్పరామర్శానుమితి ప్రవాహ
స్యా విరలస్యానుభవకత్వాల్ కాలభేదకల్పనాయామానాభావాచ్చ పక్ష
తానానుమితిహేతుః. పరాధానానుమితం ప్రతితుసిద్ధసాధనమథాంతర
విధయాదూషణమిత్యాహుః । * * * * *

(౧౦)

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

— శ్రీ అథ గాదాధర్యాం పక్షతాప్తారభ్యతే శ్రీ —

మూలేవ్యాప్తిపక్షధర్మతయోస్సంగత్య ప్రదర్శననన్యూనతాంపరిజహి
షుః తయోరేకకార్యకారిత్వరూపాం సంగతింప్రదర్శయన్వాప్తిప్రసంగతర
మిత్యాదిమూలమవతారయతి*అనుమితీతి*అనుమితీలక్షణం*అనుమితీస్వరూ
పం యదేకం కార్యం తదనుకూలత్వసంగత్యా తత్ప్రయోజకత్వ రూప
సంగత్యా. ప్రయోజకత్వంచకారణతావచ్ఛేదకస్యాపీతి

— అథపక్షతాకృష్ణభట్టియప్రారమ్భః —

మూలే * వ్యాప్త్యనంతరం పక్షధర్మతానిరూప్యత ఇతి * వ్యాప్తినిరూ
పణావ్యవహితో త్రరకాలకతావ్య నిరూపణ విషయతాశ్రయః పక్షధర్మతే
త్యన్వయబాధః. గాదాధర్యాం * సంగతి * పూర్వాపరగ్రంథేక వాక్య
తాపృతిపత్త్యక్షాన్యసంగతి ప్రవేశనన్య సాంప్రదాయకత్వాత్. తదుక్తం
, పృత్యక్షాజీవకత్వాదిహి. నచ వ్యాప్త్యనంతరమిత్యనేనైవావసరోక్తేః న
న్యూనతేత వాచ్యం వ్యాప్తిస్వరూపంనిరూప్యత్యాదావేవ జిజ్ఞాసాయాం
ప్రతిబంధకత్వం లభ్యతే నాన్యథేత్యన్య సర్వానుభవసిద్ధతయాత్వాప్రత్య
యాచేరేవ తల్లాభ సమర్థత్వేనాన్యసంగతి సాధ్యమాత్రే సమర్థకత్వా
త్. నకలసంగత్య ప్రవేశనాన్నూనతేతికేచిత్. వస్తుతస్తు అనుమాన
నిరూపణస్య ప్రతిజ్ఞాతరయా ఉపాయస్యైవానుమాన పృతిపత్త్యనుకూలత
యా వ్యాప్తిస్వరూపముక్త్యా అవశ్యవక్తవ్యత్వం నతుపక్షతాయా నైదనను
కూలత్వాదితి దీధితికృదభిప్రాయః *మూలేఇతి * మూలనిష్ఠాయోవ్యాప్త్యా
ది వృత్తి నిరూపకతాక సంగత్యప్రదేశన ప్రయుక్తన్యూనతా పరిహారః త
దిచ్ఛావాగ్ స్వవిషయతాదృశ పరిహారనిర్వాహక సంగతిప్రదేశనకర్తాదీ
ధితికారః తత్సమానకాలీన మూలావతరణానుకూలకృతిమానిత్యధాః. అ
నుమితీలక్షణమితి సమాసాయోగాదాహ * అనుమితీస్వరూపమితి * సం
గత్యేతి * తజ్జ్ఞానజన్యజిజ్ఞాసాప్రయోజ్యత్వం తృతీయాధాః వ్యాప్తిప్రయో

వ్యాప్తిపక్షధర్తతయోఃపరామర్శనిష్ఠకారణతాయానువచ్చేదకత్వేనానుమిత్యజనకత్వేనపక్షతిః. యద్యపి పక్షతాయానకారణతావచ్చేదకఘటకత్వంతామంతర్భాగ్యవహతాదివృత్తిత్వజ్ఞానత్వేనైవానుమితి జనకత్వాల్. తథాపి పక్షతాయానుమితోస్వాతంత్య్రేణ కారణతయా తమపలక్షితధర్తివృత్తితాయః కారణతావచ్చేదకతయా తద్వటిత విశిష్టస్యైకకార్యానుకూలత్వమక్షతమేవతిద్ధ్యయం*నిరూపయితుమితి*నిరూపణంప్రతిపత్త్యనుకూలవ్యాపారః

జ్ఞానుమితి ప్రయోజకజ్ఞానమిష్టసాధనమితి జ్ఞానాల్ కిం ప్రయోజకాంతరమితి జిజ్ఞాసయా పక్షధర్తతానిరూపణాల్ సంగతిలక్షణసమన్వయః. అనుకూలత్వం నజనకత్వమిత్యాహ * వ్యాప్తితి * నను ప్రయోజకత్వ నివేశే పక్షతాయః విషయతాసంబంధేన కారణత్వావచ్చేదకత్వా సంభవాల్ సంబంధాంతరేణ తథాత్వస్యాగ్రి దీధితి కృతా నిరసనీయత్వాచ్చ సంగత్యవత్వేనాగ్రే తన్నిరూపణానువవత్తి రిత్వాశంకతే *యద్యపితి * నన్వయః* గ్రంథోఽసంగతః పక్షతా పక్షావాపహ్నిమా ధూమాదిత్యాదౌపక్షతా విశిష్టధర్తివృత్తిజ్ఞానస్యైవానుమితి జనకత్వేన తస్యాస్తజ్జనకతావచ్చేదకఘటకత్వాల్. నచావచ్చేదకావచ్చేదేన సంగత్యభావాల్ నాసంగతి రితివాద్యం. తథాప్యవచ్చేదకావచ్చేదేన సంగతిర్నాపేక్షితా కింతు సామానాధికరణ్యేనైవేతి దీధితి కృతైవోక్తత్వాదితిచేన్న. పర్వతోపహ్నిమా నిత్యాదౌ పక్షతాయః కారణతానవచ్చేదకత్వా త్పరిస్థిధృతలత్యాగస్య విర్యజత్వాల్ అచ్చేదకావచ్చేదేన సంగత్యుపపాదనస్య సాంప్రదాయకత్వాద్వేతి. * తద్వటితేతి * తథాచ కారణతావచ్చేదక రూపవిశేషణ తదస్య సముదాయ సాధారణప్రయోజకత్వోపాశానాన్నదోష ఇతి భావః. ధర్తతాయః కారణత్వాల్ వ్యాప్తిప్రయోజ్యానుమితి కారణత్వస్యైవ సంగతిత్వసంభవాల్ ప్రయోజకత్వవివక్షావైయధ్యమితి శంకావారణాయ ధర్తతాయః పునరవచ్చేదకత్వోక్తిః. మేత్వాభాసేపి ప్రయోజకత్వస్యైవ వాభిధానీయతయా కారణసాధారణ ప్రయోజకతాత్వేనైవ సంగతిముఖ్య ప్రవేశః. నను ‘ పక్షధర్తతానిరూపయితు ’ మిత్యసంగతం అగ్రే పక్షతాయా ఏవ నిరూపణాదతతహా * ప్రతిపత్తితి * వ్యాపారశ్చపూర్వ

ఏవంచపక్షధర్మతా ఘటకపక్షతానిరూపణస్యాపి పక్షధర్మతా ప్రతిపత్త్యను
కూలత్వేన తన్నిరూపణత్వమక్షతమేవేతి మూలై పక్షతానిరూపణేపి పక్ష
ధర్మతానిరూపయితుమిత్యన్యనా సంగతిః.

పక్షాభిధాన పూర్వకసిద్ధాంత కథనరూపః. అత్రానకూలత్వం విశేషణోప
స్థితి ద్వారాపీత్యాహ * ఎవంచేతి * ఏవంచ విషయితానూత్రం న ప
క్షధర్మతా శబ్దోత్తరద్వితీయాథాః కింతు విశేషణోపద్ధిన్న విషయిత్యమితి
ద్వేయం. నిరూపణస్యాపీత్యపినా ధర్మతానిరూపణ సముచ్చయః. పక్షధ
ర్మతా ప్రతిపత్త్యభావ ప్రయోజకీభూతాభావ ప్రతియోగిశబ్దత్వంవా ఉభ
యసాధారణం తదనుకూలత్వం. నచ ప్రతిపత్త్యనుకూలవ్యాపారస్య ని
రూపణ పదార్థత్వే అగ్రే ధర్మతాప్రతిపత్త్యనుకూలవ్యాపారాకరణాదమ
తారణాసంగతిరితి తావ్యమ్, ఘటకీభూత యావత్పదార్థా జ్ఞానాభావేన
ఇదానీమవ్యనుమితి లక్షణవాక్యార్థక బోధాస్యాజాతత్వేన హేత్వా భావ
నిరూపణానంతరం జాయమాన తచ్ఛాబ్ధిబోధేధర్మతాయా విషయత్వాత్త
దసంగతి విరహాత్. నచైవమపి లక్షణవాక్యార్థకస్య పక్షత్వాఘటితత
యా పక్షతానిరూపణస్య తదనుకూలత్వాసంగతిరితివాచ్యమ్. పక్షతాని
రూపణస్య పక్షతానహకృతపరామశాసన్యం జ్ఞానమిత్యాకారకతల్లక్షణవా
క్యార్థినబోధావయితయా తదసంగతి విరిహాదితి. వస్తుతస్తు సాధ్యసంబ
హజనకేత్వాదినా పక్షధర్మతానిరూపణం. తత్ర పక్షధర్మతా పదబలా
త్ ప్రకారతాయావీవలాభః నతు హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధరూపా
యాః తస్యాఇత్యుక్తౌచ పక్షధర్మస్య వ్యాప్తివిశిష్టజ్ఞాన మిత్యేవ తన్నిరూప
ణమ్. తత్ర ధర్మపదస్య హేతుతావచ్ఛేదకసంబంధ ప్రతియోగ్యథాక
త్వాత్. ఏతేన నిరూపణవిషయత్వ రూపసాధ్యశూన్యాయాంపక్ష ధర్మతా
యాం ఏకకార్యకారిత్య రూపహేతుసత్త్వాద్వ్యభిచారఇత్యపాస్తం. శే
చిత్తు దుష్టానామివధర్మతాయాః స్ఫుటత్వాదేవ. ననిరూపణం అస్ఫుటత్వవి
శిష్టసంగతిరేవ నిరూపణీయత్వ వ్యాప్తైతిమన్యంతే. పరమార్థతస్తు స్వ
రూపాపవయక లక్షణవాక్యార్థక బోధాస్యాభీతయా స్వరూపాసిద్ధిశంక
యాన తల్లక్షణార్థకబోధో నిష్పద్యతేఇతి. పక్షతానిరూపణమ్ పక్షతోష్ణ

లక్షితభక్తివృత్తిలేత్యభిధానంచ భంగ్యా పక్షపదవ్యవహార విషయనిధాన
రణాయ సంక్షేపాయచ. ఏకకార్యానుకూలత్వ సంకత్యాపక్షతాం ని
రూపయతీత్యభిధాయాగ్రి తాదృశ సంకత్యాధర్మతాం నిరూపయతీత్యభి
ధానై విస్తరాత్. ఏతేన పక్షధర్మస్య వ్యాప్తివిశిష్టజ్ఞానమితి మూలపక్షప
దస్య పక్షతావశ్యేదకావచ్చిన్నాధాకత్వేపి నక్షతి. నచ తత్ర పక్షప
దస్యపక్షతావిశిష్టమప్యథాః తథాచ పక్షతాసహకృతః పరామర్శోఽను
మితి శోతురితి తన్మూలాభావ ఇతి వాచ్యం. సందిగ్ధసాధ్యధర్మత్వంపక్షత్వ
మితి మూలఏవపక్షత్వ పదస్యాను మితిహేతుత్వేనతి పక్షపదప్రవృత్తి నిమి
త్తాధాకత్వేన నిరాకాంక్షత్వాత్. యద్యపి ధర్మతాయామనుమితి లక్షణ
ఘటకతాపి సంభవతి తథాపి పక్షత్వానురూధేనవిశిష్టస్య తదఘటకతాను
వలంబ్య తత్రాగః దీధితా * నిరూపయితుమితి * అత్ర సమభివ్యాహృత
క్రియాయాగ సమానకర్మకత్వ సహితస్వేచ్ఛాధీనేచ్ఛావిషయత్వం తుము
నాథాః ' అన్యయకృతాభావే ' ఇత్యనుశాసనాదరెతు తత్సంబంధేన ప్ర
కృత్యథాక్రియయా ఏవాన్వయః. * ఆహేతి * ప్రతిజానీతే ఇత్యథాః
ప్రతిజ్ఞాచా న్యసహితో తరకాలకతప్యతాప్రకారక బోధాను కూల
వ్యాపారః. తథాచ పక్షధర్మతా ప్రతిపత్త్యనుకూలవ్యాపారేచ్ఛాధీనే
చ్ఛావిషయాయః తత్సమానకర్మకః తాదృశకతప్యతాప్రకారక బో
ధానుకూలవ్యాపారో ' వ్యాప్త్యనంతరంపక్షధర్మతానిరూప్యత ' ఇతి శబ్దా
త్తకః తదకూలకృతిమాణ మణికారఇతి దీధితి వాక్యాధాః. ఆద్యోవ్యా
పారః సందిగ్ధసాధ్యకత్వమిత్యాది శబ్దాత్తకః. ప్రతిజ్ఞాయాంచే ప్రతాదృ
శవ్యాపార ప్రయోజకత్వా న్నైచ్ఛాయా ఆప్రసంగిః నను సంధికార్యం ని
వర్త్యవ్యాప్తీతి ప్రతీకంధ్రియతామిత్యతః * ప్రత్యక్షేతి * ఏతచ్చై
కభేదనిర్వాహేనకార్యస్తార్యాథాస్తారకత్వేనతి క్వచిత్తత్సమానానుపూ
ర్వీకత్వం క్వచిత్తు కించదవయక సామ్యమిత్యనుసరణ మనుచితమిత్యాశ
యేన. పస్తుతస్తు ' అకడారాదెకాసంజ్ఞై ' ఇత్యాదావపి కడారాదితిప్రతీ
కదశనాత్ వ్యాప్త్యనంతరమితిపాదేపి వ్యాప్తీతిప్రతీకం నదుధారం.
అతేవ ' కృతమపి సంధికార్యం నివర్తయంతి ' తి గీయతే. ప్రత్యక్షమితి

పక్షధర్మత్వంయస్యాభితి. పుత్రత్వత్వా పక్షధర్మతాపదం పక్షీయధర్మవిశేష
రూప పక్షతాపరమితి కేవల్. తచ్చింత్యం.. తథాత్వేలిఖనసంక్షేపనిర్బంధినో
దీధితి కారస్య పక్షతాంవిరూపయితు మిత్యస్యాపేక్షాయాంబీకాభావాత్.

* వ్యాప్తితి * వ్యాప్తిరూపణానంతరమితి మూలపాతాభిప్రాయేణ.. వ్యా
ప్త్యనంతరమితిపాశేచ, తత్రేకాకాభావాత్ ప్రత్యక్షేత్వామ్యపేక్ష్య ప్ర
త్యక్షేవిత్యాదిరీత్యా ప్రత్యక్షోపజీవక త్వాదితిగ్రింధధారకస్యతథావిధిలిఖన
స్యా సంగత్యాపత్తేః. తత్రేతి మూల తత్పదం పక్షధర్మతాపరంసప్త
మ్యర్థశ్చ ఘటకత్వం అన్వయశ్చాస్యపక్షత్వమితి నేనేత్యవధేయం. సందిగ్ధ
త్వాది గ్రింధస్య సందిగ్ధః సాధ్యరూపాధర్మోయ త్రేతి పుత్రత్వత్వా విషయత
యాసాధ్యభూత ధర్మసందేహవత్త్వం తాదృశసందేహపర్యవసితంపక్షత్వ

స్వరసంవలిత పాత్రేకదేశ ధారణాతు 'ప్రత్యక్షానంతరమి' త్యేతస్సవాం
తరస్థ పరీత్యక్షనద సాధారణమితి భ్రమపురదాసాథక మిత్యస్యాపి సుపచ
త్వాత్. అతవన 'వ్యాప్త్యనంతరమి' త్యేవస్వయము క్తవానితి. * ఘటక
త్వమితి * పక్షధర్మతాపరమిత సంగతి లాభాయ. తేన వ్యాప్తిసంగతేః
పూర్వమభిధానేపి నక్షతిః. తత్తదేకవాక్యతాలాభశ్చ తత్తత్ప్రదేశాను
జ్ఞలం బాధ్యం. సందిగ్ధసాధ్యరూపధర్మవత్త్వం చేత్పక్షత్వం తదాహుదావ
హ్నిమానిత్యాదౌ తన్నస్యాత్ అతః సందేహాన్వితవిషయతాన ప్రమర్శిం
తత్ర తాదృశవిషయతాయః పక్షత్వరూపత్వే వైయధికరణ్యాత్ సమవా
యేనానుమితి హేతుత్వానుసవత్తి రిత్యతలమా * విషయతయేతి * తన్ని
ర్వాహశ్చ విగ్రహేయత్వదాథక పక్షస్యవిషయతా సంబంధేన సంశయే ఆ
న్వయాన్నానూథక ధాత్వకాయాః భేదాన్వయస్య విభక్త్యర్థకాద్వారాను
ర్వసంసుతత్వాత్ బహువ్రీహౌ తద్విపరీతబోధాత్. న్నమతే విశేషరూ
పేణ సంసర్గత్యాభావేపి సామాన్యరూపేణ పక్షవృత్తి విషయతావ్యక్తేరే
వ పరీవృత్తినిమిత్తతావచ్ఛేదక సంబంధత్వముపేయతే. తేన కాంఘనమ
యః పర్యతోపహ్నిమానిత్యాదౌ తాదృశసంశయ విషయపక్షతావచ్ఛేదకవ
త్త్వావగ్రీహావపి నదోషః, తస్మైవ సమవాయేన హేతుతాలాభాయ వ
త్త్వంశంఘరిత్యజితి * తాదృశేతి * ధర్మకపదేతి * సాధ్యగ్రింధర్మోయస్య

మిథ్యుకౌ తత్రసాధ్యేథమత్వ నివేశనమఫలం ధర్మపదసార్థక్యాయ
యస్మిన్ సందిగ్ధం సాధ్యథమత్వం బహువ్రీహిబలాత్సాధ్యనిరూపిత ధర్మ
త్వపర్యవసితం పక్షస్యమిథ్యుకౌ సాధ్యేసందిగ్ధం ధర్మత్వంయస్యతత్త్వం
ఫలమిథ్యుకౌన సాధ్యనిరూపితధర్మత్వస్యైవ పక్షధర్మత్వస్యైవా

యత్రవా ససాధ్యథగ్తా తస్యభావస్తత్త్వం ధర్మపదంధర్మతావిశిష్టపరం
యస్యేత్యాది పప్త్యాద్యర్థోనిరూపితత్వం తస్యధర్మతాయామన్వయః, త
థావ యస్మిరూపిత ధర్మ తావత్సాధ్యమితి విగ్రహనాక్యాథాబాధః. స
మాసాత్తద్విపరీతః సాధ్యనిష్ఠధర్మతా నిరూపితధర్మతావదితి బాధః. ఆ
యం బాధోధర్మపదస్యైవ. బహువ్రీహిస్థలే పూర్వపదస్య తాత్పర్యమా
త్రే గ్రాహకతాయాః చిత్రీసురిత్యాదౌ దృష్టపరత్వాత్. తస్యభావస్తత్త్వ
మిత్యస్యధర్మత్వ పర్యవసితమథః. తథావ సాధ్యధర్మత్వాం తేన. సాధ్యని
ష్ఠధర్మతానిరూపిత ధర్మతావగ్యంతం లభ్యతే. సందిగ్ధంచ. తత్సాధ్యధర్మ
త్వంచైతి కర్మధారయః సందేహవిషయాభిన్న సాధ్యధర్మత్వమర్థోభవి
ష్యతి. ఏవంచ ప్రాదోపహ్నిమానిత్యాది స్థలే పక్షే తదసిద్ధిసాన్వయతః స్వ
స్తిస్మితి పూరితం. తేన సందిగ్ధం సాధ్యధర్మత్వం యత్రేతి విగ్రహనాక్యే
పప్తమ్యర్థోవిశేష్యత్వం స్వవిశేష్యక సందేహవిషయసాధ్య ధర్మత్వం బ
హువ్రీహావ తద్విపరీతః సాధ్యాధికరణత్వ ప్రకారక సందేహవిశేష్యః.
విశేష్యతాసంబంధేన తాదృశ సందేహవానితి లభ్యతే. తదేవ పక్షత్వమి
త్యథః. నవైవంపక్షస్యైవ. లాభేపి పక్షనిష్ఠధర్మవిశేషాలాభః. ఇప్తత్వా
త్. అన్యథాసందిగ్ధసాధ్యధర్మత్వత్వమిత్యేవమణికారా బూయాత్. *సా
ధ్యమితి * తథావ సాధ్యే సందిగ్ధం ధర్మత్వం యత్రేతి వ్యుత్పత్త్యాసాధ్య
విశేష్యక సందేహ విషయాభూత ధర్మతానిరూపకలాభః. తదేవచ పక్ష
త్వమిత్యథః. యద్వా ప్రథమేసాధ్యనిష్ఠాధేయతా నిరూపితాధికరణ
త్వ ప్రకారక సందేహవిశేష్యత్వం పక్షత్వమితి ద్వితీయేచ సాధ్యవిశేష్యక
సందేహ విషయాభూతాధేయతానిరూపకత్వం పక్షత్వమితి పర్యవసితార్థః.
భావప్రధాననిదేశాత్. అథవాసందిగ్ధసాధ్యధర్మత్వం యస్యేతి వ్యు
త్పత్తౌ సాధ్యధర్మత్వప్రకారకసందేహవిశేష్యతావచ్ఛేదకలాభః. తదేవ

యప్రాప్రసిద్ధిః తత్రవక్ష్యమాణానుపపత్తి ప్రయోజకం తత్. ఏవంసాధ్య
కోటికస-శయస్యనివేశే సాధ్యంపక్షవృత్తివచాసాధ్యంపక్షనిష్ఠాత్మస్తాభావ
ప్రతియోగినవాఇత్యాది సంశయాసంగ్రహః తాదృశసంశయోపాదానచ
పక్షసాధ్యవాన్నవేశ్యాది సంశయాదనుమిత్యనుపపత్తిరతోధర్మత్వాంశం
పరిత్యజ్య కేవలాన్వయిగ్రంథే మణిక్యతైవ వక్ష్యమాణంతథాపిథ సకలసం
శయానుగమప్రకారం దర్శయతి * యత్యేతి *

చ పక్షత్వమిత్యర్థః. సాధ్యేనందిగ్ధం ధర్మత్వంయస్యేతి విగ్రహే సా
ధ్యవిశేష్యకసందేహవిషయా సూత్రధర్మతానిరూపక తావచ్ఛేదకలాభః. త
థాచ తాదృశనిరూపక తావచ్ఛేదకం పక్షత్వమితి ఫలితార్థః. * అపసీ
ద్ధిరితి * తమోగగనపదిత్యాదా * సాధ్యమితి * నను సాధ్యంపక్షవృత్తి
నవేశ్యాది సంశయా సంగ్రహేపి నక్షతిః క్షణైకవిలంబేన తతః సాధ్యకో
టికసంశయోపగమేన అనుమితినిర్వాహాదితి చేన్న కేవలాన్వయినిసా
ధ్యాభావప్రసిద్ధేః. సాధ్యస్య కేవలాన్వయిత్వ గ్రహణశాయా మభావే
నుయోగితా విశేషసంబంధేన సాధ్యభానాసంభవేన సర్వస్యకేవలాన్వయి
నాభావాంశే భగిమాసంభవేనచ ఉక్తసంశయ సంగ్రహస్యావశ్యకత్వా
త్. ఏవం విషయతాసంబంధేన ఘటాదే సాధ్యత్వేజ్ఞానాదే పక్షత్వేపక్షా
వృత్తిత్వాప్రసిద్ధే సాధ్యకోటికసంశయస్యాపి సంగ్రహఅవశ్యకః * సకల
తి * పక్షః సాధ్యవాన్నచ సాధ్యంపక్షవృత్తివచా సాధ్యం పక్షేనచ సా
ధ్యం పక్షనిష్ఠాభావప్రతియోగినవా ఇతరభేదసాధ్యకేవ ఇతరత్వతా నవ
తి పంచసందేహాలక్ష్యాః, తత్ర సాధ్యాభావ సాధ్యవద్భేదాదిః పంచమ
ఇతరత్ర పక్షనిష్ఠభేద ప్రతియోగిత్యాదిశ్చ కోటిరితి * ధర్మత్వాంశమ
తి * ధర్మపదపరిత్యాగేన సందిగ్ధసాధ్యత్వమిత్యత్ర సందిగ్ధసాధ్యం య
త్యేతి పుష్కతాక్రపిత్యయస్య ప్రతిబంధకనిణయ ప్రకారత్వమర్థః ఈ
దృశాధాన్యప్రామాణిక తాలాభాయైవ కేవలాన్వయిగ్రంథఇత్యాద్యభిహితః
ఏవంచ యద్విశేష్యకసంశయ ప్రతిబంధక నిణాయప్రకారః సాధ్యమితి ల
భ్యతే బహువ్రీహౌ తద్వివరీతస్య సాధ్యప్రకారకనిణయ ప్రబద్ధ్యసంత
య విశేష్యస్యలాభః. తత్త్వం విషయతయా తాదృశసంశయవత్త్వా తాచ్ఛ

యత్ర * యద్ధర్మైవచ్చిన్నే. సప్రమ్యర్థో నిరానాన్వయవిశేష్యత్వం. * సా
ధ్యస్య * సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నస్య పక్ష్యభావః ప్రకారిత్వం తస్మాప్సి
నిరానాన్వయః * తత్ర * తద్ధర్మైవచ్చిన్నే. సప్రమ్యర్థోఽనుమిత్యన్వయ
విశేష్యత్వం. * తాదృశసంబంధేన సాధ్యానుమితౌ * తాదృశ సంసగోపీ
చ్చిన్న సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్న విధేయతాకానుమితౌ. * పక్షతా * జ
నకీర్ణతాత్యభావః పక్షవిశేష్యకసాధ్యాభావవిశిష్టబుద్ధావసాధ్యధర్మకపక్షావృ
త్తిత్వ పక్షనిష్ఠాభావ ప్రతియోగిత్వ విశిష్టబుద్ధావస పక్షసాధ్యవానితినీశ్చ
యస్యపాపీనమతే ప్రతిబంధకత్వాత్సాధ్యం పక్షవృత్తినవేత్త్యాది సంశయ
సంగ్రహః. ఏవంచ శుద్ధపర్వతత్వావచ్చిన్నోద్దేశ్యతానిరూపిత

శసంశయపర్యవసితం పక్షత్వం తత్ర పక్షప్రకారకసంశయ సంగ్రహార్థం
నిరానాన్వయే ఏవ పక్షవిశేష్యకత్వం నివేశితం. * యత్రైతి * యథాశుత్రేద్ర
వ్యం వహ్నిమత్పర్వతో ద్రవ్యవానిత్యాది కించిద్ధర్మైవచ్చిన్న పక్షసాధ్యని
రానాన్వయ నివర్త్యస్య సంశయస్య పర్వతాదా వహ్నియది సాధన పక్షతాత్వ
వారణాయ పక్షతావచ్ఛేదక సాధ్యతావచ్ఛేదకయోర్నివేశః. విశేషణీభవ
ద్ధర్మాన్తర విశిష్టేనత్యాది వ్యుత్పత్తిలభ్యవిశేష్యతావచ్ఛేదకత్వాదైరెవ ని
వేశాదభివతాథానాభావః తేన వత్సాప్రసిద్ధావసిన పక్షతావేకత్వం తత్రై
త్యాదేః పక్షతాశరీరాన్తర్భావా సంభవాన్మునతాభంగాయ కార్య
కారణ భావసూచకత్వమానా * తత్రైతి * జనకత్వేనప్రమీ తత్పూరణం
వా ద్రవ్యంవహ్నిమత్పర్వతోద్రవ్యవానిత్యాద్యనుమితౌ పర్వతోవహ్నిమా
న్నవేత్త్యాదిసంశయస్య పక్షతాత్వవారణాయ పక్షతాసాధ్యతావచ్ఛేదక
యోర్నివేశః. ననువాయన పర్వతోవహ్నిమానిత్యాద్యనుమితౌసంయోగే
న పర్వతోవహ్నిమాన్నవేత్త్యాది సంశయస్య పక్షతాత్వ వారణాయసాధ్య
తావచ్ఛేదక సంబంధనివేశః. వహ్నిమాన్పర్వతో ఘటవానిత్యాద్యనుమితౌ
ఉక్తసంశయస్య వారణాయవిధేయతానివేశః. ఏవమగ్రేపూర్వావ్యం. * ఏ
వంచేతి * ప్రకృతపక్షతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నోద్దేశ్యతా నిరూపిత సాధ్య
తావచ్ఛేదక సంబంధావచ్చిన్నప్రకృతసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్న విధేయ
తాకానుమితౌ ప్రకృతపక్షతావచ్ఛేదకావచ్చిన్న విశేష్యతానిరూపిత సా

శుద్ధ సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్న శుద్ధవహ్నిత్వావచ్ఛిన్న విధేయతాకా
నుమితత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి పర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపిత సంయో
గ సంసర్గావచ్ఛిన్న వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారతాశాలినిశ్చయత్వా వ
చ్ఛిన్నప్రతిబంధక తాక సంశయోపేతురితి పర్వపసితం.

ధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధావచ్ఛిన్న ప్రకృతసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న ప్ర
కారతా శాలినిశ్చయత్వ వ్యాపకప్రతిబంధక తాక సంశయోపేతురిత్యవ్యై
కొక్తిమాత్ర త్యాదితి. *పర్వపసితమితి. *అత్ర నీలపర్వతో వహ్ని మానితి సి
ద్ధిపరామర్శకాలే నీలపర్వతో వహ్ని మాత్యనుమితౌ సామానాధికరణ్యేన వ
హ్నినుమితత్వ రూప కార్యతావచ్ఛేదకాత్రాంతాయాం తాదృశసాధ్యవత్తాని
ణాయ నివర్త్యస్య అవచ్ఛేద కావచ్ఛేదేన వహ్నిభావకోటికస్య పర్వతో
వహ్నిమాన్మవేతి సంశయస్య పక్ష తాత్పర్యవారణాయ శుద్ధపర్వతత్వా వచ్ఛి
న్నత్వ నివేశః. తాదృశసంశయస్య నీలపర్వతో వహ్ని మానితి సిద్ధి ప్రతిబ
ధ్యత్సేపి తదుత్తరం కాష్టాద్యాత్మకతాదృశ సిద్ధి సంభవాత్. సంశయపక్ష
తావాదినా మేతదనుసంధా నేపి సంశయానంతర జాతసిద్ధ్యాత్మక పరామ
ర్శస్థలే అనుమిత్యావత్తిశ్చైత్యగ్నిమదూషణం శుద్ధపర్వతత్వా వచ్ఛిన్నధర్మిక
సంశయస్థలే తాదృశసిద్ధిర్నాస్తీత్యభిమాన విశేషమాత్ర నిరాకరణ పరత
యా సంగచ్ఛతే. యద్వా తాదృశ సిద్ధిశూన్యదశాయామేవ నీలపర్వతో వ
హ్ని మాన్మవేతి సంశయవత్పర్వతో వహ్ని మాన్మవేతి సంశయాభావేపి త
తాకార్యతావచ్ఛేదకోక్తరూపావచ్ఛిన్నోక్తానుమితే రుత్పత్త్యా న్యతిరేక న్య
భిచారవారణాయ శుద్ధత్వం అన్యవహితౌత్తరత్వా పేక్షయాలఘుత్వాత్.
ఏవమవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌ వ్యాపకత్వ విశిష్టసంయోగసంసర్గావ
చ్ఛిన్నత్వ మేవ కార్యతావచ్ఛేదకఘటకం నతు ధర్మితావచ్ఛేదకఘటకపర్వత
త్వాదీనాం వ్యాపకత్వ నిరూపకానానుపి ప్రవేశః. వైయర్థ్యాత్. ఏవం చత
త్ఫలీయకార్యతావచ్ఛేదకాత్రాంతాయాం నీలపర్వతత్వా వచ్ఛేదేన సాధ్యవ
గాహిన్యాం నీలపర్వతో వహ్ని మానిత్యనుమితౌ తాదృశసిద్ధ్యుత్తరజాయమాన
స్య తదప్రతిబంధ్యస్య సామానాధికరణ్యేన వహ్నిభావసంశయస్య పక్ష
తాత్పర్యవారణాయాపి శుద్ధత్వమావశ్యకం. ఏవం జాతిమాన్మహ్నిమానితి

సిద్ధికాలే జాతిమాన్వహ్నిమానిత్యనుమితౌ తస్యపక్షతాత్వవారణంతత్ఫలంబోధ్యం. శుద్ధపర్వతత్వావచ్ఛిన్నత్వంచ పర్వతత్వనిష్ఠనిరవచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వాన్యో వచ్ఛేదకత్వానిరూపకత్వం. ఏవమగ్రేపి. పర్వతత్వవ్యాపకత్వ విశిష్టసంయోగాది సంబంధేన పర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమితౌ సమానాకారక సిద్ధినత్వై శుద్ధసంయోగేన తత్సంశయస్య వారణాయశుద్ధసంయోగా వచ్ఛిన్నత్వ నివేశః. తత్పు నిరవచ్ఛిన్నసంయోగత్వ నిష్ఠసంసర్గతా వచ్ఛేదకతాన్యోవచ్ఛేదకత్వానిరూపకత్వం. కాలికసంబద్ధసంయోగేన వహ్నినుమితిస్తు సంసర్గతాయాః సంయోగత్వమాత్రావచ్ఛిన్నత్వాత్ సంగ్రహ్యేవ తస్యసాక్షాత్సంబద్ధత్వాదితి. పర్వతోనీలవహ్నిమానా జాతిమత్త్వాస్తే త్యనుమితౌ తాదృశసిద్ధినత్వై తత్సంశయస్య పక్షతాత్వవారణాయ శుద్ధపహ్నిత్వా వచ్ఛిన్నత్వ నివేశః. అత్ర జాతిమాన పర్వతోవహ్నిమాన పర్వతోజాతిమత్త్వానీత్యాద్యనుమితౌ ఉద్దేశ్య తావిధేయతా వచ్ఛేదక తయోజాతిత్వ సాధారణ్యాన్నిరవచ్ఛిన్నత్వం నదేయమిత్యప్యాయః. మహానసం వహ్నిమత్పర్వతోఘటవానితి సమాహేలంబనానుమితౌ పుక్తసంశయవారణాయ నిరూపితత్వోపాదానం అవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదక భావావన్నవిశేష్యేతాప్రకారిత్వాదేర్నివేశః గౌరవాత్. నీలపర్వతోజాతిమానా వహ్నిమానితి పర్వతః సంయుక్తసంయోగాదినా వహ్నిమానితీ పర్వతః సుందరవహ్నిమానిత్యాది నిశ్చయేషు తాదృశ నిశ్చయత్వసత్వేపి తత్ప్రతిబద్ధకతాయాః పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదినిశ్చయసాధారణ నిశ్చయత్వా వ్యాపకతయైవ నీలపర్వతోవహ్నిమాన్నవేతి సంశయవారణాల్కారణదిశిశుద్ధత్వ నివేశోనకృతః. అథ శుద్ధపర్వతత్వావచ్ఛిన్నధర్మికశుద్ధసంయోగ సంబంధావచ్ఛిన్న వహ్నిభావకోటికసంశయ ప్రతిబద్ధకతాయాః అపినీలపర్వతో వహ్నిమానితి నిశ్చయసాధారణ పర్వతత్వావచ్ఛిన్నధర్మిక వహ్నినిశ్చయత్వావ్యాపకత్వాత్ అసంభవవారణాయ తన్నివేశసమావశ్యకం నచ ప్రాచీనమతే సమానవిషయకత్వేన ప్రతిబంధకత్వోపగమాత్ ఉక్తనిశ్చయానామపి ప్రతిబంధకత్వమవ్యాహతం సమానవిషయకత్వంచాన్యూనవిషయకత్వమితివాద్యం. తథాసతిప్రమేయః ప్రమేయవానిత్యత్యం

తాదాసేనధమః ఘటితథర్తిపషయతా కన్యాపి ప్రతిబంధకతాపతై రితి
 చేన్న. యతః పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ పక్షతావచ్ఛేదకసామానాధికర
 జ్యేనానుమితౌ తదవచ్ఛేదేన సాధ్యాభావసంశయవీవ పక్షతా తత్ర నీలవ
 ర్వతోవహ్నిమా వర్వతః నుందరవహ్నిమానితి నిశ్చయయోరవచ్ఛేదకా
 వచ్ఛేదేన సాధ్యనిశ్చయస్య చ ప్రతిబంధకత్వమేవ అన్యథా సిద్ధాంతేతాం
 ప్రతితేషాం విరోధితోషగమస్య నిర్వీజత్వాపాతాత్ తాదృశసిద్ధ్యాత్మక
 తాదృశసంశయదశాయాం తాదృశానుమితిప్రసంగాచ్చ. తాదృశసంశయ
 వ్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకోటౌ విశేష్యతా ప్రకారతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్తీన
 నివేశ్యేత ఇతి న తస్యాస్తాదృశనిశ్చయ సాధారణ్యానుషప్తిః. మహానసీయ
 వహ్నిమాన్వహ్నిసామాన్యాభావనాన్వాపక్ష ఇత్యాదిసంశయస్య పక్ష
 తాత్పర్యమిష్టమేవ ప్రకృతసాధ్య తదభావాన్యతర స్థిక్ పక్షసంబంధావగా
 హిసాధ్యసంశయస్వేవ పక్షతాత్వాత్. నీలవర్వతోవహ్నిమాన్నవేతి సం
 శయస్తు నపక్షతా పక్షతావచ్ఛేదక సామానాధికరజ్యేనేవ తత్ర సాధ్యాభా
 వభానాత్. సామానాధికరజ్యేన పక్షతావచ్ఛేదక వ్యాపకత్వవిశిష్టసాధ్య
 తావచ్ఛేదక సంబంధావచ్ఛిన్న సాధ్యాభావ సంశయకొటికసంశయస్తు న
 ప్రతిబంధకః విషయవిరోధవిరహాత్. జాతిమాన్వహ్నిమాన్వర్వతో జాతిమ
 త్త్వానితి నిశ్చయవారణంతు నిరవచ్ఛిన్నయోరవచ్ఛేదకత్వయోః ప్రవేశా
 త్ బాధ్యం. నిశ్చయత్వంచైకధర్మక విరుద్ధోభయకొటిక జ్ఞానాన్యజ్ఞానత్వం
 ఏకధర్మకవిరుద్ధోభయకొటికత్వంచ స్వనిరూపితవిశేష్యతా వచ్ఛేదకాను
 చ్ఛిన్న విశేష్యతాకాయా స్వావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్న విరోధవిషయతాని
 రూపితస్వావచ్ఛేదక ధర్మావచ్ఛిన్నాభావ ప్రకారతా సామానాధికరణ్య స
 బంధేన తద్విశిష్ట ప్రకారత్వం. యాదృశసాధ్యపక్షకే సాధ్యవిశిష్టపక్షావ
 గాహి విరుద్ధధర్మాంతర విశిష్టధర్మకంతరా నవగాహినిశ్చయోఽప్రసిద్ధః
 తత్ర పక్షతానువత్తయ విశేష్యతాకత్వాంతం. నిర్వహ్నిః పర్వతోవహ్ని
 మానిత్యాదౌ వాహార్యసంశయస్యాప్రతిబంధ్యత్వేన సాధ్యవిశిష్టపక్ష నిశ్చ
 యస్యబాధ నిశ్చయస్యచా నివర్తకత్వేన పక్షతః. ఆహార్యానుమితే రవి
 సిద్ధత్వాత్. అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌచ తాదృశనిశ్చయనివర్తకః

పామానాధికతశ్చైవ సాధ్యాభావావగాహ్యపి సంశయః పక్షతా. సచ విశి
ష్టసంయోగావచ్చిన్న వహ్నిభావావగాహీ శుద్ధసంయోగావచ్చిన్న వ
హ్నిభావావగాహీచేతి ద్వివిధః. తత్ప్రతిబద్ధకతాచ అవచ్ఛేదకావచ్ఛే
దేన సాధ్యనిశ్చయత్వావచ్చిన్నా యద్యపినీలపగ్నతోవహ్నిమానితి నిశ్చయే
నాస్తి తథాపి కారణతావచ్ఛేదకే పర్వతత్వవ్యాపకత్వావచ్చిన్న సంసర్గ
తానివేశే తన్నిరూపకనిశ్చయత్వస్య తాదృశనిశ్చయేనత్వాన్న తత్రవ్యా
పకత్వ భంగఇత్థితః శుద్ధత్వం న తత్రాపిసఫలం పర్వతత్వనివేశ్యవ్యాపక
త్వావచ్చిన్న సంసర్గతామాత్రప్రవేశేతు నీలపర్వతత్వావచ్ఛేదేన వ
హ్నినిశ్చయే వ్యాపకత్వ భంగవారణాయ తత్ర శుద్ధత్వంసఫలమితిధ్యేయం.
నన్వత్రావచ్చిన్నత్వం స్వరూపసంబంధపక్షేః అప్రామాణ్యజ్ఞానానంద
తస్యాహార్యస్య సంశయస్యవ వారణాయప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకొటా వ
ప్రామాణ్య జ్ఞానానా నందితత్వాది ప్రవేశేపి పక్షతాశీరే ప్రయోజ
నాభావేన తదేనివేశాత్. వ్యాపకత్వయాపావచ్చిన్నత్వ నివేశేతు ప్రతిబంధ
కతాయాం సంశయాది సాధారణ విషయతావ్యాపకత్వాసంభవాత్ అత్రా
పి తస్ప్రవేశ్యమితి మహాగౌరవంస్యాత్. యత్తు స్వరూపసంబద్ధరూపా
వచ్ఛేదకత్వ నివేశేపి దేశోవహ్నిమత్పర్వతవానితి నిశ్చయ నివత్త్యస్యదే
శో వహ్నిమత్పర్వతవాన్నవేతి సంశయస్యపర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమితో
పక్షతాత్వావత్తిరిత తాదృశావచ్ఛేదకతావర్యాప్తి నివేశే నిణాయత్వాది
నివేశనమావశ్యకమేవ నచై తద్భయేన సాధ్యప్రకారతానిరూపిత పక్షము
ఖ్యవిశేష్యకత్వావచ్చిన్న ప్రతిబంధకత్వమేవ నివేశ్యతాం తథాసతి దేశో
వహ్నిమత్పర్వతవాన్నవేతి సంశయవారణ సంభవాదితివాత్త్యం. తథాస
త్యపి వహ్నిమాన్పర్వతో ఘటవాన్నవేతి సంశయసంగ్రహప్ర సంగాదితి.
తన్న ప్రతిబంధకతాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్న ప్రకారిత్వేతర
ప్రకారిత్వానవచ్చిన్నత్వస్య వ్యాపకత్వరూపావచ్చిన్నత్వవాదినాం మతే
అవశ్యకతయా అస్తాభిరపి తస్యేవ నివేశనీయత్వాత్. సాధ్యతావచ్ఛేదకా
వచ్చిన్న ప్రకారితాత్వేనైవవావచ్ఛేదకత్వస్య నివేశాత్. ఉక్తసంశయం
ప్రతిసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నావచ్ఛేదక తాత్వేనైవ ప్రతిబంధకతావచ్ఛే

తాదృశ నిశ్చయః ప్రతిబద్ధ్యత్వస్య యథాశుతే ఘటాదివిషయకః సమా-
హాలంబనా త్తక మహాన్యదినిశ్చయప్రతిబద్ధ్య ఘటాదినంశయసాధారణత్వా-
త్తాదృశ నిశ్చయత్వా వచ్చిన్న ప్రతిబంధక తాప్రవేశః. అవచ్చిన్నస్వీయా-
న్యూనత్వైత్తిత్వం నతు స్వరూపసంబంధ విశేషః తేన. వహ్నిసామాన్యః
భావవిశిష్టబుద్ధౌ మహానసీయత్వాది విషయతామనంతభావస్య వహ్నిమా-
న్యహానసీయ వహ్నిమానిత్యాది సకలజ్ఞానసాధారణ వహ్నిత్వావచ్చిన్నమ-
తా నిశ్చయత్వేనైవ

దక త్వాదిత్యతా వ్యాపకత్వరూపావచ్ఛేద్యత్వ నివేశానశ్చక తాందళ యతిః
* తెనతి * మహానసీయేతి * మహానసీయత్వాది సహితవహ్నిత్వావచ్చిన్న
ప్రకారి తత్వభావః. అత్రావచ్ఛేద కావచ్ఛేదేనానుమితౌ వహ్నిమాన శుద్ధ
సంయోగావచ్చిన్నవహ్నిభావవాన్యవక్ష ఇత్య వచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన కో-
టిద్వయావగాహి సంశయానుంగ్రహోపి బాధ్యః. అత్ర శుద్ధవర్తతావచ్చి-
న్నోద్దేశ్యతానిరూపిత శుద్ధసంయోగావచ్చిన్న శుద్ధమహానసీయవహ్నిత్వా-
వచ్చిన్నవిధేయతాశాల్యనుమితిం ప్రతిపర్వత త్వావచ్చిన్నవిశేష్యతా నిరూపి-
త సంయోగ సమృద్ధావచ్చిన్న మహానసీయవహ్నిత్వావచ్చిన్నప్రకార తా-
శాలినిశ్చయ త్వావచ్చిన్న ప్రతిబంధక తాక. సంశయోచేతుః. ఆద్యంశుద్ధ
త్వద్వయంప్రాగ్వత్. పర్వతః సుందరమహానసీయ వహ్నిమానిత్యనుమితౌ
పర్వతోమహానసీయ వహ్నిమాన్నవేతి సంశయవారణాయ తృటియశుద్ధత్వ
నివేశః. నచ శుద్ధత్వస్య మహానసీయత్వ వహ్నిత్వేతరథగ్తానవచ్చిన్నత్వ
రూప త్వే పర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమితేరపి కార్యతావచ్ఛేదకాక్రాంత త్వా-
వత్తిరితివాచ్యం మహానసీయత్వ వహ్నిత్వేతరావృత్తి మహానసీయవహ్ని-
త్వో భయవృత్త్యవచ్ఛేదకతాక విధేయతాయాః కార్యతావచ్ఛేదకకోటా-
నివేశనీయత్వాత్. స్వరూప సంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశపక్షేపి ప-
ర్వతో మహానసీయ వహ్నిమాన్నవేతి సంశయ సంగ్రహస్సంభవతీత్యతః
మహానసీయవహ్నిమాన వహ్నిసామాన్యభావవాన్యవక్ష ఇత్యాకారక
సంశయానుభావనం. నచ శుద్ధవహ్నిమత్రానిశ్చయేపి మహానసీయవహ్ని
భావ సంశయోత్పత్తే సత్ర మహానసీయ వహ్నిమత్రానిశ్చయత్వేనైవప్ర

ప్రతిబంధకతాకల్పనాన్వహనసీయ వహ్నిమాన్వహ్నిసామాన్యభావనా
 తిబద్ధకత్వం వాద్యం తత్ప్రద మందరమహనసీయ వహ్నిమాన్వహేతి సం
 శయవ్యావృత్తమేవ వహ్నిత్వ మహనసీయత్వే తరధర్మానవచ్ఛిన్నప్రతి
 యోగితాకాభావ బుద్ధిత్వం ప్రతిబద్ధ్యతావచ్ఛేదక వితి మహనసీయ వ
 హ్నిమాక వహ్నిసామాన్యభావనాన్వపర్వతత్వతి సంశయసంగ్రహ సు
 భవత్వతి వాచ్యం. ప్ర మేయత్వాభావత్వాదినా వస్తుగత్యామహనసీయ వ
 హ్నిభావబుద్ధేః ప్రతిబద్ధ్యత్వవారణాయ మహనసీయ వహ్నిత్వావచ్ఛి
 న్న ప్రతియోగితాకత్వ సంబంధేన మహనసీయ వహ్నివిశిష్టాభావత్వా
 వచ్ఛిన్న ప్రకారక బుద్ధిత్వేనైవ ప్రతిబద్ధ్యత్వోపగమాత్. నచైవ మహ
 చ్ఛేదక తాత్వేన వహ్నిత్వాదినా వా ఘటాద్యవగాహి మహనసీయవహ్ని
 భావవానితి భ్రమస్యప్రతిబద్ధ్యత్వ నిర్వాహయ మహనసీయత్వత్వావచ్ఛి
 న్న విషయతానిరూపితత్వేనతి వహ్నిత్వ విషయతానిరూపితా యా అవ
 చ్ఛేదకతాత్వావచ్ఛిన్న సాంసగికవిషయతా తన్నిరూపితప్రతియోగితా
 త్వావచ్ఛిన్న సంసగికతేత్యాదిక్రమేణ తదవచ్ఛేదకస్య మందరమహనసీ
 య వహ్నిభావవత్తాబుద్ధి సాధారణ్యం అతో మహనసీయత్వత్వావచ్ఛిన్న
 విషయతాన్యవహ్నిత్వ విషయతాన్యవిషయత్వానిరూపితావచ్ఛేదకత్వత్వా
 వచ్ఛిన్న సాంసగికవిషయతాఘటితరూపేణైవ ప్రతిబద్ధ్యత్వంవాచ్యం, త
 చ్చవహ్నిసామాన్యభావవత్తాబుద్ధిసాధారణమితివాచ్యం. లాఘవేనమహా
 నసీయత్వవహ్నిత్వోపభయత్వావచ్ఛిన్నత్వోపలక్షితపర్యాప్తివృత్తితత్పర్యాప్తి
 త్వావచ్ఛిన్నవిషయతానిరూపితనిరూపక తాత్వావచ్ఛిన్న విషయతానిరూపి
 తావచ్ఛేదకత్వత్వావచ్ఛిన్నవిషయతేత్యాదిక్రమేణనివేశాత్ సందరమహన
 సీయవహ్నిభావవత్తాబుద్ధివహ్నిసామాన్యభావవత్తాబుద్ధ్యోరసంగ్రహాత్.
 నచైవం నహ్నిసామాన్యభావవత్తాబుద్ధౌ మహనసీయ వహ్నిమత్తాబుద్ధేః
 ప్రతిబంధకత్వకల్పనమధికం. వహ్నిమానితనిశ్చయోక్తప్రవృత్తిబంధకతయైవో
 పపత్తైరిత్యేతదేవాభిప్రేత్య వహ్నిమానితి మహనసీయత్వ విషయతామనం
 తర్భావ్యేతిచాభిహితం* ప్రతిబంధకతాకల్పనాదితి *ననువహ్నిసామాన్య
 భావబుద్ధిత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతిత తదప్రొక్తజ్ఞానాభావకూటవిశిష్టవహ్నిత్వ ని

న్వాపక్ష ఇత్యాకారక సంశయంప్రతి మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రకారి తాళాలినిశ్చయత్వేనా ప్రతిబంధకత్వేపి సతథావిధసంశయస్య మహానసీయవహ్నిత్వావచ్చిన్నసాధ్యకానుమితౌ పక్షతాత్వానుపపత్తిః

ప్రవాచ్యదక తాకప్రకారతాళాలినిశ్చయత్వరూపానుగతభక్త్యైః ప్రతిబంధకత్వస్వీకారేమహానసీయ వహ్నిభావవద్విశేష్యక మహానసీయ వహ్నిప్రకారమిద మిత్యపాప్రమాణ్యజ్ఞానా సహించిత వహ్నిమత్తానిశ్చయసత్త్వేన వహ్నిసామాన్యభావ బుద్ధిప్రసంగః. నవ యాదృశ యాదృశాప్రమాణ్యజ్ఞానవత్త్వై తద్వత్తానిశ్చయసత్త్వైతదభావవత్తా జ్ఞానంజాయతే తస్యైవోత్తైజకర్వోపగమాత్ తాదృశాప్రమాణ్యజ్ఞాన వ్యక్తేరుత్తైజకత్వం నస్వీకార్యమితనదోషశ్చతివాచ్యం. తథాసతి యత్రాదౌ మహానసీయ వహ్నిమత్తా జ్ఞానం తదుత్తరంపూర్వోత్తా ప్రామాణ్యజ్ఞాన మపేక్షాబుద్ధ్యాత్మకం తదుత్తరం వహ్నిసామాన్యభావవత్తాజ్ఞానం తదుత్తరం లోకీకసన్నికషణజన్యం వహ్నిమత్తాజ్ఞానం తత్ర తదుత్తరం వహ్నిసామాన్యభావవత్తాబుద్ధిప్రసంగాచితి యన్న— తత్త్ర తాదృశాప్రమాణ్యజ్ఞానవ్యక్తేః విషయతాసంబధావచ్చిన్నాభావ నివేశేనా దోషాదితి. యద్వా వహ్నిమాక మహానసీయ వహ్నిమానితి జ్ఞానవ్యయ సాధారణప్రతిబంధకత్వే వహ్నిమత్తాజ్ఞానత్వో వచ్చిన్నధర్మికాప్రమాణ్యగ్రహస్యైవోత్తైజకత్వేన వర్వతీయ వహ్నిమత్తా జ్ఞాన మప్రమేత్య ప్రామాణ్యగ్రహదశాయాం మహానసీయ వహ్నిమత్తానిశ్చయే వహ్నిభావవిశిష్ట బుద్ధ్యావత్తిః మహానసీయ వహ్నిమత్తాజ్ఞానధర్మికాప్రమాణ్య గ్రహభావ విశిష్టమహానసీయ వహ్నిమత్తానిశ్చయే త్వాదినావాపృథక్ పృథక్ ప్రతిబంధకత్వ ప్రసంగః. అతః వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రకారతాయాం ప్రకారి తానిష్ఠస్య విషయతావచ్ఛేదక తావచ్ఛేదకీభూత విశేష్యతావత్తి స్సవిషయతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతానిరూపితస్యావచ్చిన్న ప్రతియోగి తానిరూపితానుయోగి తా సంబంధావచ్చిన్నావచ్ఛేదక తావచ్ఛేదక తావర్యాప్తి మధర్తావచ్చిన్నప్రకారతాత్వ సంబంధావచ్చిన్న ప్రతియోగి తాకోజ్ఞాన సామాన్యభావ నీవనివేశ్యః. ఏతేన యత్రమధ్యమం భూతభావ్యుభయవిషయక మప్రమాణ్యజ్ఞానం అపేక్షాబుద్ధ్యాత్మకం తత్త్ర

బొబ్బి దుర్వారః. నచ విశేషగుణోత్పదో నతాదృశబుద్ధ్యుత్తర ముపేయ
తే ఇతి నదోషశ్చితి వాచ్యం. తదుపగమేపి తస్యనాశకత్వానుపగమేన త
స్యాః క్షణత్రేయావస్థానగర్వాహత్. నచైవం తాదృశవిశేషగుణవృక్షేః
తస్మాదప్రతిబంధకతాకల్పనే గౌరవమితి వాచ్యం. అపేక్షాబుద్ధిజననకా
తే అంతఃసానుగ్గీనత్వేన తద్విస్తీయక్షణే తదనువ్యవసాయస్య దుర్వార
త్వాత్. ఉత్పత్తిక్షణావచ్ఛిన్నాయాస్తస్యా ప్రత్యగ్రితిబంధకత్వే గౌరవా
త్. తదపేక్షయా తస్య తద్విన్నస్య నాశజనకతాయాం లాఘవాదిత్యపా
త్రం. వహ్నిభావవతి వహ్నిప్రకారకత్వ రూపాప్రామాణ్య ముఖ్యవిశేష్య
కస్య వహ్నిప్రకారకత్వేనతి వహ్నిభావవద్విశేష్యకత్వ రూపా ప్రామా
ణ్య ముఖ్యవిశేష్యకస్యవజ్ఞానస్య వారణాయప్రకారితా విశేష్యతయాః
స్వవిషయతావచ్ఛేదకత్వ నివేశః. ఇదం జ్ఞానంవహ్నిభావవద్విశేష్యకం వ
హ్నిప్రకారకంచేతిజ్ఞానవారణాయభూతాంతం. మహానసీయ వహ్నిభావ
వతి వహ్నిప్రకారకమితి జ్ఞానవారణాయ పర్యాప్తినివేశః. నన్వేషంఘటజ్ఞా
నం నిరుక్తాప్రామాణ్యవత్ వహ్నిజ్ఞానం వ గుణఇత్యాదేః సమూహాలం
బనస్య కథంవారణం. నహిప్రకారతాయాం స్వవిషయతాయా అవచ్ఛేదక
త్వ వత్సాన్విత్రయనిరూపిత ప్రకారతానిరూపితత్వం నివేశ్య నిస్తారః. వహ్ని
ప్రకారతాయాః ఉక్త్రేభయసంబంధేన వహ్నిజ్ఞాననిష్ఠ విశేష్యతావిశిష్టత్వా
త్. అథ స్వవిషయతాయాం స్వనిరూపకప్రకారతా నిరూపకజ్ఞానవృత్తి
త్వం విశేషణంశ్వప్రకారితా నమూహాలంబనే విశేష్యభేదేనవిశేష్యతా
భేదాల్ ఘటజ్ఞాననిష్ఠవిషయతాయాః త్నైరూపకప్రకారతానిరూపకజ్ఞా
న వృత్తిత్వాభావాన్నదోషశ్చితి చెన్న. ఏవమపి వహ్నిఘటాభయసమూ
హాలంబన ఏవ కేవలవహ్నిమత్తజ్ఞానపవనాఘటజ్ఞానత్వంధమితావచ్ఛేద
కీకృత్యఉక్తాప్రామాణ్యగ్రహస్యకథంవారణం. స్వధర్మితా వచ్ఛేదకతాయాఅ
పి సంబంధఘటకత్వే ఇదంతావచ్ఛిన్న ధర్మికాప్రామాణ్యజ్ఞానా సంగ్రహ
శ్చితి చెన్న. ప్రకారితానిష్ఠస్య స్వవిషయతావచ్ఛేదకత్వస్య స్వవిశిష్టా
యాస్వవిషయతాయా అవచ్ఛేదకత్వ రూపత్వాత్. ఆద్యంస్వపదం
ప్రకారితావరం ద్విస్తీయం జ్ఞానపరం. వైశిష్ట్యంవ స్వనిరూపకతావచ్ఛే

దక ధర్మావచ్చిన్న విషయతాతిరిక్త విషయతానవచ్చిన్న త్వ స్వనిరూపకతా
 వచ్చెదక ధర్మావచ్చిన్న విషయతాశ్రయజ్ఞానమాత్ర వృత్తిధర్మావచ్చిన్న
 త్వభయసంబంధేన స్వపదే స్వ పదార్థప్రకారిలావరే. అవచ్చెదకత్వ
 ద్వయం ధర్మితావచ్చెదకత్వరూపం ఘటజ్ఞానత్వధర్మితావచ్చెదక
 కాప్రామాణ్యగ్రహవారణాయ ప్రథమసంబంధనివేశః. పర్వతే వహ్నిమ
 త్రాజ్ఞానం భ్రమభితి జ్ఞానీయ ధర్మితావచ్చెదకీభూత ప్రకారితాయా అ
 ప్రామాణ్యఘటకప్రకారితా భిన్నాయా అవచ్చెదకత్వాల్ స్వాతిరిక్తత్వ
 ముపేక్ష్య స్వనిరూపకతావచ్చెదక ధర్మావచ్చిన్న విషయతాతిరిక్తత్వానుభా
 వసం. ఘటజ్ఞానవృత్తి దంత్యావిధర్మితావచ్చెదకకా ప్రామాణ్యగ్రహవా
 రణాయ ద్వితీయసంబంధనివేశః, తత్ర స్వాశ్రయజ్ఞాన మాత్రత్యాదిక్రమే
 బనివశే పర్వతే వహ్నిమత్రాజ్ఞానం భ్రమభితి జ్ఞానాంగ్రహః ధర్మితావ
 చ్చేదకీభూత వహ్నిప్రకారితాయః స్వాశ్రయజ్ఞానమాత్రవృత్తిత్వాభావా
 ల్. స్వాశ్రయత్వేన భానమానత్వాక్తో ఘటజ్ఞానత్వాదిరూప ధర్మితావ
 చ్చేదక సంగ్రహవత్తిరతః స్వనిరూపకతావచ్చెదకకత్యాది. పర్వతోవహ్నిమా
 నతి నిశ్చయోత్తరస్య తస్మిన్మైదంత్యధర్మితావచ్చెదకకస్య ప్రాదేవహ్నిభ
 మవిశేష్యకా ప్రామాణ్యగ్రహస్య తత్రోత్తైజకత్వమేవ. తద్ధర్మితావచ్చెదకక
 ఘటవిశేష్యకభిమత్వ గ్రహవల్. అధేవమపి తత్ర తదుత్తరస్యప్రాదేవహ్ని
 భిమ నిష్ఠేదంత్యం ధర్మితావచ్చెదకీకృత్య పర్వతే వహ్నిప్రమావిశేష్యకా
 ప్రామాణ్యగ్రహస్య తైజకత్వాపత్తిరితి చెన్న. వక్షసాభ్యవేశిప్త్యావగా
 హినిశ్చయవృత్తిత్వేన ధర్మస్య విశేషణీయత్వాల్. వహ్నివిషయకగు
 ణోప్రమేతి జ్ఞానవారణాయమాత్రపదం. జ్ఞానమాత్రవిశేష్యకస్య తస్య
 సంగ్రహ్యత్వేన స్వవిశేష్యత్వఘటితసంబంధేన పృథగేవ తదభావోనివే
 శ్యః. అథవా ప్రకారితా విశేష్యతా న్యతరవృత్తి స్వవిషయతావచ్చెదక
 తానిరూపితధర్మితావచ్చెదకతా పర్యాప్త్యధికరణధర్మవత్తాత్ర నిరూపిత
 త్వమపి ప్రతియోగితావచ్చెదక సంబంధనివేశ్యం. ఏవం వహ్నిజ్ఞాన
 వహ్నిభావవతిఘటప్రకారకమిదంజ్ఞానమితిజ్ఞానస్యోత్తైజకత్వం. వహ్ని
 ప్రకారతాయాఅపి ధర్మితావచ్చెదకత్వే తస్యాః స్వనిరూపకతావచ్చెదక

ఘటత్వావచ్చిన్నవిషయతాన్యత్వాత్. ఇదంత్యస్య తథాత్వేస్యనిరూపక
 తావచ్ఛేదక ఘటత్వావచ్చిన్న విషయతాశ్రయః ఘటనత్రాజ్ఞానం తదిత
 రావృత్తిధర్తానవచ్చిన్నత్వాత్. వహ్నిఘటాభయసమూహంబన వృత్తి
 దంత్యస్య తథాత్వే తథాపిధర్మమవతర నిరూపితతయా తాదృశధర్మకావ
 న్తాత్ర నిరూపితత్వాభావనాదోషాత్. జ్ఞానభేదేనప్రకారితా భేదవిధంత్వే
 న ఏకవహ్నిమత్రాజ్ఞాన వృత్తిదంత్యవచ్చిన్న ధర్మికజ్ఞానస్యా పరవ
 హ్నిమత్రాజ్ఞాననాలైజకత్వం ఇదంత్యవత్రాజ్ఞాననిరూపిత త్యస్యజ్ఞానాంత
 రప్రకారితాయామనత్వాత్. వస్తుతస్తు స్వావచ్చిన్నాభావవద్విశేష్యతా
 కత్వే నివప్రకారతా నిరూపితాయా స్వవిషయతావచ్ఛేదకీహత స్వావచ్చి
 న్నప్రకారతావృత్తి విశేష్యతా తన్నిరూపితావచ్చిన్నత్వ నిష్టావచ్ఛేదకతాని
 రూపిత నిరూపితత్వ సంబంధావచ్చిన్నావచ్ఛేదక తాశ్రయత్వ తాదాత్మ్యే
 భయసంబంధేన ధర్మకవాక యోధమః తదవచ్చిన్నప్రకారతాత్వ స్వవి
 శేష్యజ్ఞానీయతోపభయసంబంధావచ్చిన్న జ్ఞానాభావః. ద్వితీయసంబంధ ని
 వెశాల్ ఘటజ్ఞానంభ్రమితి జ్ఞానవృత్తానః వహ్నిఘటాభయసమూహ
 లంబన ఘటజ్ఞానత్వేన ప్రామాణ్యగ్రహః సంగ్రహ్యపవ బాధకాభా
 వాత్. సర్వాజ్ఞానంధర్మికాభ్యాభ్యాంతమితి ప్రవాదావిరుద్ధంచేదం. ఏవమ
 భావస్తస్యవిషయతా వచ్ఛేదక తాయా అనుయోగితావిశేషసంబంధావచ్చి
 న్నప్రకారతావృత్త్యవచ్ఛేదకతా విశిష్టావచ్ఛేదకతా పర్యాప్తిమధర్తావ
 చ్చిన్నప్రకారతాత్వ సంబంధావచ్చిన్న జ్ఞానాభావాపి నివేశ్యః. వైశిష్ట్యం చ
 స్వనిరూపితా వచ్ఛేదకతానిరూపితత్వ విశేష్యతావృత్తి స్వావచ్ఛేదకతావ
 చ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వాశ్రయవృత్తిత్వోభయసంబంధేన. తత్ప్రకారక తద్వ
 ద్విశేష్యకత్వా భావజ్ఞానాభావాపి నివేశ్యః. స చ అభావనిష్ఠస్యవిషయతావ
 చ్ఛేదక తానిరూపితానుయోగితావిశేషసంబంధావచ్చిన్నవిశేష్య తావృత్తి
 వచ్ఛేదకతాపర్యాప్తి మధర్తావచ్చిన్నప్రకారత్వసంబంధావచ్చిన్నప్రతియోగి
 తాకజ్ఞానాభావః వైశిష్ట్యం చ స్వనిరూపితావచ్ఛేదకతానిరూపితావచ్ఛేదకతా
 నిరూపితత్వప్రకారతావృత్తిస్వావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వాశ్రయ
 వృత్తిత్వోభయసంబంధేన. ఏవం తద్వచ్చిన్నే తత్ప్రకారకత్వా జ్ఞాననివేశో

నవా మహానసీయవహ్నిభావాదివిష్టబుద్ధిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకాటా
వహ్నిత్యావచ్ఛిన్నప్రకారత్యాదేః విష్టత్వేపి వహ్నిమానిత్యాద్యనుమితౌ
మహానసీయ వహ్నిమాన్ననా పక్షత్యానిసంశయస్య పక్షతాత్వాపత్తిః

పూర్వార్థః— విష్టవహ్నిసాధ్యకస్థలేస్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ
త్యాగబీజం ప్రదశ్యశుద్ధవహ్నిత్యావచ్ఛిన్న సాధ్యకస్థలేపి తద్బీజమా
మాహ * నవేతి * యత్తు సాధ్యతావచ్ఛేదకే ప్రకారతావచ్ఛేదకతావ
ర్యాప్తినివేశే ప్రయోజనముక్త్యా తదనివేశే ప్రయోజనమాహ నవేతి
త్యవతారణం తన్న ప్రకృతసాధ్యతావచ్ఛేదకస్యైవ తదవచ్ఛేదేనాపా
దేయతయా పర్యాప్తిః వెశనివేశయోః ప్రథమప్రయోజనస్యైవ సంభవా
త్ ద్వితీయతత్ప్రదేశకనవైయథ్యాత్. యద్వా ప్రతిబంధకతావచ్ఛేద
కతా పర్యాప్తి ప్రవేశే ప్రయోజనముక్త్యా తదనివేశే ప్రయోజనమాహ
* నవేతి * యద్యపి పర్యాప్తి మనివేశ్యనిష్పయస్యనుపి పరిత్యజ్యసాధ్యతా
వచ్ఛేదకవృత్త్యవచ్ఛేదకతాక ప్రకారతావృత్తిస్వరూప సంబంధరూపావచ్ఛే
దకత్వ మాత్మనివేశే మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకవివ సుందరమహానసీయ
వహ్నిమాన్ననా పక్షతాని సంశయే అతిప్రసంగః సంభవతి తథాపి
శుద్ధవహ్నిసాధ్యకపర్యాప్తినివేశేన నివాహానయుక్తః కింతు వ్యాపక
త్వ నివేశేనైవ క్షప్తజాతీయత్వాదిత్యా శయాన్నవేత్త్యనుసృతం— అథ స్వ
రూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశవత్కై పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విశే
ష్యతానిరూపిత సాధ్యతావచ్ఛేదక పర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకప్రకారిత్వ నిష్ఠావ
చ్ఛేదకతాక ప్రతిబంధకత్వేన నివేశ్యా పర్యాప్త్యంతంచాపలణం తేన వహ్ని
త్వ పర్యాప్తావచ్ఛేదకతాక ప్రకారితాయాః మహానసీయవహ్నియతా నిష్ప
యావృత్తే ప్రత్యేనప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వా ఘటకత్వేపి వస్తుగత్యాతస్యా
ఏవ వహ్నిత్వా వచ్ఛిన్నప్రకారితాత్వేన తదవచ్ఛేదకత్వాన్నాసంగతిః. మ
హానసీయవహ్నిమాన వహ్నిసామాన్యాభావమాన్వేతి సంశయస్య వహ్ని
త్యావచ్ఛిన్న ప్రకారతాత్వేన మహానసీయ వహ్నిప్రకారతా శాలివర్వతో
మహానసీయ వహ్నిమానితి నిణాయనివశ్యత్యాత్సంగిహః. శుద్ధవహ్ని
త్వా వచ్ఛిన్నసాధ్యకే తదనివత్యత్వాత్ పర్వతోమహానసీయ వహ్నిమా

న్నవేతి సంశయవృద్ధానః. తథావ వ్యాపకత్వ వివక్షావైయధ్యమితి య
 త్తు. వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకే వహ్నివ్యాప్యభూమివాన్నవెతిసంశయస్య ప
 త్తతాత్వాపత్తిః. వహ్నివ్యాప్యభూమిభావ ప్రత్యక్షం ప్రతిభిన్నవిషయే
 ౭నుమితి సామగ్రిః ప్రబలతయావహ్నియనుమితి సామగ్రిః ప్రతి
 బద్ధకతయా హేతుతావచ్ఛేదకానవగాహి పరామర్శకారణతామతే త
 త్రి వహ్నివ్యాప్యత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారక పరామర్శత్వావచ్ఛిన్నస్య ప్రవి
 ఙ్గతయా సాధ్యతావచ్ఛేదకీభూత వహ్నివ్యాప్యత్వమాత్రావచ్ఛిన్న ప్రకార
 త్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబద్ధకతాకత్వ స్యోక్తసంశయేనత్వాత్. వ్యాపకత్వనివే
 శేతు కారణాంతరానమానకాలీన పరామర్శస్యా ప్రతిబంధకతయానాక్ర
 దోషఇతి. తన్న ప్రతిబద్ధ్యతాయాం జ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నత్వ నివేశేవ్యక్త
 దోషవారణ సంభవాత్. ప్రత్యక్షనిష్ఠానుమితి సామగ్రిప్రతిబద్ధ్యతాయాః
 ప్రత్యక్షత్వాద్యవచ్ఛిన్నత్వాత్. ప్రత్యక్షత్వాద్య వచ్ఛిన్నేచ్ఛాకాలే కాబ్ధి
 వారణానురూపేనానుమిత్యన్యజ్ఞానత్వస్యా వచ్ఛేదకత్వాసంభవాత్. కాధ
 ముద్రీయాసాధ్యవత్తా నిశ్చయప్రతిబద్ధ్యతాయా లోకికప్రత్యక్షాన్యజ్ఞాన
 త్వావచ్ఛిన్నత్వాత్. అవచ్ఛిన్నత్వాంశేజ్ఞానత్వస్య స్వరూపతా ౭నుమితి ధ
 మత్వేనవా నివేశసంభవేన లాఘవాత్ నచ లోకికసన్నికర్మాధీనకో
 టిద్వయావగాహిసాధ్యసంశయ నిష్ఠ లోకికసన్నికర్మాధీన సాధ్యవత్తానిశ్చ
 యాధీన ప్రతిబద్ధ్యతాయాశ్చాత్ముషత్వావచ్ఛిన్నాయాః జ్ఞానత్వానవ
 చ్ఛిన్నత్వానోక్తసంశయసంగ్రహ ఇతి వాచ్యం. తాదృశప్రతిబద్ధ్యతాని
 రూపితప్రతిబద్ధకతాయా అపి చాత్ముషత్వాద్యవచ్ఛిన్నతయా సాధ్యవత్తాని
 శ్చయత్వావ్యాపకతమా తవాపి తత్సంగ్రహసంభవేన తదనువగమస్యై
 వావశ్యకత్వాత్. స్పర్శాదిసాధ్యక పక్షతానురూపేన పక్షతాశరీరే చాత్ము
 ష నిశ్చయత్వాదివ్యాపకత్వనివేశాసంభవాత్. ఏతేన వహ్నిమత్స్వరూప
 యోగ్యతాజ్ఞాన ఘటితకాబ్ధిసామగ్రి ప్రతిబద్ధ్యమహానసీయ వహ్నిసంశయ
 స్య పక్షతాత్వాపత్తిరపి ప్రత్యుక్తేతి చేత్. — మైమం. పర్వతః సుందరవ
 హ్నిమాన్నవెతి సంశయేతి వ్యాప్తేః. వహ్నిమా సుందరవహ్నిమానితిజ్ఞాన
 విశిష్టస్య పక్షతేవహ్నిమత్తానిశ్చయస్య వహ్నిత్వపర్యాప్తావచ్ఛేదక తాక

ప్రకారి తానిష్ఠ తత్ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాకత్వాత్. నచ ప్రతిబంధక
తాయాం విశేషణతయాజ్ఞాన వైశిష్ట్యానవచ్ఛిన్నత్వం నివేశ్యం జ్ఞానవిశే
ష్టజ్ఞానాది సాధ్యకే తత్ప్రతిబంధకతాయాం విషయతయా జ్ఞానవైశిష్ట్యస్యా,
వచ్ఛేదకత్వాత్ విశేషణత్వాపాదానం ఏతేనాపి సామగ్రిప్రతిబంధకత్వార,
స్తేతి వాచ్యం. తథాపి పక్షతోవహ్నిఃపుటో భయవాన్నవేతి సంశయే అ
తివ్యాప్తైః. తత్ర వహ్నిఃపుటవది త్యుభయత్వా విషయకస్యాపి జ్ఞానస్యప్రతి
బంధక తయా తత్ర వహ్నిత్వ పర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకప్రకారిత్వావచ్ఛిన్నత్వం
సత్వాదితి. నను సాధ్యతావచ్ఛేదక పర్యాప్తావచ్ఛేదకతాక ప్రకారత్వా
వచ్ఛిన్నత్వస్థానే సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న ప్రకారతాభిన్నవిష్టప్రకార
తాత్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వా నిరూపకత్వ నివేశాన్నాయందోషః ప్రకా
రతాత్వేనా వచ్ఛిన్నత్వనివేశాన్నపుటవాక్ పర్వతోవహ్నిమాన్నవేతి సం
శయాసంగ్రహః. ఏతేన మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే మహానసీయవహ్ని
మాన్ వహ్నిసామాన్యభావవాన్వేతి సంశయస్య కథంసంగ్రహః వహ్ని
సామాన్యభావవత్తా బుద్ధిప్రతిబంధకతాయాః తథావిధపక్షతీయ వహ్ని
ప్రకారత్వావచ్ఛిన్నత్వాత్ శుద్ధవహ్నిసాధ్యకేపక్షతోవహ్నిమాన్నవేతి
సంశయస్యాప్యసంగ్రహః తస్మాన్తథావిధప్రకార తాస్యమహానసీయవహ్ని
ప్రకారత్వావచ్ఛిన్నత్వా దిత్వచాస్తం. సాధ్యతావచ్ఛేదక పర్యాప్తావ
చ్ఛేదకతాక ప్రకార తాస్య త్ర్యవచ్ఛేద్యత్వాతిరావచ్ఛేద్యత్వ విశిష్టప్రకా
రతాత్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వా నిరూపకత్వస్య వివక్షణాత్ పర్వతీ
యవహ్నిమత్తా నిశ్చయాదేస్తత్ప్రతిబంధకత్వేపి తత్ప్రకారతాయాఃసా
ధ్యతావచ్ఛేదక పర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకత్వ విరహేణ ప్రతిబంధకతాయాం
తాదృశావచ్ఛేదకత్వానిరూపకత్వ సత్వాత్. శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే మహాన
సీయ వహ్నిమాన్నవేతి సంశయవారణాయ పర్యాప్తినివేశః. నచ పర్వతీ
య వహ్నిమత్తాజ్ఞానీయ ప్రకారతాయాం యద్య వచ్ఛేద్యతాద్వయం తగా
తాదృశావచ్ఛేద్యతాభిన్నాయా పర్వతీయత్వావచ్ఛేద్యతా తద్విశిష్ట ప్రకార
త్వా నవచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతాకత్వా త్సంశయసంగ్రహఃస్యా త్రదేవన
ప్రకారతాభేదప్రసంగాత్. కించూభయరూపితైకావిలక్షణావచ్ఛేద్యత్వేవ

ఏనుచ మహానసీయ వహ్నిసాధ్యక శుద్ధవహ్నిసాధ్యక స్థలయోగు క్తసంశ
యయోః కళం సంగ్రహః వస్తుసంస్తు అవచ్ఛేద్యతయోర్భిన్నతేషి త
త్ప్రకారతానిష్ఠ వహ్నిత్వనిరూపితావచ్ఛేద్యత్వస్య సాధ్యతావచ్ఛేదక ప
ర్యాప్తావచ్ఛేదకతాక, ప్రకారతానిష్ఠావచ్ఛేద్యతాభిన్నత్వాదవ్యాప్తి దుః
వాదరేవేతి వాచ్యం. తాదృశప్రకారతావృత్తితావచ్ఛేదకం యన్యమగ్రాప
నిరూపితావచ్ఛేద్య తాత్వం తదగ్రాపమాత్రానిరూపితా వచ్ఛేద్యతాభేదకూ
టస్య వాచ్యత్వాత్ మహానసీయవహ్నిసాధ్యకే మహానసీయవహ్నిత్వా
సచ్చిన్న ప్రకారతావృత్తితావచ్ఛేదకం మహానసీయత్వ నిరూపితావచ్ఛే
ద్యతాత్వం తద్యచ్ఛిన్నాచ నిహితానిష్ఠానీయ ప్రకారతావృత్తిరవచ్ఛే
ద్యతేత్యుక్తదోషతాదవస్థ్యమతో యద్యదితి తథాచ తస్యావహ్నిత్వనిరూ
పితావచ్ఛేద్యతాభిన్నత్వాభావాన్నదోషః. మహానసీయ వహ్నిమాన్నవే
తి సంశయవారణాయమాత్రపదం. నన్వేసం శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే వహ్ని
మాన్నవేతి సంశయేచ్ఛాప్తిః తత్తదగ్రాపంతః పాతియద్వహ్నిత్వం తన్నా
త్ప్రనిరూపితావచ్ఛేద్యతాభిన్నా పర్వతీయవహ్ని త్వావచ్ఛేదక ప్రకారతాని
ష్ఠ వహ్నిత్వావచ్ఛేద్యతా తద్విశిష్టప్రకారతాత్వావచ్ఛేదక ప్రకారతాని
ష్ఠవైస్య ప్రతిబుధకత్వే నత్వాదితి చేర్క. యమగ్రాపనిరూపితావచ్ఛేద్య
తాసామాన్యం తాదృశభేదకూట వత్తదగ్రాప, నిరూపితా వచ్ఛేద్యతావిశి
ష్ట ప్రకారతాత్వేత్యాది వివక్షయా సామంజస్యాత్. పర్వతీయ వహ్ని
త్వావచ్ఛేదకప్రకార తావృత్తి వహ్నిత్వావచ్ఛేద్యతాయా ప్రాదృశవహ్ని
త్వ మాత్రనిరూపితావచ్ఛేద్యతాభిన్నతేషి సామాన్యంతః పాతిశుద్ధవ
హ్నిత్వ నిరూపితావచ్ఛేద్యతాయాం వహ్నిత్వమాత్ర నిరూపితావచ్ఛేద్యతా
త్వ సత్వే వహ్నిత్వ నిరూపితావచ్ఛేద్యతా సామాన్యం న తాదృశ భేదకూ
టవత్ కింతు ఘట త్యాది నిరూపితావచ్ఛేద్యతా సామాన్యమేవేతి ఘట
త్వాదికమేన తాదృశరూప మిత్యుచ్యతే. నచైవమపి పర్వతీయ త్వావచ్ఛే
ద్యతా సామాన్యం తత్తదగ్రాపమాత్ర నిరూపితావచ్ఛేద్యతా భేదకూటవశి
తి పర్వతీయత్వ నిరూపితం యత్పర్వతీయ వహ్ని త్వావచ్ఛేదక ప్రకారతా
నిష్ఠావచ్ఛేద్యత్వం తద్వైస్యవహ్నిత్వనిరూపితత్వేన తదవచ్ఛేద్యత్వ విశిష్ట

ప్రకారతాత్వావచ్చిన్నవచ్చేదకతాత్వప్రేక్ష్యవప్రకారతాత్వం స
 త్వాత్ కథముక్తసంశయ సంగ్రహాంతి వాచ్యం. తదూపనిరూపితత్వ
 విశిష్టావచ్చేద్యతా విశిష్టప్రకారతాత్వావచ్చిన్నవచ్చేదకతానిరూపకత్వ
 స్య వాద్యత్వాత్ నచైవమపి శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే మహానసీయవహ్నిసంశ
 యోదుర్నివారకః ఘటత్వాదిరూపతాదృశ ధర్మావచ్చేద్యతా విశిష్టప్రకార
 త్వానవచ్చిన్నప్రతిబంధకతాకత్వాదితివాచ్యం. యద్యదూపనిరూపితావచ్చే
 ద్యతాసామాన్యం తాదృశభేదకూటవత్ తదూపనిరూపితత్వ విశిష్టావచ్చే
 ద్యతా విశిష్టప్రకారత్వత్వావచ్చిన్నవచ్చేదకత్వ నిరూపకత్వాభావకూటస్థ
 ప్రతిబంధకతాయాంవివక్షణీయత్వాత్. తాదృశసంశయప్రతిబంధకతాయాః
 తదూపాంతః పాతిమహానసీయ వహ్నిత్వనిరూపితావచ్చేద్యతావిశిష్టప్ర
 కారతా వచ్చిన్నత్వాత్తత్సంశయ వ్యుదాసాదితి. యద్యపిసాధ్యతావచ్చేదకా
 తిరిక్త ధర్మానిరూపితత్వవిశిష్టావచ్చేద్యతా విశిష్టప్రకారత్వత్వావచ్చిన్న
 వచ్చేదకత్వా నిరూపక ప్రబంధకత్వ వివక్షయానవదోషాద్ధారకః సంభవ
 తి తథాపి ప్రమేయ సాధ్యతావచ్చేదకస్థల సాధ్యతావచ్చేదకాతిరిక్తా ప్రసి
 ధిరితి వర్మాప్రతిఘటిత నిష్కర్షాదరకః సాధ్యతావచ్చేదకా వర్మాప్రతి
 రూపకతాత్వ విశిష్టావచ్చేద్యతావిశిష్టత్వాదిక్రమేణవాప్రతిబంధకతావిశే
 షణిష్కర్షా ఆదగణీయఇతి. అథపా యద్యదూపనిరూపితావచ్చేద్యతా
 సామాన్యంసాధ్యతావచ్చేదకవర్మాప్రతివచ్చేదకతాప్రకారతావృత్తిత్వన
 దవచ్చేద్యతాభిన్నయద్యదూపనిరూపితావచ్చేద్యత్యాత్వంతాదృశప్రకా
 రతావృత్తితానవచ్చేదకంవాత తదూపనిరూపితత్వవిశిష్టావచ్చేద్య తావిశిష్ట
 ప్రకారతాత్వావచ్చిన్నవచ్చేదకత్వా నిరూపకత్వం ప్రతిబంధకతాయాం
 విశేషణమితి. మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే పక్షావహ్నిమాన్నవావర్షతీయ
 వహ్నిమాన్ వహ్నిసామాన్యాభావవాన్వేత్వాది సంశయస్యతు నసంగ్ర
 హః. సాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్నా భావఘటితభాధనిశ్చయానివర్ణ్యత్వా
 త్. వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకే వహ్నిమాన్నవేత్వాది సంశయవారణంతువ్యా
 ప్యత్వావచ్చిన్నప్రకారత్వానవచ్చిన్నత్వేన ప్రతిబంధకతావిశేషణాత్. అధి
 కమగ్నే. ఏవం చ మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే మహానసీయవహ్నిభావా

భావవాక్ పర్వతః పర్వతోవహ్నిమాన్నవేతి సంశయవారణార్థకమేవ
 , అత్యోద్యతే ' ఇత్యాది సిద్ధాంతారంభ ఇతి మైత్రం . స్వరూపసంబంధ
 రూపావచ్ఛేదకత్వస్య గౌరవగ్రస్తత్వాత్ . తథాపి . సాధ్యతావచ్ఛేదకే
 ప్రకారతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యపాదానే ప్రత్యేకాపర్యాప్తసోభయాశ
 ర్యాప్తేః మహానసీయ వహ్నిమత్తానిశ్చయస్య తాదృశప్రతిబంధకతయా ప
 ర్వతో మహానసీయ వహ్నిమాన్నవేతి సంశయస్య పక్షతాత్వాపత్తిః . నచ
 సాధ్యతావచ్ఛేదకతా పర్యాప్త్యవచ్ఛేదక భర్తావచ్ఛిన్నపర్యాప్తికావచ్ఛే
 దకతాక ప్రకారతావిపక్షణీయా . తథాపి ప్రకారతావచ్ఛేదకతా పర్యా
 ప్త్యవచ్ఛేదకత్వం యదిస్వరూపసంబంధ రూపం తదావహ్నిత్వమహానసీయ
 త్వాభయత్వస్య తాదృశస్య తద్దమితావచ్ఛేదకేభూతవహ్నిత్వ స్వరూపసా
 ధ్యతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదక ఘటితతయా తద్దోషతాదవస్థ్యాత్ . అ
 థ తదనతి క్తవృత్తిత్వం తత్ తచ్చ పర్యాప్తి సంబంధేన తచ్చాన్యావృత్తి
 త్వమితి . తస్మి తత్యోవృత్తిత్వం సంబంధ సామాన్యేన . తాదృశవహ్ని
 త్వత్వాదేః తచ్చాన్య కాలికాది సంబంధేన సత్త్వేన పవనతావహ్నిమా
 న్నవేతి సంశయాసంగ్రహోపాతాత్ . నాపి యతిగ్రిచిత్సంబంధేన పర్వ
 తామహానసీయ వహ్నిమాన్నవేతి సంశయసంగ్రహోపాతాత్ . శుద్ధవహ్ని
 త్వే తచ్చాన్యేవహ్నిత్వత్వస్య సత్త్వేపి యతిగ్రిచిత్సంబంధేన విషయత్వా
 దినా అవతామానత్వాత్ . నాపి సాధ్యతావచ్ఛేదకతా పర్యాప్త్యవచ్ఛే
 దకతా ఘటకసంబంధేన . ద్రవ్యాదేః సాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వస్థత
 ద్రవ్యవిశేష్టవత్త్వాన్నవేతి సంశయాసంగ్రహోపాతాత్ . అథ సాధ్యతావచ్ఛే
 దకతాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకవ్యాపకత్వం ప్రకారతావచ్ఛేదకతా విశేషణం
 తచ్చ తత్సనాశాధికరణభేద ప్రతియోగితా వచ్ఛేదక భిన్నత్వం . వహ్ని
 సాధ్యకే మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారతావచ్ఛేదకతాయాంచ
 పర్యాప్తिसంబంధేన వహ్నిత్వత్వరూప సాధ్యతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యవ
 చ్ఛేదకభర్తా వన్నిష్కభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వమేవ . సాధ్యతావచ్ఛేద
 కతాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదక భర్తావ్యాపకావచ్ఛేదకత్వా నిరూపకప్రకారతావా
 నిశేష్యా . ఏతేన భేదః ప్రతియోగ్యవృత్తిత్వేన విశేషణీయః తేన

మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే మహానసీయత్వ వహ్నిత్వయోః ప్రత్యేకం ప్ర
కారతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదసత్త్వేపి నక్షతిః. ఏవంచ శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే
వహ్నిత్వే మహానసీయ వహ్నిప్రకార తావచ్ఛేదక తావచ్ఛేదస్య ప్రతియో
గివృత్తితయో మహానసీయ వహ్నిభావసంశయ సంగ్రహప్రసంగః. య
దిద తదవచ్ఛిన్నానుయోగితాక శబ్దఘటితం వ్యాపకత్వం నివేశ్యతే తదా
ఉక్తదోషవారణేపి వహ్నిత్వమాశ్రయత్వత్వచ్ఛేదకతాయాః వ్యాపకతయా
తస్మింశయసంగ్రహో దుర్వా రశ్యపాస్తం. యది చైవమపి మహానసీయ
వహ్నిసాధ్యకే తాదృశవహ్నిత్వా వ్యాపకమేవ మహానసీయత్వ వహ్నిత్వ
యోః ప్రత్యేకం ప్రకారతావచ్ఛేదకత్వమితి తదనిరూపకప్రకారత్వా ప్రసి
ద్ధిరిత్యుచ్యతే. తదాప్రకారతావచ్ఛేదకతా పర్యాప్త్యవచ్ఛేదకత్వం స్వరూ
పసంబంధరూపమేవ పరంతు మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతావ
చ్ఛేదకత్వ పర్యాప్త్యవచ్ఛేదకత్వం మహానసీయత్వ వహ్నిత్వాభయత్వస్య
వహ్నిత్వత్వాద్య ఘటితేన తద్వ్యక్తిత్వేనైవేతి వహ్నిసాధ్యకే మహానసీ
యవహ్నిసంశయ సంగ్రహోపత్తిన్ప్రసజ్యతే ఇతిచేత్ తర్హి వ్యాపకత్వా
మృపాదాయస్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశాద్గారవమితి. ఇదం
తుబోధ్యం ||—|| వ్యాపకతానివేశకల్పేపి మహానసీయ వహ్నిమత్పవత
కాలీనః పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ పర్వతోమహానసీయ వహ్నిమత్పర్వ
తకాలీన వహ్నిమానిత్యాదౌ పర్వతోమహానసీయ వహ్నిమాన్మవేతి స్థం
శయేతివ్యాప్తిః విశిష్టపక్షే విశిష్టసాధ్యవత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపకపక్ష
తావచ్ఛేదకాది ఘటక మహానసీయ వహ్నిమత్పర్వత నిశ్చయత్వావచ్ఛి
న్నప్రతిబంధకతాకత్వాత్. వహ్నిసామాన్యాభావవత్తానిణయ రూప
బాధప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీభూత మహానసీయ వహ్నిప్రకారతాసత్వాచ్చ
నచ పక్షతావచ్ఛేదకాది విశిష్టవిషయత్వా వ్యాపకత్వమపి ప్రతిబంధకతా
విశేషణం. వహ్నిమత్పర్వతకాలీన పర్వతోవహ్నిమానిత్యాదౌ పర్వతోవ
హ్నిమాన్మవేతి సంశయాసంగ్రహోపత్తేః. తస్మాదుద్దేశ్యతావచ్ఛేదకతా భి
న్నప్రకారత్వావచ్ఛిన్నత్వం తద్విశేషణం. నతు సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛి
న్నప్రకారతేత్యాదికం. నాపి జ్ఞానవైశిష్ట్యానవచ్ఛిన్నత్వం. యత్తు మహా

నసీయ వహ్నిమాక పర్వతాంతి జ్ఞానస్యాపి ప్రతిబంధకతయా కథముక్తస్థ
 లె పర్వతామహానసీయ వహ్నిమాన్నవెతి సంశయ వ్యుదాసః. యదీచ
 సాధ్యతావచ్ఛేదకమాత్రావచ్ఛిన్నప్రకారత్వ నిష్ఠావచ్ఛేదకతాకత్వం ప్రతి
 బంధకతావిశేషణమువ్యతే తదాస్వయావసంబంధ రూపావచ్ఛేదకత్వ ని
 వేశవీన సాధీయాక. వ్యాపకత్వనివేశే గౌరవాత్. తథాపి. ప్రమేయ
 సాధ్యతావచ్ఛేదకకే సాధ్యతావచ్ఛేదకకే తరాప్రసిద్ధివారణాయ సాధ్య
 తావచ్ఛేదకాపర్యాప్తావచ్ఛేదకతానిరూపకప్రకారత్వానవచ్ఛిన్నత్వమభాః
 సాధ్యతావచ్ఛేదకంచ స్వావచ్ఛేదకతా వచ్ఛేదకావచ్ఛేద్యతానిరూపకత్వేన
 స్వావచ్ఛేదక ముపాదేయం. స్వంప్రతిబంధకతా. నతు విశిష్టమవిశిష్టంవా
 లెన మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే మహానసీయవహ్నిమాక వహ్నిసామా
 న్యాభావవాన్వేతి సంశయ సంగ్రహః. అత్ర మహానసీయత్వస్య తదసం
 గ్రహసంపాదకస్య వారణాయస్వావచ్ఛేదకత్వ నివేశః. కథంస్వావచ్ఛేద
 కత్వమిత్యాశంకావారణాయ తత్రతృతీయాంతోపాదానం. అవచ్ఛేద్యత
 యోర్భేదేతు స్వావచ్ఛేదకత్వం నదేయం. నచ మహానసీయ వహ్నిత్వా
 వచ్ఛిన్న ప్రకారతాయాం మహానసీయత్వ వహ్నిత్వ నిరూపితావచ్ఛేద్య
 తయో రభేదాత్ మహానసీయత్వేస్వావచ్ఛేదక తావచ్ఛేదకావచ్ఛేద్యతాని
 రూపకత్వ సత్వేపి స్వావచ్ఛేదకత్వా భావాత్ న తాదృశం సాధ్యతావ
 ఛేదకం కింతు వహ్నిత్వమేవ తదపర్యాప్తపర్వతీయ వహ్నిత్వనిష్ఠావచ్ఛే
 దకతానిరూపకప్రకారత్వావచ్ఛిన్నత్వ సత్వాత్ కథంసంగ్రహాంతి వాద్యం
 తాదృశావచ్ఛేదకతానిరూపకత్వా వచ్ఛిన్నప్రకారతా వృత్త్యవచ్ఛేదకత్వా
 నిరూపకత్వస్య వివక్షితత్వాత్. ఏవమేవ శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే పర్వతావ
 హ్నిమాన్నవెతి సంశయస్య సంగ్రహః. మహానసీయ వహ్నిమాన్నవెత్వా
 ది సంశయస్యచా సంగ్రహః. యతః తత్ప్రతిబంధకతా వచ్ఛేదకతా వ
 ఛేదకావచ్ఛేద్యతానిరూపక సాధ్యతావచ్ఛేదకత్వం వహ్నిత్వమేవ నతు
 మహానసీయత్వం. తాదృశావచ్ఛేద్యతానిరూపకత్వేపి సాధ్యతానవచ్ఛేదక
 త్వాత్. ప్రతిబంధకతాయాశ్చ తదపర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకత్వ విశిష్టమహా
 నసీయ వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న ప్రకారత్వావచ్ఛిన్నత్వాత్. మహానసీయవహ్ని

సాధ్యకేతు మహానసీయత్వ నపి-స్వయోరేన తాదృశసాధ్యతావచ్ఛేదక
తయా తదుభయాపర్యాప్తా వచ్ఛేదకతానిరూపకత్వ విశిష్టప్రకారత్వానవ
చ్ఛిన్నతయా తత్సంశయసంగ్రహోపపత్తిః. తన్న ఉద్దేశ్యతావచ్ఛేదక
తాభిన్నప్రకారతా విశిష్టప్రతిబంధకతాత్వే ప్రకృతపక్షే ప్రకృత సా
ధ్యనిశ్చయత్వ వ్యాపకత్వావచ్ఛేదకస్వస్యాక్తత్వాత్. వైశిష్ట్యం చ స్వసా
మానాధికరణ్య స్వావచ్ఛిన్నత్వోభయ సంబంధేన. మహానసీయవహ్నిమ
త్పరవతకాలీన పరవతోవహ్నిమానితి జ్ఞానై మహానసీయ వహ్నిప్రకార
తాయా ఉద్దేశ్యతావచ్ఛేదకతా భిన్నత్వాభావాత్. నసామానాధికరణ్యేన
తద్విశిష్టమహానసీయ వహ్నిభావబుద్ధిప్రతిబంధకతావత్త్వం శుద్ధవహ్ని
త్వావచ్ఛిన్న ప్రకారతాయాశ్చ తదనవచ్ఛేదకతయానావచ్ఛిన్నత్వ సంబ
ధేన తద్విశిష్ట ప్రతిబంధకతావత్త్వ మితి మహానసీయ వహ్నిమాన్నపైతి
సంశయవృథానః. యద్యపి పరవతోవహ్నిమాన్నవేతి సంశయస్యవహ్ని
మత్పరవతో ఘటవానితి జ్ఞానై ఉద్దేశ్యతావచ్ఛేదకతా భిన్నవహ్నిప్రకార
తావిరహేణ తాదృశోభయసంబంధేన తాదృశప్రకారతా విశిష్టప్రతిబంధ
కత్వా భావేన వ్యాపకతా భంగాదసంగ్రహః. తథాపి సాధ్యప్రకారతా
యాం ఉద్దేశ్యతావచ్ఛేదకతా భిన్నత్వ నివేశాత్ వహ్నిమాన పర్వతోఘట
వానితి జ్ఞానై ఉద్దేశ్యతావచ్ఛేదకతాభిన్నసాధ్యప్రకారతా విరహేణ త
చ్ఛానినిశ్చయత్వ రూపవ్యాప్యవ్యైవా సత్త్వేన వ్యాపకత్వా భంగాత్ సం
గ్రహోబాధ్యః. ప్రకృతసాధ్యవిధేయతా నిరూపితోద్దేశ్యతా వచ్ఛేదకతా భి
న్నప్రకారతాం నివేశ్యతాదృశ ప్రతిబంధకత్వ రూపవ్యాపకముపపాద్యం
వహ్నిమత్పరవతకాలీన ఘటావహ్నిమానితి జ్ఞానవారణాయ ప్రకృతప
క్షోపాదానం. నను విధేయతావచ్ఛేదకతాన్యత్వం కుతఃపెక్షితం. శృణు
మహానసీయవహ్ని సాధ్యకే పర్వతః పర్వతీయవహ్నిమానా వహ్నిసామా
న్యాభావవాన్వేతి సంశయోఽతివ్యాప్తిః. సాధ్యవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబంధ్యత్వే
సతి వహ్నిసామాన్యాభావవత్తానిశ్చయ రూపబాధప్రతిబంధ్యతానత్వాత్.
అతః సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నాభావ ఘటితోబాధ్యః. సాధ్యతావచ్ఛేద
కావచ్ఛిన్నే పక్షనిష్ఠాభావ ప్రతియోగిత్వ నిశ్చయవివవాసవివక్షితః. పి

వంచ మహానసీయవహ్ని మత్పర్వత కాలీనవహ్నియది సాధ్యకే మహానసీ
య వహ్నిమాన్న వాపక్ష్యత్యాది సంశయవారణాత్ తన్నోక్తం. నచ వి
ధేయతావచ్ఛేదకతా భిన్నసాధ్యప్రకారతా విశిష్టప్రతిబంధకత్వానివేశే
తత్ర కథం నాతివ్యాప్తిప్రసక్తిః మహానసీయవహ్నిమత్పర్వతకాలీన వ
హ్నిభావ రూపభాధనిశ్చయే పర్వతే మహానసీయ వహ్నిగ్భానాల్ తా
దృశసంశయస్య ఉక్తభాధనిశ్చయ నివర్తకత్వాత్ తేరితివాచ్యం. బాధ
నిశ్చయత్వా వచ్చిన్నప్రతిబంధకతాకత్వ వివక్షణాత్. నచావచ్చిన్నత్వం
వ్యాపకత్వం అన్యథా సాధ్యవత్తాజ్ఞాన విరోధిత్వ రూపబాధనిశ్చయత్వస్య
ప్రతిబంధక తావచ్ఛేదకతయా సంభవాల్ తథాచోక్తసంశయోదుర్వా
రభృతి వాచ్యం. స్వరూపబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ ఘటితస్యసాధ్యవత్తాజ్ఞా
నవిరోధితావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకరూపావచ్చిన్నావచ్ఛేదకతాక ప్రతిబంధ
కతాకత్వస్య నివేశసంభవాల్. ఉక్తబాధనిశ్చయాయ మహానసీయవహ్ని
మత్పర్వత విషయతాయా స్తాన్యత సాధ్యాభావ విషయతాంతః పాతిమా
త్రవృత్తిరూపేణైవ సాధ్యవత్తాగ్రహ ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతయా తా
దృశ రూపే తస్మాక్ మహానసీయ వహ్నిభావసంశయ ప్రతిబంధకతాన
వచ్ఛేదకత్వాత్. తాదృశ సంశయవారణ సంభవాల్. తథాచ స్వావచ్ఛే
దకతావ్యాపక సాధ్యగ్రహ విరోధితావచ్ఛేదక విషయతా వృత్తిరూపక
త్వం ప్రతిబంధకతావిశేషణార్థః. వస్తుతస్తు బాధనిశ్చయత్వ వ్యాపక
ప్రతిబంధకతాకత్వస్య లక్షణ ఘటకత్వేపి నిష్కృష్టలక్షణే నిరుక్తసంశ
యోనాతివ్యాప్తిః. ఉక్తస్తలే మహానసీయ వహ్నిమాన్నవేతి సంశయాయ
మహానసీయ వహ్నివిషయతాయాం విశిష్టవహ్నిభావవత్తా నిశ్చయత్వ
వ్యాపక ప్రతిబంధకతా నిరూపిత ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వాభావాత్ మ
హానసీయవహ్నిభావవిషయతాయా స్తథాత్వేపి తద్వ్యతిరేకరూపచ్చిన్నప్ర
తిబంధకతానిరూపితాయా మహానసీయ వహ్నివిశిష్ట బుద్ధితావచ్చిన్నా
యాః ప్రతిబంధకతాయాః నిరుక్తసాధ్యవత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపకప్రతిబంధ
కతానిరూపిత ప్రతిబంధకతా వచ్ఛేదకీభూత మహానసీయ వహ్నిభావవ
హ్ని సామాన్యాభావవిషయ త్వానవచ్చిన్న త్వాదితి||—||ఇదంతుబోధ్యం. సా

ధ్యతావచ్చేదకకే ప్రకారతావచ్చేదకతావచ్చేదకతా పర్యాప్తిమనిజేత్వే
 వ స్వరూపసంబధ రూపావచ్చేదకత్వ నివేశముపసాదయతు మీశామహే.
 తథాహి సాధ్యతావచ్చేదకావచ్చిన్నప్రకారత్వా వచ్చిన్నప్రతిబంధక
 తా నైవే శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే పర్యతో వహ్నిమహ్నా భయవాన్నవేతి సం
 శయస్య ఘటపిశిష్ట వహ్నిమాన్నవేతి సంశయస్య చోక్తరిత్యా పక్ష
 తాత్వాపత్తిరితి సాధ్యతావచ్చేదకాతిరిక్త ధర్మావచ్చేద్యతావచ్చిన్నప్ర
 కారత్వ నిష్టావచ్చేదకతాన్యత్వం ప్రతిబంధకతావిశేషం. నచ ప్రవే
 యసాధ్యతావచ్చేదకే అతిరిక్తాప్రసిద్ధిః స్వావచ్చిన్నప్రకారతావచ్చేదక
 తోక్తౌ మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే మహానసీయవహ్నిమా వహ్నిసా
 మాన్యాభావవాన్వాపక్షాతి సంశయాన గ్రహం. ఏలేని సాధ్యతావచ్చేద
 కా పర్యాప్తావచ్చేదకతావిధూపకత్వమవచ్చేద్యతాంతాథా ఇత్యేపాస్త
 మితి వాచ్యం. సాధ్యతావచ్చేదకనిరూపితావచ్చేద్యతాన్వావచ్చేద్యతా
 యా నివక్షిత త్వాత్. సాధ్యతావచ్చేదక నిరూపితావచ్చేద్యతానామాన్యం
 యదాగ్రాప నిరూపితా వచ్చేద్యతాత్వేన ప్రకారతావచ్చిన్నావచ్చేదకతా
 యా అవచ్చేదకంతదాగ్రాపనిరూపితావచ్చేద్యతాభిన్నత్వ మన్యత్వాంతా
 ధికః తేన మహానసీయ వహ్నిసాధ్యకే తాదృశావచ్చేద్యతాన్యవహ్ని
 త్వ నిరూపితావచ్చేద్యత్వా వచ్చిన్నావచ్చేదకతాత్వేపి ప్రతిబంధకతా
 యా మహానసీయవహ్నిత్వగు నిరూపకీకృత్య సహిత్య నిరూపితావచ్చేద్య
 తాత్వేన స్వావచ్చేదకతా వచ్చేదకతయా మహానసీయ వహ్నిమా వహ్ని
 మమాన్యాభావవాన్వాపక్షాతి సంశయసంగ్రహం. అత్ర శుద్ధవహ్నిసాధ్యకే
 మహానసీయవహ్నిమాన్నవేతి సంశయ సంగ్రహ ప్రసంగః. వహ్నినిరూ
 పితావచ్చేద్యతాయా మహానసీయ వహ్నిత్వ నిరూపితావచ్చేద్యతాత్వే
 న స్వావచ్చేదకతావచ్చేదకత్వాదితి సామాన్యపదం తదథాన్య పరిచాయ
 కశరీరే ప్రవేశేపి పక్షతాశరీరే తదప్రవేశాల్లాభుషం. మహానసీయ వ
 హ్నిసాధ్యకే వహ్నివ్యాప్య సాధ్యకేద పర్యతో వహ్నిమాన్నవేతి వార
 ణంప్రాగ్బదితి. అత్ర విశిష్టసత్తాదేః సాధ్యత్వే ప్రాప్త్యసంశయోపి పక్ష
 తాతద్వత్తానిశ్చయస్య స్వావచ్చిన్న నిరూపిత సమవాయాది సంబంధేన

అన్తః కాహార్యస్యభిమత్వజ్ఞానానాన్తః దితస్యచనిశ్చయస్యోప్రతిబద్ధకతయా.
 ౨ నాహార్యత్వం భిమత్వజ్ఞానానాన్తః దితత్వం చ నిశ్చయవిశేషణం దే
 యం అతోనతథావిధనిశ్చయత్వాన్యూనస్య త్రిప్రతిబద్ధకత్వాప్రసిద్ధిః పర్వ
 తోఽహ్నిమాన్మవ్యోదేః కస్యాపిజ్ఞానస్య ధర్మాంతరావచ్ఛిన్నవిశేష్యకా
 న్యసంసగక కాన్యధర్మావచ్ఛిన్న ప్రకారకనిశ్చయ సాధారణసంయోది
 సంసగక వహ్నిత్వాన్యవచ్ఛిన్న ప్రకారకనిశ్చయత్వాన్యూనస్య త్రి ప్ర
 తిబద్ధకతాకత్వం సంసగవతీతి ప్రకృతపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాని
 రూపితత్వాదేః ప్రకారతావిశేషణత్వం ఉపనీతభానాత్తక బాధనిశ్చయ
 స్యాపి సాధ్యవతానిశ్చయసామాన్యవత్సంసగతయా భిమత్వజ్ఞానానాన్తః

ధర్మకపరతంత్రవైశిష్ట్య ప్రకారకతయా తాదృశసంబంధావచ్ఛిన్న వైశి
 ష్ట్యాభావ బుద్ధివిరోధిత్వాత్. స్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ నివేశక
 తత్రావ్యాప్తి రీతితునదేశ్యం. విశేషణాభావబుద్ధోధర్మకపారతంత్ర్యేణ వి
 శేషణప్రకారతాయా ఏవవిరోధితావీజత్వాత్. అన్యభాగుణాన్యత్వ విశి
 ష్టసత్రావాన్ నగుణాన్యత్వవైశిష్ట్యచానితి ప్రత్యయానుపపత్తేః యదిచ ని
 రూపకతాసంబంధావచ్ఛిన్న వైశిష్ట్యాభావ ప్రత్యయకాలే విశేష్యే విశేష
 ãమితి రీత్యేవ విశిష్ట ప్రత్యయః తదాన్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వ
 నివేశకతంత్రావ్యాప్తిః సాధ్యవతానిశ్చయాయధర్మక పరతంత్ర వైశి
 ష్ట్యప్రకారతాయా అపి తాదృశసంశయా విరోధితావచ్ఛేదకత్వాత్ పక్ష
 తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విశేష్యతానిరూపిత ప్రకారతావచ్ఛేదకతాపన్నసా
 ధ్యతావచ్ఛేదకవృత్తి ప్రకారత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబద్ధకత్వస్యేవ తాదృశవి
 ష్ట సాధ్యకస్థలీయ పక్షతాశరీరనివేశాత్. సిద్ధాంతమతేతు వైశిష్ట్యసం
 దేహాన పక్షతా విశిష్టసత్రావానితి ప్రత్యయేవిశిష్ట ప్రతియోగిక సంస
 గానగాహిత్యే నైవవిశిష్టవైశిష్ట్యబుద్ధిత్వాత్ తత్ర విశేషణాభావ జ్ఞా
 నాదీనామప్రతిబద్ధకత్వస్యాగ్రే వక్తవ్యత్వాదితి కృతబుద్ధయో విదాంకుర్వం
 తు * పక్షతాత్వాహత్తిరితి * వహ్నివిరోధిసమకప్రకారకత్వేనాస్యేవప
 ర్వతః పర్వతీయ వహ్నిమాన్మచాప్రమేయవహ్నిమాన్మవేత్వాది సంశయా
 నాం చాలక్ష్యత్వంబాధ్యం * అహార్యస్యేతి * విషయత్వజన్యత్వాభయసంబం

దితస్య చ తస్మానుమిత్య విరోధతయా తథావిధ బాధదశాయామనుమిత్యా పత్తిరతస్సంశయత్వ నివేశనం. నచ పక్షసాధ్యవిశేష్యక సంశయసాధారణస్య అనతిప్రసక్తస్య సంశయత్వస్య దుర్వచతయా పునరనుగమతాదవస్థ్యమితి వాచ్యం బాధనిష్ప్రయ నివర్తనీయత్వస్యైవాత్ర సంశయపదేన వివక్షణీయత్వాత్. కేవలాన్వయసాధ్యకేవ సాద్యైపక్షనిష్టాభావ ప్రతియోగిత్వ నిష్ప్రయవేన సులభోబాధః ఏకవిధ బాధోపాదానేనేన వివిధసంశయానుగమ సంభవాత్తదనుగమోననోపాయ. అనుగమస్యాపికథంచిత్సంభవాచ్ఛ.

ధేన ఇచ్ఛా విశిష్టత్వంజన్యతా సంబంధేన బాధవత్త్వంవా(పాతద్వత్త్వంవా) ఆహార్యత్వం. తద్వదన్యత్వ ప్రవేశే నిష్ప్రయత్వం వృథాగమ. విరోధకోటిత్వయ ప్రకారతాన్యత్వ నివేశేతు నతత్పుకగితి కస్యాపి సంశయస్య ప్రకృత పక్షసాధ్య సంసర్గావగాహి నిణయత్వ వ్యాపక ప్రతిబద్ధకతాత్వం పర్వతోఘటవా మహాససావహ్నిమానితి సమూహాలంబనై గతత్వాదితి నిరూపితత్వనివేశః. ప్రకారతాయాంసాధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధావచ్ఛిన్నత్వ నివేశాత్ ననమవాయేనపర్వతోవహ్నిమా సంయోగేన చత్వరశ్శ్చఘటవానితి నిష్ప్రయేవ్యాపకతాభంగః. యద్యపి ప్రాగ్విశేష్యితా ప్రకారితయోర్విభక్త్యర్థతోక్తే ప్రయోరవచ్ఛేద్యా వచ్ఛేదకభావః ప్రకారితాయాం యాద్యశసంబంధావచ్ఛిన్నత్వం చోక్తవోష వారణాయ నివేశయితు ముచితం తథాపి గౌరవాత్తస్యత్యాగః * అనతిప్రసక్తస్యేతి * ఏకధ మిణివిరుద్ధ ధర్మద్వయావగాహిత్యస్య పర్వతో వహ్నిభావవా భూతలంఘటవన్నవేతి బాధే అతిప్రసంగః * బాధేతి * ఏవకారేణ పరోక్తస్య సాధ్యవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబద్ధక తావచ్ఛేదక విషయతా శూన్యత్వస్య సంశయత్వస్య నిరాసః. సంశయేపి ప్రతిబద్ధక తావచ్ఛేదక విషయతానత్వాత్ విషయభేదేనైవ విషయతాభేదః న జ్ఞానభేదేనేతి సిద్ధాంతాత్. వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకే వహ్నిమాన్నవేతి సంశయస్య పక్షతాత్వాపత్రేష్వ. నన్యేక సాధ్యకేపి బాధభేదాత్ అనుగమ ఇత్యుతతహ * ఏకవిధేతి * తదనుగమః * బాధాననుగమః * కథంచిదితి. * పక్షసాధ్యవైశిష్ట్యావగాహిగ్ని

హవిరోధ్యనున్నాయకత్వే సతి అశ్రయే సిద్ధ్యాదిభిన్నత్వేనతి పక్షసాధ్య
 ప్రతిష్ఠానగాహి గ్రహవిరోధినిష్ఠ విషయతాశాలిత్వేన అన్యతమత్వాదినా
 చేతి కేచిత్. వస్తుతస్తు పక్షసాధ్యవత్తానిశ్చయ ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదక
 త్వేనతి సాధ్యవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబధ్యకతావచ్ఛేదికాయా విషయతా తద్బా
 లిత్యేనానుగమః. వహ్నిభావవ్యాప్యవత్తానిణయ సాధారణబాధత్వే త
 త్ప్రతిబధ్యస్య పవనతోవహ్నిభావవ్యాప్యభావవాక్ వహ్నిభావవాం
 శ్చేతి బాధనిణయస్య వహ్ని సాధ్యకే పక్షతాత్వ వారణాయనత్యంతం. ఇ
 మైనమపి పర్వతోవహ్నియా వహ్నిభావవ్యాప్య భావవాం శ్చేతి సాధ్య
 వత్తానిశ్చయ మాదాయ వహ్నిభావవ్యాప్యవత్తానిశ్చయోబాధనిశ్చయః
 తత్ప్రతిబధ్యస్య పవనతోవహ్నిభావవ్యాప్య భావవాక్ నివహ్నిశ్చే
 త్యస్య బాధనిణయస్య పక్షతాత్వం దువాకరమితి వాచ్యమ్. సాధ్యవ
 త్తానిశ్చయత్వ వ్యాపక ప్రతిబధ్యకతాయా నివేశ్యత్వాత్. అత్ర చ వహ్ని
 భావవ్యాప్య వత్తాజ్ఞానం ప్రత్యవచ్ఛేదక ధర్మధర్మనవిధయా వహ్నిమత్తా
 జ్ఞాన విరోధిత్యేపి జ్ఞానప్రతిష్ఠానవచ్చిన్న ప్రతిబధ్యతోపాదానాన్నదోషః
 స్వరూపనంత్యజూపావచ్ఛేదకత్వం నివేశ్యతలైత్రిదివిశేషణ సంభవాదితి
 తునవాచ్యం తథాపి అవచ్చిన్నత్వా నవచ్చిన్నత్వాంతయోః ప్రతిబధ్యకతా
 విశేషణత్వే గౌరవాత్. ఏవం తాదృశప్రతిబధ్యతా శాలిజ్ఞానవృత్తిత్వమా
 త్రనివేశే వహ్నిభావవ్యాప్య విషయతాయా వహ్నిభావవాక్ వహ్ని
 భావవ్యాప్యవాంశ్చేతి జ్ఞానవృత్తిత్వాత్ తద్దోషదువాకరణి విషయతా
 యా తాదృశప్రతిబధ్యతా వచ్ఛేదకత్వ వివేళి వహ్నివ్యాప్య సాధ్యకే
 వహ్నిమత్తాసంశయస్య తద్వత్తాజ్ఞానవత్వావచ్చిన్న నిరూపితప్రతిబధ్య
 తావచ్ఛేదకవిషయతావత్వ రూపబాధనిశ్చయత్వ శాలివహ్నిభావనిశ్చయ
 ప్రతిబధ్యస్య వారణాయ విశేష్యదశం. తథాచ వహ్నిభావవిషయతా
 యా వహ్నివ్యాపవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబధ్యకతావచ్ఛేదకత్వాన్నదోషః. య
 ద్యపి వహ్నియా వహ్నివ్యాప్యవాంశ్చేతి జ్ఞానప్రతిబధ్యకతావచ్ఛేదకత
 యా దోషానవార్యతే. తథాపి సాధ్యవత్తాజ్ఞానత్వావచ్చిన్నప్రతిబధ్యతా
 ప్రవేశ్యా వహ్నివ్యాప్యవత్తా బుద్ధౌఅవచ్ఛేదకధర్మ ధర్మనముద్రయా

వహ్నిభావనిశ్చయస్య ప్రతిబద్ధకత్వేపి జ్ఞానప్రేమ్యానవచ్ఛిన్నత్వం త
 త్ప్రతిబద్ధకతాయాం నివేశ్య తాదృశప్రతిబంధకతా సామానాధికరణ్య
 నివేశేవహ్నిభావనాక వహ్నివ్యాప్యాభావనాశ్చైతి జ్ఞానవృత్తివహ్ని
 భావవిషయతామాతాయ ఉక్తదోషశ్చ తాదృశప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకత్వ
 నివేశః. తథాద స్వవిశేష్టనిశ్చయత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబద్ధకతా నిరూపితప్ర
 తిబద్ధత్యా వచ్ఛేదకత్వ స్యావచ్ఛిన్న ప్రతిబద్ధతా నిరూపితప్రతిబద్ధకతా
 వచ్ఛేదకత్వాభయం సంభవేన పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతా నిరూప
 తసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతావిశిష్ట విషయతా శాలి నిశ్చయత్వం
 బాధనిశ్చయత్వమితిఫలితం. అత్ర వ్యాపకత్వరూపబాధనిశ్చయత్వీయావచ్ఛి
 న్నత్వ నివాహనాయ నిశ్చయత్వనివేశః. నచ నీలపర్వత స్సందరవహ్నిమా
 నత్యాదౌ పర్వతా నీలానవా వహ్నిస్సందరానవేతి సంశయస్య తథాత్వావ
 త్తిః పర్వతోన నీలఃపహ్నిసంసందరశ్చితి నిరుక్తబాధనిశ్చయ ప్రతిబద్ధత
 యో ప్రత్యసత్వాదితి వాద్యం. ప్రతిబద్ధకతాయా ధర్మిత్యావచ్ఛేదకతా భి
 న్నప్రకారతా వచ్ఛేదకతా భిన్నప్రకారతావిశిష్టత్వేన విశేషణాత్. సా
 ధ్యవత్తానిశ్చయత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబద్ధకతావా నివేశనీయా. అవచ్ఛిన్న
 త్వం స్వరూపసంబంధవిశేషః. ఏవంచ పర్వతే నీలాభావజ్ఞానస్య వహ్ని
 సౌందర్యాభావజ్ఞానస్యచ నబాధత్వం నీలపర్వతే సుందరవహ్నిమత్తాని
 శ్చయత్వస్య ప్రతిబద్ధకతానవచ్ఛేదకత్వాత్ కింతు నీలపర్వతే సుందర
 వహ్నిభావజ్ఞానస్యైవైతి దశిత సంశయద్వయ వ్యుదాసః. నన్వత్ర బాధ
 త్వమితికాయాం సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబద్ధకతాయాం సాధ్య
 వత్తాజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిబద్ధకతాయాంచ అవచ్ఛిన్నత్వం వ్యాపకత్వమే
 వవాచ్యం నతు స్వరూపసంబంధవిశేషః తథాసతి పర్వతత్వావచ్ఛేదేన వ
 హ్ని సాధ్యత్వే పర్వతత్వ సామానాధికరణ్యేన వహ్నింతదవచ్ఛేదేన వ
 హ్నిభావమసగాహమానస్య సంశయస్య సంగ్రహపత్రైః పర్వతత్వావ
 ఛేదేన వహ్నిభావనిశ్చయ రూపబాధనిగణయంప్రత్యుక్త స్థలీయ సా
 ధ్యవత్తానిశ్చయత్వేన ప్రతిబద్ధకతాయాః తాదృశజ్ఞానత్వేన ప్రతిబద్ధకతా
 యాశ్చ నత్వాత్తస్య నిరుక్తబాధనిశ్చయత్వా సంభవాత్ ఏవంచ పర్వ

తొననీలః వహ్నినః సుందరఇతి జ్ఞానయోరపి బాధనిశ్చయత్వ మవ్యాహతమేవేతి చేన్న. సాధ్యతావచ్ఛేదక సంసర్గః పర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకత్వేన ప్రకారతాననివేశ్యతే కింతు తన్నిష్ఠావచ్ఛేదకతాకత్వేనైతి తాదృశబాధనిణాయం ప్రతిపర్వత త్వావచ్ఛేదేన సాధ్యజ్ఞానస్య సామా శాధికరణ్యేన సాధ్యజ్ఞానసాధారణ ప్రతిబద్ధకత్వ ప్రతిబద్ధ్యత్వయోన్మత్త్వాల్ తన్నివత్ప్రేతయా దశైతసంశయ సంగ్రహసంభవాల్ వ్యాపకత్వవివక్షావైఖల్యాల్ వహ్నినః సుందరఇతి జ్ఞానం ప్రతి సుందరవహ్నివిశేష్యతాత్వేనావచ్ఛేదకతయా సాధ్యప్రకారతాత్వేనావచ్ఛేదకతా నివేశేనాదోషాల్ ఏవంశ సంయోగపనువాయాభ్యాం వహ్నియత్రానిశ్చయ ప్రతిబద్ధ్య స్తస్మి తినద్ధకత్వ సమవాయేన వహ్నిభావ నిణాయ స్తస్మి వత్ప్రేతః సమవాయేన వహ్నిమాక సంయోగేన వహ్నిభావవానితి బాధః తస్య పక్షతాత్వావత్తిశంకాయాం ప్రకారతాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదక తరసంబంధానవచ్చిన్నత్వం దేయమితి. అథ నిరుక్తబాధనిశ్చయత్వ నిరూపితమవచ్చిన్నత్వం యదిస్వరూపసంబద్ధవిశేషః తదా నీలపర్వతోవహ్నిమానిత్యాత్వాత్ పర్వత త్వావచ్ఛేదేన వహ్నితదభావా భయకొటికసంశయా సంగ్రహః నీలపర్వ తోవహ్నిభావవాక సర్వఃపర్వతో వహ్నిభావవానితి బాధనిశ్చయనిష్ఠ విషయతయో ర్యేనరూపేణ నిరుక్తసాధ్యోపేతాగ్రహ ప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకత్వం తదూహిపావచ్చిన్న స్వప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకతాకత్వస్య తత్సంశయేన తత్వాల్ వ్యాపకత్వరూపావచ్చిన్నస్వ ప్రవేశేతు పర్వతో నీలోన వేతి సంశయసంగ్రహోదుర్వారః ఏవంస్వరూప సంబద్ధరూపావచ్ఛేదక తా ప్రవేశే నీలపర్వతః సుందరవహ్నిభావవానితి యోబాధభ్రమః తన్నిష్ఠ నిరుక్తసాధ్యగ్రహవిరోధితావచ్ఛేదక విషయతాన్యత్వస్వరూప సంబద్ధరూపావచ్ఛేదకతాకాయా నీలపర్వతవిషయత్వ సుందరవహ్నివిషయత్వావచ్చిన్నప్రతిబద్ధకతా తన్నిరూపిత ప్రతిబద్ధ్యతా శాలితయా తత్సంశయోదుర్వారఇతి చేల్. బాధనిశ్చయత్వ వ్యాపకత్వస్య ప్రతిబద్ధకతావిశేషతత్వేపి సాధ్యవత్త్రానిశ్చయత్వ వ్యాపకతావచ్ఛేదకతయా ప్రతిబద్ధకతాయా ముద్దేశ్యతావచ్ఛేదకతాభిన్నవిధయతావచ్ఛేదకతాభిన్న ప్రకార

తావశిష్టత్వ నివేశనాదోషాత్. యద్వా నిరుక్తసాధ్యవత్తాగ్రహవిరోధితా
వచ్చెదకీభూతాయా ముఖ్యవిశేష్యతా నిరూపితప్రకారతా తదవచ్చిన్నప్ర
తిబంధకతాక త్వమేవ బాధనిశ్చయ ప్రతిబధ్యత్వం ఉక్తస్థలనైల్యాది ప్ర
కారతాద సతాదృశీత్యదోషః. సుందరవహ్నిః పక్షనిష్ఠభావప్రతియోగీతి
భాదనిశ్చయ మాదా మదోష వారణాయ ప్రకారతాయా మవచ్ఛేదకతా భిన్న
త్వం జేయం. — ఇరమత్రావధేయః. బాధనిశ్చయత్వవ్యాపకత్వం తదవచ్చి
న్నత్వంవా ప్రతిబంధకతాయామస్తు ఉభయధాపి నీలపర్వతేసుందరవహ్ని
భావనత్రానిశ్చయ రూపభాదనిశ్చయమాదాయ పర్వతోనీలానవావహ్ని
స్సుందరీనవేత్యాది సంశయే నాతివ్యాప్తిః నైల్యాది విషయతాయాః తా
దృశబాధ నిశ్చయ ప్రతిబధ్యతానవచ్ఛేదకత్వాత్ నైల్యాద్యభావ విషయ
తాయాశ్చ తథాత్వేపి తదవచ్చిన్న ప్రతిబంధకతాక ప్రతిబధ్యతాయాః పక్ష
సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపకనైల్యాది విషయత్వావచ్చిన్న ప్రతిబంధక
తా నిరూపితప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకీభూత నైల్యాద్యభావ విషయత్వానవ
చ్చిన్నత్వాత్. ఏవం మహానసీయ వహ్నిమత్పర్వత కాలీనః పర్వతోవహ్ని
మాత్యాదా పర్వతే మహానసీయ వహ్నిసంశయే నాతివ్యాప్తిః విశిష్టవ
త్తే సాధ్యాభావత్రానిశ్చయాయ మహానసీయ వహ్నివిషయతాయాః సా
ధ్యవత్తాజ్ఞాన విరోధితావచ్ఛేదకత్వేపి మహానసీయ వహ్నిభావ విషయ
తాయామేవ తదవచ్చిన్నప్రతిబధ్యతానవచ్ఛేదకత్వ సత్త్వాత్. తదవచ్చిన్నప్ర
తిబంధకతాక ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకాయా మహానసీయ వహ్నివిషయతాయా
స్తాదృశపక్ష విశిష్ట సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపకీభూత మహానసీయ వ
హ్నినిశ్చయత్వా వచ్చిన్న ప్రతిబంధకతాక ప్రతిబధ్యతానవచ్ఛేదకత్వాత్ —
షరంతు తత్రైవ పర్వతత్వావచ్ఛేదేన కొటిర్వయవాగౌహి మహానసీయ వ
హ్నిసంశయో అతివ్యాప్తిః తత్ర విశిష్ట పర్వతే వహ్నిసామాన్యాభావ నిశ్చ
యరూప బాధనిశ్చయ నిష్టపర్వతత్వ సామాన్యాధికరణ్యేన వహ్నిభావ విష
యిత్వావచ్చిన్న ప్రతిబంధకతాక ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకీభూత మహానసీయ వ
హ్నివిషయతాయాః సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వ వ్యాపక ప్రతిబంధకతానిరూపిత
ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకీభూత తదభావ విషయతాయాశ్చ సత్త్వాత్ అతః ఉ

యత్తు పక్షసాధ్యవైశిష్ట్యవగాహిత్యం సంశయవదేన వివక్షితమితి నాననుగమః సాధ్యంపక్షవృత్తినవతి సాధ్యవిశేష్యక సంశయస్యాపి తథాత్వాదితి. తదనంత తథానతి సాధ్యపక్షవైశిష్ట్యనవగాహినః సాధ్యంపక్షనిష్ఠాభావశ్చ తియోగినవతి సంశయస్యాసంగ్రహాత్

దేశ్యతావచ్ఛేదకతా భిన్నప్రకారతా విశిష్టత్వం ప్రతిబంధకతాయాం దేయం పక్ష విధేయతావచ్ఛేదకతా భిన్నప్రకారతా విశిష్టస్యమిత్యుక్తం. నిరుక్త సాధ్యవత్తాజ్ఞాన విరోధితావచ్ఛేదకీధూత కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్న విశేష్యతా నిరూపిత కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్న ప్రకారతాక నిశ్చయత్వం బాధనిశ్చయత్వం తేన అనేకవిధబాధ నిశ్చయసాధారణ తత్త్వవ్యాపక ప్రతిబంధకత్వా ప్రసిద్ధావపి నక్షతిరితి బోధ్యం.—యత్తుసాధ్యాభావానుమాపకతావచ్ఛేదక విషయతాన్య విషయతాశాలినిశ్చేయత్వే నైవానుగమేన పర్వసామంజస్యే దశద్వయముపాదాయానుగమే గౌరవమితి. తన్న తథానతి ఘటనచ్ఛ్చుతలమితి నిశ్చయస్యాపి బాధనిశ్చయత్వాపత్తేః నచేష్టాపత్తిః. తస్మిన్ త్యోగ్య సాధ్యవత్తానిశ్చయ నివర్త్యోగ్య వహ్నిభావవాగ్ పర్వతోఘాతలం ఘటనన్నవేతినంశయస్య పక్షతాత్వాపత్తేః నచానుగమకం రూపంసాధ్యవత్తానిశ్చయ నివర్తకత్వేన విశేష్యమితి న ఘటానినిశ్చయ సంగ్రహాశ్చితి వాచ్యం. అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన సిద్ధిరపి పక్షతాత్వ ప్రసంగాత్. నచ గ్రంథకారోక్తసాధ్యవత్తానిశ్చయ నివర్త్యోగ్య నివేశేన తద్వారణం. అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనానుమితౌ సామానాధికరణ్యేన వహ్నిభావమవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన మహానసీయ వహ్నింసామానాధికరణ్యేన తదభావంచావగాహమానస్య సంశయస్య పక్షతాత్వాపత్తిరితి. యన్యపి సిద్ధాంతసిద్ధబాధోపాదానేవ్యయందోషః తథాపి అత్యోగ్యతత్వక స్పృహద్బాధనిశ్చయ నివర్త్యోగ్య చుపెత్త్య ఏతద్బాధఘటిత విశేషణనివేతె గౌరవంబోధ్యం. * యత్త్వతి * నచైవం పర్వతో నివహ్నిః సంయోగశ్చేతి బాధేతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం శ్రక్వతపక్షసాధ్యవిషయతానిరూపితవైశిష్ట్య విషయితాయా ఏవాక్తత్వాత్. ననుపక్షే సాధ్యావగాహిత్యమేవాస్తిత్వతలహ * సాధ్యమితి * నను వైశిష్ట్య సాధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధః అన్యథాపర్వతో వ

నచ కేవలాన్వయిస్థతే సాధ్యంపక్షవృత్తినవేత్యాది. సంశయాదేవ అనుమి
త్యుత్పత్త్యా తథావిధసంశయా సంగ్రహణానదోషాయేతి వాచ్యం ప్రమేయ
త్వం పక్షస్థాత్వంతాభావప్రతియోగినవేత్యాది సంశయస్యకేవలాన్వయి
గ్రింథే మణిక్యతైవ సంగృహీతతయాతద్విరోధాల్

హ్యుభావవాక్ సమవాయేన వహ్నిమాంశ్యైతి బాధావారణాల్ తథాచ
కథముక్తసంశయ సంగ్రహణతి చేన్న వైశిష్ట్యమాధేయాధారభావః య
థాచ వహ్నిమాన్మవేతి సంశయే వహ్నినిస్తాధేయతా నిరూపితాధారతా
పక్షప్రతియతే తథాత్ర త్వపనిస్తాధారతానిరూపితాధేయతా వహ్నివితిత
త్సంశయ సంగ్రహణత్వభావః. యద్వాప్రకృత పక్షవిషయ తానిరూపితప్ర
కృతసాధ్య విషయతాశాలిత్వమథః సాధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధావచ్ఛి
న్నాధేయతా సంబంధావచ్ఛిన్న ప్రకారతాన్యత్వం పక్షవిషయతాయాం
దేయం తేన వహ్నిభావవత్సర్వతవాక్ వహ్నిరితి బాధవృద్ధాసః ఏవం,
సాధ్యవిషయతాయాం వహ్ని పర్వతోవహ్నిభావనానితి బాధవారణా
య సాధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధాన వచ్ఛిన్నప్రకారతాన్యత్వం దేయం. వస్తు
తస్తు సాధ్యం పక్షవృత్తినవేతి సంశయాసంగ్రహణతి తథావిధ సాధ్య
విషయతా నిరూపితవిషయతా నిరూపిత సాధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధావచ్ఛి
న్నాధేయతా త్వా వచ్ఛిన్నవిషయత్వా నిరూపితప్రకారతాన్యత్వం విషయ
తాకత్వమథః ఉక్తసంశయే తాదృశాధేయతా త్వావచ్ఛిన్నవిషయతా
ప్రకారతారూపా సాధ్యంపక్షే నవేత్యాదేవ సంసగతా రూపేతి భే
దః యద్యపి అవచ్ఛేదకా వచ్ఛేదేన సాధ్యసిద్ధిస్థలే సామానాధికరణ్యేన
బాధే అప్రామాణ్య జ్ఞానాసంగతి పక్షతాత్వాపత్తిః సామానాధికరణ్యే
నసాధ్యతదభావజ్ఞానే అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన సాధ్యవత్తానిశ్చయ నివర్త్య
త్వ పక్షసాధ్యవైశిష్ట్యసగాహిత్యభయచల్వాల్ తథాపిక్షసాధ్యవైశిష్ట్యవ
గాహిత్యా వచ్ఛిన్నప్రతిబద్ధతాకత్వేనతి తత్సామానాధికరణ్యస్య ప్రతిబద్ధక
తా విశేషణత్వాన్నదోషః. వహ్నిమద్దేశ సంయుక్తవహ్నిభావవత్సర్వత
వాక్ వహ్నిరితి బాధవృద్ధాసశ్చ. * తద్విరోధాదితి * దీధితి కృతాచ
మణిక్యల్ ప్రకారపీవాద్యత ఇతి భావః. నిన్విదం ప్రతారణమాత్రం య

వస్తుతస్తు తాదాత్మ్యేనప్రమేయ పక్షకవాచ్యసాధ్యకస్థల తాదృశసంశయా ప్రసిద్ధిః. తాదాత్మ్యసంబంధేన పక్షసంబంధిత్యా భావరూపకొట్టప్రసిద్ధిః. నచ సాధ్యపక్షః స్థాభావ ప్రతియోగిత్య సంశయస్య పక్షతాత్మ్యే వ్యుక్తస్థలే పక్షతావచ్ఛేదక సామానాధికరణ్య మాత్రేణానుమితేరుద్దేశ్యత్వే పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన వత్తమానభేద ప్రయోగిత్య కోటిక సంశయస్యైవ సాధ్యవత్తాఃకాయ ప్రబంధ్యతయా పక్షతాత్మ్యమంగీకరణ్యం తద్వ నసంభవతి ప్రమేయత్వావచ్ఛేదేన వత్తమానభేదా ప్రసిద్ధ్యాకోట్టప్రసిద్ధిరీతి వాద్యః. ఘటపటాభయత్వా వచ్చిన్నభేదస్య ప్రతియోగిన్యప్రతిత్వేకంవత్తమానతయా తాదృశభేదస్యైవ పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనవత్తమానస్యప్రసిద్ధిః. తత్రపక్షతాతచ్ఛేదకావచ్చిన్నవృత్తికాభావే సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్న ప్రతియోగితాకత్వ తాదాత్మ్య

తో దీధితి కారస్య నాణికారప్రకారసదృశం ప్రకారాంతర మితిమణికారసంగృహీత సంశయా నంగ్రహీ నక్షుతిత్వతానకేవలం తథావిధ సంశయాసంగ్రహమాత్రం కింశుక్వచిత్ పక్షసాధ్యవైష్ట్యవగాహిసంశయా సంభవోపేత్యాహ * వస్తుత స్త్వీతి * తథాచైతాదృశస్థలమణికారోక్తసంశయ మాదాయైవ నిగ్దాహఇతిభావః. సోపి క్వచిన్నసంభవీత్యాశంకతే * నచేతి * ఆవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన తాదృశప్రతియోగిత్యరూపకోట్ట్యవగాహి నోపి పక్షతావచ్ఛేదక సామానాధికరణ్యేన భేదావగాహి నః సంశయస్యావిరోధిత్వాల్ పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన వత్తమానామథావనం. సాధ్యభేద ఏవ ప్రమేయత్వావచ్ఛేదేన వత్తమానత్వస్య విరోధితావీజతయాభేద సామాన్యే తథాత్వస్యానుపయోగితయా తత్త్వాగః * ఘటేతి * అత్రచ ప్రతియోగిత్యావ్యాప్యవృత్తిత్వే తాదృశప్రతియోగిత్యాభావ రూపకోటిప్రసిద్ధిః అన్యథా సాధ్యతావచ్ఛేదకే తాదృశప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వ సంబంధా స్సంభవతీతి ప్రమేయసంబంధత్వ రూపకోటిమాదాయ సంశయత్వా సంభవః కొట్ట్యా రవిరోధాదితి. శంకాయానావకాశః. సర్వప్రాభావే కే వలాన్వయి సాధ్యభిమా సంభవేపి ఖండశః సాధ్యాభావయోః ప్రసిద్ధ్యై వనిర్వాహఇతి బాధ్యం. ఉభయభేదానుగీకారేప్యాహ * తత్రేతి * సా

సంబంధావచ్చిన్న ప్రతియోగితాకర్తౌ భయత్వావచ్చిన్న తదభావకోటిక సంశయస్య పక్షతాత్వపగమా వృ .

ధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్న సాధ్యతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్చిన్న ప్రతియోగి తాకర్తృ తదభావసంశయః కోట్యప్రసిద్ధ్యా ప్రసిద్ధిభిః పృథక్ ప్రతియోగి త్వోపాదానం. ననూ క్తసంశయస్య పక్షతాత్వం నసంభవతి తథాహి : వి శేష్యవిశేషణభావభేదేపి విరోధివిషయ తామాత్రేణ ప్రతిబద్ధకత్వ మనుభవ బలాదాస్థీయతే' ఇతి వజ్రే-ర్యాదృశ నిరూప్యరూపక భావావన్నయద్ధ ర్తావచ్చిన్నప్రకారత్వత్వాదినాప్రకారత్వాది విషయతానాం ప్రతిబద్ధకతా వచ్ఛేదకత్వం తద్విపరీత నిరూప్యనిరూపక భావావన్న తద్ధర్తావచ్చిన్న వి షయతాప్రతియోగిత్వ విషయతాభావత్వావచ్చిన్న విషయతాత్వాదినాపి తానాం తథాత్వ మిత్యుక్తః. ఏవంఽథమసంబంధోభయావచ్చిన్నైక ప్రతియోగిత్వ విషయతాయావప ప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకత్వ ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదకత్వే నతు ఉభయత్వావచ్చిన్నవిషయతాయా ఇతి అతఏవ సమనియ తాభావైక్యమతే సమవాయసంబంధావచ్చిన్న ఘటవిశిష్ట ద్రవ్యత్వాభావ స్య సంయోగ సంబంధావచ్చిన్న ఘటాభావాభిన్నతయాకపాలనిష్ఠ తదభా వే సమవాయసంబంధావచ్చిన్న ప్రతియోగితాకర్తృ ఘటత్వావచ్చిన్నప్రతి యోగితాకర్తౌ భయవత్తాబుద్ధే నకపాలే సమవాయేన ఘటాప్రీతి బుద్ధి ప్రతిబద్ధత్వ ప్రసంగఇతి చేన్న. పక్షతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నవృత్తికాభా వప్రతియోగితాయాం సాధ్యతావచ్ఛేదక సంబంధావచ్చిన్నత్వోభయత్వావచ్చిన్న సంశయే తాత్పర్యాల్ యత్తు విశేష్యవిశేషణ భావభేదపీతి వజ్రే-విశేష్య విశేషణభావభేద ఏవోక్తః నత్వథాభేదః ప్రమేయత్వంఘ టనిష్ఠాభావ ప్రతియోగినవెతిమణిగ్రంథస్యాపి ప్రమేయత్వం ఘటనిష్ఠాభా వీయం నవేత్యత్ర తాత్పర్యంనతు యథాశ్చుతి అథాభేదాల్ తథాదక థమేతదితి తన్న ప్రతియోగిత్వ సంసగతాత్వ మున్నుచ్చ్యైవ తత్ర ప్రతి బద్ధకతావచ్ఛేదకత్వే నా థాభేదాభావాల్ అన్యథాపక్షనిష్ఠాభావప్రతియో గిత్వ ధీరేవై దీధితేరపి కష్టసంగమనీయతా ప్రసంగాల్. శేవలాన్వయి విశేష తాదృశ విశేషణనిష్ఠా సంభవం ప్రదర్శకవ్యతిరేకివిశేషితం ప్ర

ఏనమప్రసిద్ధసాధ్యకవృత్తిరేక్యమదానస్థలే సాధ్యవైశిష్ట్యవగాహి సంశయ
యానుపపత్తే స్తతిసాధ్యాత్మకాభావప్రతియోగిసపక్షన్వత్తిత్వాది సంశయ
స్వేన పక్షతాత్వస్యోపగంతవ్యతయా సంశయపదేన సాధ్యపక్షవైశిష్ట్యవ
గాహిత్య నివేశనా నాభవతి.

దశకాయతి * ఏవమితి * నను సంశయపక్షతా మలే సిద్ధ్యభావ పక్షతా
మతేషవ తత్ర సాధ్యప్రసిద్ధ్యభావ ఏవపక్షతాస్త్వీతి చేన్న సిద్ధ్యభావ
పక్షతామలే పక్షవిషయతామనివేశ్య ప్రతిబద్ధకతా కల్పనాన్నప్రతిబద్ధకతా
ధిక్యం ఇహతు తత్పరిసంగఇతి సంశయస్వేన పక్షతాత్వముపేయమితి. న
ను సాధ్యవత్తాజ్ఞాన వ్యావృత్తప్రతిబద్ధకతాప్రవేశ్యా తద్వ్యాప్తతత్వంచస్వ
నిరూపిత ప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదక ధర్మావచ్ఛిన్నాభావవ్యాప్త్యావచ్ఛిన్న
ప్రకారత్వానవచ్ఛిన్నత్వం స్వంప్రతిబద్ధకతా తేన వహ్నివ్యాప్త సా
ధ్యకే వహ్ని వ్యాప్తసంశయస్య వాసంగ్రహః. నచైవమపి తాదృశ ప్రతిబ
ద్ధతావచ్ఛేదక ప్రకారతావచ్ఛేదక ధర్మావహ్నివ్యాప్త్యా వచ్ఛిన్నా
భావత్వం తదవచ్ఛిన్నాభావోపి వహ్నివ్యాప్తవహ్ని తద్వ్యాప్త్యావచ్ఛి
న్న ప్రకార త్వేనా వచ్ఛిన్నైవ ప్రతిబద్ధక తేత్యుక్తసంశయాసంగ్రహః దు
రాస్వరత్తి నాచ్యం. తాదృశప్రకారతా వచ్ఛేదక ధర్మావనిరూపిత ప్ర
తియోగి తావచ్ఛేదకీభూత ధర్మావచ్ఛిన్ననిరూపిత వ్యాప్త్యావచ్ఛిన్నప్ర
కారతావచ్ఛిన్నత్వస్య వాచ్యత్వాత్. వహ్నివ్యాప్తపక్షకవహ్నిసాధ్య
కస్థలే వహ్ని వ్యాప్త వహ్నిమాన్మవేతి సంశయసంగ్రహాయ ప్రకారతా
నివేశః. నచైవమపి తత్పక్షతావచ్ఛేదక తత్సంశయాసంగ్రహఇతి వా
చ్యం. తాదృశప్రకారతావృత్తి ప్రకారతాత్వా వచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వా
నిరూపకత్వస్య వాచ్యత్వాత్ ఏవంసతి వహ్నివాచ్య వ్యాప్తసాధ్యకే వ
హ్నివ్యాప్తాభావ బుద్ధా భీమసాధారణ్యానురూపేన వహ్నివ్యాప్తవ్యా
ప్త్యావచ్ఛిన్న ప్రకారతా త్వేన ప్రతిబద్ధకతానవచ్ఛేదకత్వేపి నవహ్ని
వ్యాప్తవాన్మవేతి సంశయేతివ్యాప్తిః. వహ్నివ్యాప్తవ్యాప్త ప్రకారతా
యాః నిరూప్యనిరూపకాభావావన్న తాదృశ ప్రకారతాత్వేన ప్రతిబం
ధకతావచ్ఛేదకత్వాత్ తథావిధధర్మావచ్ఛిన్న నిరూపితవ్యాప్త్యనుబంధక

అథ వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకస్థలేమహానసీయ వహ్నిత్వాద్యవచ్చిన్న సాధ్య
కస్థలేద వహ్నిమాన్మవాపక్షత్యైతాదృశ సంశయస్య పక్షతాత్వప్రసం
గః సాధ్యవత్తానిశ్చయనిత్యత్వాత్

పదార్థానాం నిరూప్యనిరూపవభావావన్నవిషయతాం నివేశ్య తాదృశప్ర
కారతాత్వేన నివేశనమృతాచ్చైత్యతతః * మహానసీయేతి * సాధ్యవత్తే
తి * నన్వత్రో వహ్నిభావవత్తాబుద్ధిం ప్రతి తద్ధర్మావచ్చిన్నవిశేష్యకవ్యాప్య
త్వగ్రహకాలీనఫలీభూతబుద్ధిర్హితావచ్చేదకావచ్చిన్నధర్మితద్ధర్మావచ్చిన్న
వత్తాజ్ఞానత్వేన ధూమో వహ్నివ్యాప్య ధూమవాక్ పర్వత్యతి జ్ఞానద్వ
యసాధారణ్యేన ప్రతిబద్ధకతేతిచేత్ వ్యాప్యత్వధర్మితావచ్చేదకమనివేశ్యవ
హ్నిభావవత్తాబుద్ధిం ప్రతి తద్వదవృత్తిత్వవిశిష్టవైష్ట్యవగాహిత్యేన ప్ర
తిబంధకత్వోపగమాత్. వహ్నివ్యాప్యధూమసాధ్యకే జ్ఞానద్వయసాధారణ
ప్రతిబద్ధకతానూదాయ నదోషనమృతః. ప్రతిబద్ధకతాయాం సాధ్యతావ
చ్చేదకావచ్చిన్నప్రకారత్వాన్యప్రకారత్వావచ్చిన్నత్వనత్వేన తాదృశ
కేవలధూమత్వావచ్చిన్న ప్రకారత్వావచ్చిన్నత్వాత్. ఏవం మహానసీయ
త్వవిషయతాననన్తర్భావ్యమహానసీయవహ్నిమత్తా నిజాయస్య వహ్ని
భావబుద్ధిప్రతిబద్ధకత్వాచిత్యతః. నను సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వవ్యాపకప్ర
తిబద్ధకతానిరూపితప్రతిబద్ధకతాయాం ప్రకృతపక్షముఖ్యవిశేష్యత్వా ఘటక
సాధ్యవిషయతావ్యాప్యత్వం నివేశ్యమ్. తత్రోప్రతిబద్ధకతాయావహ్నివ్యాప్య
మహానసీయవహ్నిదిరూపసాధ్యవిషయత్వావ్యాప్యత్వా న్నదోషః. వహ్ని
వ్యాప్యవత్సద్ధర్మా పర్వతోవహ్నివ్యాప్యవానిత్యాదౌ తాదృశపక్షే వహ్ని
సంశయస్య వారణాయాఘటకాంతం. ముఖ్యత్వానుపాదానే వహ్నివ్యా
ప్యో వహ్నివ్యాప్యవానిత్యాదౌ ప్రకృతపక్షవిశేష్యత్వా ఘటకసాధ్యవిషయ
త్వాప్రసిద్ధిః నచ పక్షసాధ్యభేదేన పక్షతాభేదాల్తాదృశసాధ్యకేక్రవి
శేషణం నదేయమితివాచ్యమ్ వహ్నివ్యాప్యోవహ్నిమాన్మవేతి సంశయన
శ్చిహాపత్రైరితి ముఖ్యవిశేష్యత్వనివేశః. ప్రతియోగితానన్తర్భావచ్చిన్నసా
ధ్యప్రకారతానూదాయ సర్వత్రో లక్షణసమన్వయఇతిచేన్న మహానసీ
యవహ్నిసాధ్యకే మహానసీయవహ్నిమాన్మ వహ్నిసామాన్యభావవాన్వేతి

౧౦

కృష్ణభట్టియనహితగదాధరీయే.

సంశయముకల్గినచో ప్రశ్నార్థం నహి నూన్న కేతి సంశయసాధారణాః ప్ర
 తిబద్ధాః యాః ప్రశ్నసంక్షయభ్యుపశేష్యత్వానులకప్రకృతసాన్యవిషయ
 త్వవ్యవృత్త్యానన్యువాత్. — ఇథు గానాథభట్టాచార్యాస్తుసాధ్యవత్తాః శ్చ
 యనివర్త్యః సంశయఃపక్షతేజినద్విధేతి మూలాధికః. తత్ర సాధ్యవత్తాని
 శ్చయనివర్త్యత్వమాత్రం బాధనిశ్చయమాత్రే అతిపరిసక్తం అతిః సంశ
 యోపాచారం. సంశయత్వం సాధ్యవత్తాగ్రహవిరోధివిషయక నిశ్చయాన్య
 జ్ఞాతత్వం. అత్ర సాధ్యవత్తాగ్రహవిరోధిబద్ధకత్వాత్ గృహీతాప్రామాణ్యక
 బాధనిశ్చయే అతి. ప్రిరతోపరోధివిషయకేతి. సంశయస్యాపివిరోధివిషయ
 కత్వానిశ్చయేతి. అథ పర్వతోపహ్నిమాన్నవైత్యాది సంశయానానుపి అ
 భావాంశే ప్రతియోగితానంబంధేన వహ్నియత్రా నిశ్చయాత్కతయా సా
 ధ్యవత్తాగ్రహవిరోధిబద్ధకతావచ్ఛేదకవిషయతాకత్వపర్యవసన్నవిరోధివిషయ
 కతయాతాసమ్మతః. నచ విరోధివిషయత్వాంశే నిశ్చయిగ్నంనివేశ్యమ్. త
 స్యానుగతస్య దుర్వచత్వాత్. ప్రాతిస్వికరూపేణ తాదృశవిరోధివిషయకని
 శ్చయముపాదాయ కావచ్ఛేదనివేశే మహాగౌరవాత్. నచ సాధ్యవత్తాగ్ర
 హవిరోధిబద్ధకతావచ్ఛేదకవిషయతాశూన్యత్వమేవ సంశయపదేన వివక్షితమ్
 సంశయే సముచ్చయవైలక్షణ్యాయ కోటివ్యయప్రకారతాదూపితైక విశే
 ష్యతాస్వీకీయతే తాదృశేవ విషయతానప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదికా సాధ్యా
 దిప్రకారత్వా నిరూపితాయాస్సాధ్యాభావాదిప్రకారతా నిరూపితవిశే
 ష్యతాయావిన ప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదకత్వాదితి నోక్తదోషభివాచ్యమ్. త
 భావతి నిశ్చయత్వవైయథ్యాత్ సంశయే తాదృశేవైలక్షణ్యవిషయతాయా అ
 ప్రామాణికతాశ్చేతిచేత్ ఉచ్యతే. స్వఃస్థావచ్ఛేదకతాకభేదవత్త్వ స్వాశ్ర
 యలోపేక్షయనన్బంధేన సాధ్యవత్త్వాగ్రహ ప్రతిబద్ధకతావచ్ఛేదక ప్రకార
 తా శాలిత్వమేవ విరోధివిషయకశ్చయత్వ మనుగతం స్వపదం విరోధి
 విషయతాపరం అవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వాన్వయప్రతిబద్ధకతా నిరూపితప్ర
 తిబద్ధకతావచ్ఛేదక ప్రకారతావత్త్వసంబద్ధావచ్ఛేదాన్ని గ్రాహ్యం. సాధ్యా
 భావవత్తానిశ్చయస్య తాదృశోభయసంబంధేన సాధ్యవత్త్వాగ్రహప్రతిబ
 ద్ధకతావచ్ఛేదకేణాత సాధ్యాభావాదిప్రకారతావత్త్వతాదృశ నిశ్చయ

ర్వచక్షతమ్. సాధ్యవాన్నకేత్యాదిసంశయస్యవ స్వావచ్చిన్న ప్రతిబధ్యతా
నిరూపిత ప్రతిబధ్యతావచ్చేదక ప్రకారతావత్త్వసంబంధేన తాదృశసాధ్యా
భావ ప్రకారతావత్త్వాన్నస్య నిరూపచ్చేదకతాక భేదవత్త్వ మతావ్యుహాసతి
సంబధ్యభుటక ప్రతిబధ్యతావచ్చేదకీభూత ప్రకారతావ స్వావచ్చేదకావ
చ్చిన్న నిరూపితవిరోధవిషయ తానిరూపితి త్వేన నివేశ్య స్వపదం ప్రతిబధ్య
తావచ్చేదక ప్రకారతాపరం అతః సముద్భయస్యాపి త్యాశ నిశ్చయత్వమే
క్షణం. తత్త్రవిరోధాభానాత్. సంశయేన కోట్యాప్యంసగః ఘటకతయాని
యవాణిపరిస్పరంవిరోధాభాసతే. ఏవంవ వహ్నిమాగ్నవేత్త్యాదిసంశయస్య
తాదృశభేదవత్త్వసంబంధేరజ్ఞానావరీయసాధ్యవత్త్వాగ్నిసా ప్రతిబధ్యతావ
చ్చేదకీభూత వక్షావృత్తిత్వాద్విప్రకారతావత్త్వా తాదృశనిశ్చయత్వం స్యాద
తః స్వాశ్రయత్వస్యాపి సంబధ్యమధ్యే ప వేశః. కేదిత్తు వచ్చింధ సంశయశ
క్తిహేయ విశిష్టనిశ్చయత్వా నానివె శే విరోధవిషయకా న్న దశవైమధ్యకా
మితి స్వావచ్చిన్న ప్రతిబధ్యతానిరూపిత ప్రతిబధ్యతావచ్చేదకవిషయత్వ
స్వావచ్చిన్న ప్రతిబధ్యతానిరూపిత ప్రతిబధ్యతావచ్చేదకత్వస్వసామానాధిక
రణ్యస్వావచ్చేదకావచ్చిన్న నిరూపితవిరోధవిషయ తానిరూపితత్వ ఏకత్రిత
యస. బంధేన స్వశిష్టవిషయతావదన్యత్వోభయసంబంధేన ప్రకృతపక్షవి
షయ తానిరూపిత సాధ్యప్రకారతావిశిష్టత్వేనతి జ్ఞానోన్మం సముదితార్థజ్ఞ
త్యాహుః. సాధ్యవత్త్వాశ్చయనివర్త్యోన్మంచ ప్రకృతపక్షే సాధ్యలావచ్చే
దకసంబంధావచ్చిన్న ప్రకృతసాధ్యప్రకారతాశాని నిశ్చయస్వావచ్చిన్న
ప్రతిబధ్యతానిరూపిత ప్రతిబధ్యతాశానిత్వం తేన వ్యవహితావహిమాగ్న
టవాంశ్చేతి నిశ్చయనివర్త్యే ఘటవత్త్వాసంశయే నపక్షతాత్వాపత్తిత తా
దృశ నిశ్చయత్వే అవచ్చేదకతాపర్యాప్తిః. ప్రవేశ్య తేన వర్వతావహ్ని
మానిత్యాదౌ హహ్నిమాగ్న మహానసీయ వహ్నిమాగ్నవత్త్వో వహ్నిమానిత్య
వచ్చేదకధర్మదర్శనవిధయా ప్రతిబధ్యతామాదాయ మహానసీయ వహ్ని
భావకోటికసంశయే వాతీనాగ్నిః. సచైవమప్రామాణ్యజ్ఞానాద్యభావాన్త
ర్భావేదేవ పర్యాప్తై ప్రన్నివేశ ప్రసక్తిః. ఇప్సత్వాల్. నను తథాపి వహ్ని
త్యావ్యసాధ్యకే వహ్నిసంశయస్య పక్షతాత్వాపత్తిః. మేషం, సాధ్యవత్త్వా

నిశ్చయప్రతిబధ్యతాయాః పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విశేష్యతాసమానాన్
కరణభేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతాఘ
టితధర్మావచ్ఛిన్నత్వేన విశేషణీయత్వాత్. నిరుక్తసంశయనిష్ఠస్వప్రతిబధ్య
తావచ్ఛేదకీభూత వహ్నిభావప్రకారకజ్ఞానత్వస్య సాధ్యతావచ్ఛేదకావ
చ్ఛిన్న విషయత్వాఘటకత్వాత్ప్యదాసః. సాధ్యవిషయతాయాం ప్రతి
యోగితావచ్ఛేదకత్వాంతదానాత్ యత్ర వహ్నివ్యాప్యవహ్నిమత్సధర్మ
వర్వతత్వాదినా పక్షతావహ్నివ్యాప్యత్వాదినా సాధ్యతా తత్ర తాదృశప
ర్వతవిశేష్యకవహ్నిసంశయస్య నపక్షతాత్వం నను ప్రకారభేదేన విశేష్య
తాభేదాత్ ధర్మితావచ్ఛేదకతాయాః ప్రకృతపక్షవిషయత్వా వ్యాపకత
యా ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకతయాచ ఉక్తసంశయోదుర్వారత్వితీచేన్న. ఏకధ
ర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాయాః ప్రకారతాభేదైవ్యైక్యమితి మతాశ్శ్రీయణాల్
ధర్మితావచ్ఛేదకతాయా నైవవ్యాపకత్వాసమ్భవాత్. తదనైక్యేతు పక్ష
తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాత్వావచ్ఛిన్నసమానాధికరణాభావప్రతియో
గితావచ్ఛేదకస్వనిరూపకనిరూపితవిషయతాకత్వం తద్వాప్యం. నన్వేనమ
పి వహ్నివ్యాప్యవత్సధర్మావహ్నివ్యాప్యవాన్నవెతిసంశయాసక్తిహితీచేన్న.
స్వనిరూపకతాజాతీయనిరూపితవిషయతాత్వస్యాక్తత్వాత్. ధర్మితావచ్ఛే
దకతదన్యనిష్ఠప్రకారతానిరూపకతయోరైకజాతీయత్వేను స్వనిరూపకనిరూ
పిత యత్కించిత్యంబంధావచ్ఛిన్నప్రకారతాత్వంబోధ్యమ్. నన్వేనమపి వ
హ్నివ్యాప్యస్య యత్ర పక్షత్వసాధ్యత్వై తత్రవహ్నివ్యాప్యవహ్నిమాన్మ
వెతి సంశయస్య వారణేపి వహ్నిర్వహ్నివ్యాప్యనిష్టాభావ ప్రతియోగినవెతి
సంశయో దుర్వారః ప్రకారతాయాపపక్షాత్తకసాధ్యత్వయతాయాః ప
కృతపక్షవిశేష్యత్వావ్యాపకత్వాత్ ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వాద్వ మైవమ్.
పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న విశేష్యతాయాః పరంపరయా తనిరూపికాయా
ప్రకారతా తదన్యత్వస్యాపి సాధ్యవిషయతాయానివేశనీయత్వాత్ వహ్ని
ర్వహ్నివ్యాప్య నిష్టాభావప్రతియోగినవెత్వాదౌ వహ్నివ్యాప్యప్రకారతా
యాస్తాదృశానిరూప్యత్వాత్ప్యదాసః సాధ్యవిశేష్యకసంశయే ప్రకారతా
త్వాభావాత్ సక్తిహితీభట్టాచార్యమతపరిమార్గమభిప్రయంతి॥—॥మధు

రానాథభట్టాచార్యానుయాయినస్తు సాధ్యవత్తానిశ్చయప్రతిబద్ధ్యతాయాం
 పక్షతావచ్ఛేదకాఘటక సాధ్యవిషయతావ్యాప్యత్వం దేయం అన్యథా వహ్ని
 వ్యాప్యధూమసాధ్యకే వహ్నిభావవ్యాప్యజలసాధ్యకే జవర్షతో వహ్నిమా
 న్నవేతి సంశయస్య పక్షతాత్వావత్తైః. అథ పక్షతావచ్ఛేదకాఘటకత్వంప
 క్షతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణధర్మవిశిష్టవైశిష్ట్యవగాహిబుద్ధిత్యావచ్ఛి
 న్నజన్యతానిరూపితజనకతానవచ్ఛేదకత్వం అన్యస్య దుర్వచత్వాత్తత్వేన మ
 హానసీయవహ్నిర్మహానసీయవహ్నిమానిత్యాదౌ మహానసీయవహ్నిర్మహా
 నసీయవహ్నిమాన్నవేతి సంశయస్యవహ్నివ్యాప్యధూమౌవహ్నివ్యాప్యధూ
 మవానిత్యాతౌ వహ్నివ్యాప్యధూమౌవహ్నివ్యాప్యధూమవాన్నవేతిసంశయ
 స్యదాసంగ్రహాపత్తిః సధమితావచ్ఛేదకకవిశిష్టవైశిష్ట్యబుద్ధిప్రతితద్ధర్మం
 ధమితావచ్ఛేదకీకృత్య విశేషణతావచ్ఛేదక ప్రకారక నిశ్చయత్వేనైవ జ
 నకతయా తాదృశప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదకీభూత మహానసీయత్వాది ప్రకార
 తానిరూపిత వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న ప్రతియోగిత్వసంసగ్ధావచ్ఛిన్న ప్రకార
 తారూప సాధ్యవిషయతాయాం ప్రకృతపక్షతావచ్ఛేదక విశిష్టవైశిష్ట్యబోధీ
 య జనకతావచ్ఛేదకతాయా అక్షతత్వాదితి జెన్న. ప్రకృతపక్షతావచ్ఛే
 దకతా పర్యాప్తావచ్ఛేదకతానిరూపిత విశేష్యతాయా సాక్షాత్పరంపర
 యావానిరూపికాయా అవచ్ఛేదకతా సాక్షాత్తదనిరూపకత్వస్య సాధ్య
 విషతాయామఘటకత్వాం తేన ఉక్తత్వాల్ వర్షతో వహ్నిమానిత్యాదౌప
 క్షతావచ్ఛేదకీభూత పర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితాయాపర్వతత్వ
 నిష్ఠావచ్ఛేదకతాసాక్షాదనిరూపకీభూతవహ్నిత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగిత్వసంస
 గ్ధావచ్ఛిన్న ప్రకారతారూపసాధ్యవిషయతావ్యాప్య ప్రతిబద్ధతావత్వేన
 పర్వతో వహ్నిమాన్నవేత్యాది పక్షతాయాం లక్షణసమన్వయః. మహాన
 సీయవహ్నిర్మహానసీయ వహ్నిమాన్నవేత్యాది పక్షతాయాంద నావ్యాప్తిః.
 పక్షతావచ్ఛేదకీభూత మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న సాధ్యవిశేష్యతా
 నిరూపితావచ్ఛేదకతారూపధమితావచ్ఛేదకత్వా నిరూపకత్వస్య ప్రతి
 యోగిత్వ సంసగ్ధావచ్ఛిన్న మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతా
 యాంసత్వాల్ వహ్నిర్మహానసీయ వహ్నిమానిత్యాతౌ వహ్నిర్మహాన

సీయ వహ్నిమానిత్యాది నిర్భయప్రతిబద్ధతా వచ్చెదకీభూత మహానసీయ
 వహ్నిత్వావచ్చిన్నపతియోగిత్వ సంసర్గావచ్చిన్న ప్రకారతాదూప సా
 ధ్యవిషయతాయాః మహానసీయత్వ ప్రకారతానిరూపిత వహ్నిత్వావచ్చి
 న్న విశేష్యతానిరూపితావచ్ఛేదక తానిరూపకత్వ సత్త్వేన వహ్నిత్వావచ్చి
 య వహ్నిమాన్మదేత్యాది సంశయసంహారః ముఖ్యవిశేష్యతానివేశేపి
 తలైవ పరశ్చా మహానసీయ వహ్నిగ్నవేతి పక్షకొటికనశయాసంగ్ర
 హః తాదృశప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదకీభూతాదేయతా సంసర్గావచ్చిన్నప్ర
 తియోగిత్వ సంసర్గావచ్చిన్న వహ్నిత్వావచ్చిన్న ప్రకారతానిరూపితా
 భావత్వావచ్చిన్నప్రకారతా నిరూపిత మహానసీయ వహ్నిత్వావచ్చిన్న వి
 శేష్యతాదూపసాధ్య విషయతాయాః పక్షతావచ్ఛేదకం యద్వహ్నిత్వం త
 దవచ్చిన్న ముఖ్యవిశేష్యతానిరూపితావచ్ఛేదకత్వస్యమహానసీయత్వప్రకార
 తానిరూపిత విశేష్యతావచ్ఛేదక తాదూపస్య నిరూపకత్వాదతః విశేష్యతా
 వచ్ఛేదకతా పర్యాప్తివేశః తన్నివేశేన తాదృశ సాధ్యవిషయతాయాః
 పక్షతావచ్ఛేదకీభూత వహ్నిత్వ పర్యాప్తావచ్ఛేదకతానిరూపకవిశేష్యతాని
 రూపితావచ్ఛేదకతాయా నిరూపకత్వ సత్త్వాన్నయః. వహ్నివ్యాప్య
 భూమికాలీన పర్వతో వహ్నివ్యాప్య భూమివానిత్యాదౌ తాదృశపర్వతో వ
 హ్నిమాన్మదేతి సంశయే సాధ్యవిషయతావ్యాప్య ప్రతిబద్ధతానత్వేన ప
 క్షతాత్వాపత్తిరతః పక్షతావచ్ఛేదకాఘటకత్వాదానం. వహ్నిత్వేనఘ
 టావగాహినః పర్వతోవహ్నిమాన్మదేతి సంశయస్య సాధ్యవిషయకత
 యా పక్షతాత్వానుపపత్తి రతస్సాధ్యతావచ్ఛేదకా వచ్చిన్నవిషయతా
 నివ్యాప్తి. నచైవమపి పర్వతోమహానసీయ వహ్నిమానిత్యాదౌ పర్వతో వ
 హ్నిమాన్మదేతి సంశయస్య కథం వారణం మహానసీయ వహ్నిత్వాంత
 గతస్య వహ్నిత్వస్యాపి సాధ్యతావచ్ఛేదకత్వాదితివాక్యం సాధ్యతా
 వచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణధర్మావచ్చిన్నత్వస్య వాచ్యత్వాత్. అథ సా
 ధ్యవత్తానిర్భయప్రతిబద్ధతాయాం తాదృశ సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్చిన్నవి
 షయత్వావచ్చిన్నత్వమేవ నివేశ్యం తావతాపుక్తదోషవారణసంభవాన్న
 తుతాదృశ సాధ్యవిషయతావ్యాప్యత్వం నచ వహ్నిత్వావచ్ఛేదేన మ

హానసీయ వహ్నిః సాధ్యతాయాం మహానసీయవహ్నిః వహ్నిమాన్నవేతి సంశయ సంక్రమాపత్తిః వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న విశేష్యతా త్వేన మహానసీయ వహ్ని త్వావచ్ఛిన్న విశేష్యతాహావసాధ్యవిషయత్వావచ్ఛిన్న వహ్నిభావ ప్రకారకబుద్ధితావచ్ఛిన్న ప్రతిబధ్యతా సత్వాదితి వాద్యం. సాధ్యతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణ భర్తావచ్ఛిన్న విషయతాత్వనిష్ఠాయావచ్ఛేదక తాతన్నిరూపితాయా విషయతా నిష్ఠావచ్ఛేదకతా తన్నిరూపకత్వేన ప్రతిబధ్యతాయా విశేషణీయత్వాత్ సాధ్యతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణ భర్తావచ్ఛిన్న విషయతాత్వేన తాదృశ ప్రతిబధ్యతానవచ్ఛేదకతయా ఉక్తా వత్తైరనవకాశాదితి చేన్న. విషయతాత్వేన విషయతాయాః ప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకత్వానుపగమే తాదృశవైవో నసంభవతీత్యభిప్రాయాత్. ఏవం ఖా ధనిశ్చయవారణాయ సంశయత్వ నివేశః. వహ్నిభావవాక పర్వతోఘట వాన్నవేతి సంశయవారణాయ పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నై సాధ్యతావచ్ఛే దకావచ్ఛిన్న వత్క్రూరిహవిరోధినిశ్చయాన్యజ్ఞానత్వం తదభావః. ననుయదివి రోధినిశ్చయాన్యత్వం తాదృశ ప్రతిబంధకతాలి నిశ్చయాన్యత్వం తదావ హ్నిభావాంశే అప్రామాణ్యజ్ఞానానూందితస్య వహ్నిభావవాన్పర్వతో ఘటవాన్నవేతి సంశయస్య పక్షతాత్వాపత్తిః యదిచ తాదృశ విరోధివిష యకినిశ్చయాన్యత్వంతదా పర్వతత్వ సమానాధికరణ్యేన వహ్నిః సాధ్యతా యాం పర్వతత్వావచ్ఛేదేన వహ్నిభావకొటికే పర్వతోవహ్నిమాన్నవే తి సంశయే పక్షతాన్వభంగః వహ్నిభావవత్పర్వతాత్తకవిరోధ్యప్రసిద్ధేః తద్విషయక నిశ్చయస్యాల్లికత్వాత్ యదిచ తాదృశ ప్రతిబంధకతావచ్ఛే దికాయా ప్రకారిత్యానవచ్ఛిన్న ప్రకారితానూచ్చాన్యత్వం సంశయేకొటి ద్వయ ప్రకారితయోరవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదక భావోపగమాత్ వహ్నిభా వాకపర్వతో ఘటవాన్నవేతి సంశయవృద్ధానః పర్వతోవహ్నిమాన్నవే తి సంశయసంగ్రహశ్చ తదాకొటిద్వయ ప్రకారితయోరవచ్ఛేద్యావచ్ఛేద కభావోపగమేపి ప్రతియోగిత్వ సంసర్గావచ్ఛిన్న వహ్నిత్వావచ్ఛిన్న ప్ర కారితాయాః ప్రకారిత్యానవచ్ఛిన్నాయాః సత్వేనాసంభవప్రసంగః. న చముఖ్యవిశేష్యతానిరూపితప్రకారితానవచ్ఛిన్న ప్రకారితానవకాన్నతా

షష్ఠి నాశ్యం వహ్నిభావవత్పర్వత కాలీన ఘటనాన్నవాపర్వతఇతిజ్ఞా
నే తాన్మౌళప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకేభూత ప్రకారిత్వానవచ్ఛిన్న ముఖ్యవిశే
ష్యతానిరూపిత ప్రకారితాశూన్యత్వేన పక్షతాత్వ ప్రసంగాల్ కాలాం
శే విశేషణతాపన్నవగృతవిశేష్యతాయా ముఖ్యత్వాభావాదితి చేన్న. సా
ద్యవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదికాయా ప్రకారిత్వావచ్ఛిన్నప్రకారి
తాతత్త్వాన్యజ్ఞానాన్యత్వీన్య వాచ్యత్వాత్ పర్వతోపహ్ని మాన్న వెతి సంశ
యే తాదృశప్రకారిత్వా వచ్ఛిన్నప్రకారితాయాం వహ్నిభావప్రకారి
తాత్వేన ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వసత్వేన లక్షణసమన్వయః వహ్నిభా
వవాక్ పర్వతోఘటవాన్నవేతి సంశయే తాదృశ ప్రకారిత్వావచ్ఛిన్నప్ర
కారితావిరహోన్నదోషః. ఏవంచ స్వాశ్రీయత్వ సాధ్యవత్తాజ్ఞాన ప్రతిబం
ధకతావచ్ఛేదక ప్రకారిత్వా వచ్ఛిన్నప్రకారితానాశ్రీయత్వోభయసంబ
ధేన పక్షసాధ్యప్రకారతాశాలిత్వం సాధ్యవత్తానిశ్చయత్వం వహ్నిభావ
వ్యాప్యాభావవత్తానిశ్చయన్మత్తిప్రతిబంధకతాకవహ్నిభావవ్యాప్యవత్తా
సంశయవారణాయ స్వాశ్రీయత్వ నివేశః. ఏతేనైతాదృశ సంశయత్వ ని
వేశేసాధ్యవత్తానిశ్చయ నివర్తకత్వంస్వధికా పర్వతోఘటవాన్నవేత్త్యా
దేః సంశయస్య నిరుక్తసంశయత్వా సంభవాదేవ వారణాదిత్యపాస్తం.
వహ్నిసాద్యకేవహ్నిభావవ్యాప్యవాన్నవేత్కాది సంశయస్యప్రాక్తసంశ
యత్వవతోవారణాయతస్యావశ్యకత్వాత్. పరంతు సాధ్యవత్తానిశ్చయన్మ
త్తిప్రతిబంధకతాకత్వమేవ సహ్యక్. యద్యపి వహ్నిమా వహ్నిభావ
వ్యాప్యాభావవాంశ్చేతి నిశ్చయన్మత్తి ప్రతిబంధకతాకత్వ సత్త్వాత్తద్దోషోదు
ర్వావృత్తి సాధ్యవత్తానిశ్చయతావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతానివేశఆవశ్యకఃత
థాపి తదుపాదానేపి పర్వతోనిర్వహ్నిః వహ్నిభావవ్యాప్యవాన్నవేతి జ్ఞా
నవారణాయ స్వావచ్ఛిన్నప్రతిబంధకతానిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదక
త్వేన సాధప్రకారితానివేశ్యాన్వంసంశయత్వ ఘటకసాధ్యవత్తాజ్ఞానప్ర
తిబంధకతావచ్ఛేదకప్రకారితాస్వావచ్ఛిన్నత్వంచ స్వవ్యాపకత్వం ఆన్య
థాసాధ్యవాక్ వహ్నిభావవ్యాప్యాభావవాక్ అయంచసాధ్యవానితిజ్ఞాన
మాదాయదోషః. అత్రచ తౌకిక సన్నికషాద్యజన్యజ్ఞానీయత్వేన అవ్యా

పకవిషయతాశూన్యత్వవిశిష్టత్వేనచ వ్యాప్యం విశేషణీయం వస్తుతస్తుతాద్భు
 తప్రతిబంధకతావ్యాప్యత్వం దేయం ఇథం చ, తత్సమానాధికరణప్రతిబంధక
 తాకత్వనివేశేపి నక్షతరిత్యాహుః. అత్ర ప్రకృతపక్షే ప్రకృతసాధ్యప్రకార
 కనిశ్చయత్వవ్యాపకప్రతిబంధకతానిరూపితప్రతిబంధకతావచ్ఛేదికాయాసాధ్య
 వత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకప్రకారిత్వావచ్ఛిన్నప్రకారితా తస్యాఙ్క
 జ్ఞానవారణాయావశ్యకతయా స్వాతంత్ర్యేణ సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్త్యత్వం
 వ్యర్థమేవ తద్వత్వనివేశేనేవసామంజస్యే తచ్ఛూన్యజ్ఞానాన్యత్వంనర్హద్వ
 యఘటితంచ వ్యర్థమేవేతబాధ్యం. అత్ర మహానసీయవహ్నిసాధ్యకే వ
 హ్నిమాన్మవేతి సంశయస్యతు నసంగహః సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్ర
 కారితాత్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకప్రతిబంధకతానిరూపితప్రతిబంధకతాయా
 న్సాధ్యవత్తాజ్ఞానప్రతిబంధకతాపదార్థత్వాత్ మహానసీయవహ్నిమాన్
 వహ్నిసామాన్యభావనాన్వేతి సంశయస్త్యేతన్నతే నాస్త్యేవ ఏవంచవహ్ని
 వ్యాప్యసాధ్యపక్షకే వహ్నివ్యాప్యవహ్నిమాన్మవేతి సంశయసంగహావత్తి
 రపి న పక్షాత్తకసాధ్యవిషయతాయాః ప్రకారితాత్వేనానవచ్ఛేదకత్వాదితి—
 త రాకలంకారాస్తు॥ వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకానుమితౌ పర్వతోవహ్నిమాన్మ
 వేతి సంశయవారణాయ ప్రకృతపక్షవిషయతాబహిర్భూతసాధ్యవిషయతాఘ
 టితధర్మావచ్ఛిన్నం యత్ప్రకృతపక్షధర్మికసాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్త్యత్వం
 తన్నివేశనీయం తత్ర సాధ్యవత్తానిశ్చయనివర్త్యతాయాః పర్వతధర్మికవ
 హ్నిభావప్రకారకత్వేనేవావచ్ఛిన్నత్వాత్ పృథాసః వహ్నివ్యాప్యవత్సధ
 ర్మా పర్వతోవహ్నివ్యాప్యవానిత్వాదా తాదృశపక్షో వహ్నిమాన్మవేతి సం
 శయవారణాయ భూతాంతం అప్రామాణ్యజ్ఞానానానందితపాదనిశ్చయవా
 రణాయ సంశయత్వనివేశః సంశయత్వంచ పక్షధర్మికసాధ్యవత్తానిశ్చయ
 ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకవిషయతాశూన్యజ్ఞానత్వం తేన వహ్నిభావవాక్ ప
 ర్వతోరూపవాన్మవేతి సంశయస్య సాధ్యవత్తానికాయనివర్త్యత్వంసంశయ
 త్వాభయనత్వేపి నపక్షతాత్వం నాపి అప్రామాణ్యజ్ఞానానానందితస్య పాద
 నిశ్చయస్య. యత్తు సాధ్యభావనిశ్చయనివర్త్యత్వంతదితి. తత్తుచ్ఛం. పర్వ
 తత్వావచ్ఛేదేన వహ్నిః సాధ్యత్వే వహ్నిభావవత్పర్వతసధర్మావహ్నిమ

త్వర్వతోద్రవ్యంనవేతి సంశయే అతివ్యాప్తేః పర్వతత్వావచ్ఛేదేన వహ్నిత
దభావనిశ్చయయోః ప్రతిబధ్యత్వాత్. నస్తుతస్తు సాధ్యభావప్రకారిత్వ
సాధ్యవిశేష్యకత్వాన్యతరధర్మావచ్ఛిన్నంప్రతిబధ్యత్వంవాచ్యం తేన వహ్ని
వక్షకవహ్నిసాధ్యకే తాదృశపక్షవిషయతాబహిర్భూతత్వాప్రసిద్ధావపినక్ష
తిరిత్యాహుః—అత్రేదంవిచార్యతే. నతావత్పక్షవిషయతాబహిర్భూతత్వం
తద్భిన్నత్వం వహ్నిర్వహ్నిమాన్మవేతి సంశయే ప్రతియోగిత్వసంబంధావ
చ్ఛిన్నవహ్నివిషయతాయాః పక్షవిషయతాభిన్నత్వాభావేన వహ్నిర్వహ్ని
మాన్మవేతి గ్రంథసంగమనేపి వహ్నివ్యాప్యవత్సధర్మాపర్వతోవహ్నివ్యాప్య
వానిత్యాదౌ పక్షతావచ్ఛేదకవిషయతాయాస్తథాత్వేన తాదృశపర్వతో వ
హ్నిమాన్మవేతి సంశయే అతివ్యాప్తేః పక్షతావచ్ఛేదకవిషయతాన్యత్వమపి
నివేశ్యంచేత్ తత్రైవ తాదృశపర్వతోవహ్నివ్యాప్యవాన్మవేతి సంశయే అ
వ్యాప్తేః నాపి పక్షవిషయత్వావ్యాపకత్వం వహ్నిభావప్రకారతానిరూపిత
విశేష్యతావచ్ఛేదకకొటిప్రవిప్లవహ్నివ్యాప్యవిషయతాయాః పక్షవిషయత్వా
వ్యాపకత్వేన తాదృశపర్వతోవహ్నిమాన్మవేతి సంశయసంగ్రహపత్రైః త
న్య వహ్నివ్యాప్యవత్సధర్మా పర్వతోఘటవాన్మవేతిజ్ఞానే గతత్వాత్. నాపిప
క్షవిషయత్వావ్యాప్యత్వంతత్రైవ తాదృశపర్వతోవహ్నివ్యాప్యవాన్మవేత్యా
దిసంశయసంగ్రహపత్రైః పరస్పరవిరుద్ధవిరుధాకాభావావన్నసాధ్యవిషయ
తాయాః పక్షవిషయత్వావ్యాప్యత్వాభావాత్. నాపి తదఘటకత్వం తచ్చ
యది స్వావిషయక ప్రతీతివిషయపక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతాకత్వం
తదా ఉక్తస్థలే వహ్నివ్యాప్యవత్సధర్మా పర్వతోవహ్నిమాన్మవేతి సంశ
యస్య పక్షతాత్వాపత్తిః నిరూప్యనిరూపకభావావన్నవహ్నివ్యాప్యవిషయ
త్వావిషయకాయాం వహ్నివ్యాప్యవత్సధర్మపర్వతే ఘటంగానామీతి ప్రతీ
తౌ ప్రకృతపక్షవిషయతావిషయత్వసత్వాత్ తస్యానిరూప్యనిరూపకభావావ
న్నవహ్నివ్యాప్యవిషయతావిషయకత్వేనానాభావాత్. అత్రకేచిత్. ప
క్షతావచ్ఛేదకవృత్తిధర్మితావచ్ఛేదకతాభివిషయతాభిన్నత్వేనతి పక్షతావ
చ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతాన్యత్వం బహిర్భూతత్వాన్తాథాభి నకొపిదోషభి
త్యాహుః. పక్షతావచ్ఛేదకతావ్యాప్యాయావిషయతాతద్భిన్నత్వేనతి పక్ష

తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాభిన్నత్వం తదర్థ ఇత్యప్యాయః. పరేతు పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయత్వావిషయకాసతీధర్మితావచ్ఛేదకతాఖ్యవిషయత్వావిషయకాయాప్రతితిః తద్విషయస్వం తదర్థ ఇత్యాయః. అపరేతు పక్షవిషయత్వావ్యాపకత్వంతే తత్త్వం పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాసమానాధికరణాభావప్రతియోగితావచ్ఛేదక స్వనిరూపకనిరూపిత విషయతాత్వకత్వం తదర్థః తథావవహీవ్యాప్యవత్సర్యావహీవ్యాప్యవాన్నవెతి సంశయాసంగహితతి తన్న పక్షతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాయాః సాత్మాత్వరంపరాసాధారణావచ్ఛేదకతానిరూపకవిషయతాన్యత్వవిశిష్టతాదృశవిషయతాత్వేతాదృశప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్య నివేశనీయత్వాదిత్యాహుః. అన్యేతు పక్షవిషయతాబహిర్భూతత్వం నపక్షవిషయతాన్యత్వం పక్షవిషయత్వావ్యాపకత్వంవా ఉక్తదోషాత్ కింతు పక్షతావచ్ఛేదకవిశిష్టతైశ్చిప్యబాధజనకతావచ్ఛేదకప్రకారతాన్యత్వంతతవ వహ్నౌ పక్షే వహ్నౌ సాధ్యేతదప్రసిద్ధ్యభిధానసంగతిః అన్యథా తత్ర ప్రతియోగిత్వసంబంధావచ్ఛిన్నవహ్నిప్రకారతాయాఅప్యవకత్వాత్తదసంగతేః అతవ వక్షవిశేష్యతాన్యత్వమపి ప్రత్యుక్తమి త్యాహుః. తత్ర పక్షలావచ్ఛేదకవిశిష్టముఖ్యవిశేష్యత్వానుటకత్వం తద్బహిర్భూతత్వం వహ్నౌ సాధ్యేవత్వేచేతి గ్రంథస్త్యశుద్ధః వహ్నివ్యాప్య వహ్నిమాన్నవెతిసంశయస్యతు నసంగహః వ్యాప్యవిశేష్యతాయాః పక్షముఖ్యవిశేష్యత్వానుటకత్వాత్ అతవ మధురానాధేన వహ్నౌ పక్షేవహ్నౌ సాధ్యత్యాదికంనా క్తిమితీతరే. నను జగదీశమతే సాధ్యవత్తానిశ్చయప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదికాసాధ్యాభావవత్తానిశ్చయప్రతిబద్ధతావచ్ఛేదికాయా విషయతాతద్వస్వమేవ సంశయత్వం కుతోనాక్తతథాసతి తాదృశసాధ్యవిషయతానుటకార్థావచ్ఛిన్నత్వేన ప్రతిబద్ధతాయా అవిశేషణీయతయా లాభవానసాయానతిచేదత్ర కేచిత్. వహ్నివ్యాప్యసాధ్యకే వహ్నివ్యాప్యవా వహ్నిసామాన్యాభావవాన్వేతిజ్ఞానస్య సంగ్రహవత్తిరితి. తత్కందం తాదృశజ్ఞానస్య విరుద్ధోభయప్రకారకత్వాభావనసంశయత్వానుపగమాత్. వస్తుతస్తు తత్రైవ వహ్నివ్యాప్యవహ్నిమా వహ్నిసామాన్యాభావవాన్వేతి సంశయస్య సంగ్రహవత్తిః సాధ్యవత్తానిశ్చ